

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Ἐν ὀργῇ μήτε λέγειν
μήτε πράττειν

Πυθαγόρειον

ΕΤΟΣ 29ον

ΤΕΥΧΟΣ 161

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1984

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» Χαρ. Τρικούπη 26
α' όροφος, Κωδ. 106 79 Τηλέφ. 3620-702

H.P. Blavatsky	Τό κλειδί τής Θεοσοφίας	350
»	Ἡ φωνή τής σιγῆς – Τά πρώτα βήματα στόν	
	Ἀποκρυφισμό	150
G. Leadbeater	Σ' ἐκείνους πού πενθοῦν	80
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	350
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τήν Πραγματικότητα	100
»	Αἱ βαθύτεροι ὅψεις τής Ζωῆς	100
»	Εἰς ἀνοξήτησιν τής Σοφίας	200
Ed. Arnold	Τό Φῶς τής Ἀσίας	200
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	150
An. Besant	Ἡ ὑπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	150
»	Ὁ Ἐσωτερικὸς Χριστιανισμὸς	350
Vivekananda	Κάρμα – Γιόγκα	150
J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	80
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	100
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου	
Ἀντ. Ἀδριονοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι	400
»	Οἱ Νόμοι τής Ζωῆς	200
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματάρια ἑνὸς Μύστου	400
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	150
K. Μελισσοπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	δδ. 130, δεμ. 200
»	Μελετήματα	δδ. 300, δεμ. 400
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία	δδ. 300, δεμ. 400
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τής σοφίας)	δεμ. 400
»	Τὰ βήματα τής Φιλοσοφίας	δεμ. 250
»	Τὰ βήματα τής Φιλοσοφίας Β'	200
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισηναμοῦρτι	200
»	Ὁ Κρισηναμοῦρτι γιὰ τὸν Διαλογισμὸ	100
»	Ὁ Ἰησοῦς	150
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	100
»	« Ἀγνώστῳ Θεῷ »	30
»	Πέντε Τεκτονικοὶ Ὀμιλῖαι εἰς Α'	100
»	Μεγάλεις πράξεις στὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	300
Χρίστου Α. Ριζοπούλου	Οἱ τίτλοι τῶν Ἑλλήν. Τεκτ. Στ. τής Κύπρου μὲ εἰσαγωγή περὶ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ	200
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι 1965,71,73,74,76 ἕκαστος	200
»	» 1972,75,77,78,79 »	300
»	» 1980,81,82,83 »	400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1956-58, 1959-61, 1962-65 ἑκάστη δεμένη		400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1966-1970 χαρτόδετος 400, δεμένη		500

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμὰς 200

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 80

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 500. Ἐξωτερ. \$ 12, Ἀεροπ. \$ 20

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Χαρ. Τρικούπη 26 Κωδ. Ταχ. 106 79, Ἀθήναι

Τηλ. 32.46.837

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 29ον • Ιούλιος -Αύγουστος 1984 • ΤΕΥΧΟΣ 161

ΝΙΚ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΠΟΥΛΟΣ (ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΗΣ)

Μορφαί Ἐλευθερίας

Ὁμιλία του εἰς Τεκτονικὴν Στοάν (1954)

Τό θέμα περί τοῦ ὁποίου θά ὁμιλήσω εἶναι ἓν τῶν σπουδαιοτέρων καί σχετίζεται μέ τό πολυθρύλλητον ζήτημα τῆς ἔλευθερίας τῆς βουλήσεως, περί οὗ ὠμίλησα κατά τό παρελθόν ἔτος, ταχθεῖς μέ τήν γνώμην ἡ ὁποία ὑποστηρίζει τήν αὐτονομίαν τῆς βουλήσεως.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀπό τά πρῶτα ἔτι βήματα τῆς ἐγκόσμιας πορείας του, ἡσθάνθη τήν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην νά σπάσῃ τήν βιολογικὴν του μονολιθικότητα καί νά θέσῃ τό ἀπλοϊκόν του ἕως τώρα εἶναι, ὑπό τό φῶς τῆς συνειδήσεως, ἡ ὁποία ἀνεδύετο ἀπό τά σκότη τοῦ ὑποσυνειδήτου.

Ἡ τομή αὐτή, ἡ ὁποία συντελεῖται ἔκτοτε καί θά συντελεῖται εἰς αἰῶνα τόν ἅπαντα μέ τήν ἰδίαν πάντα βιαιότητα εἰς ἐκάστην ἐποχήν, ἀλλά καί εἰς ἕκαστον ἄτομον κεχωρισμένως, σημαίνει τό τέρμα μιᾶς χωρίς ἐπίγνωσιν εἰρήνης καί τήν ἀπαρχήν ἑνός σκληροῦ ἀγῶνος διά τήν λύσιν τῶν προβλημάτων, τά ὁποῖα ἔθετε μέ τόσῃν ὀξύτητα ἡ νέα πραγματικότητα.

Καταθέτων πλέον διά παντός ὁ ἄνθρωπος εἰς τόν βωμόν τῶν

νέων του ἐπιδιώξεων τὴν παιδικὴν του μακαριότητα καὶ παρ' ὅλον τὸν ἱλιγγον τὸν ὁποῖον τοῦ προύξενει τὸ χάος τῶν νέων ἀπαιτήσεων, ἡσθάνθη ἐν τοσοῦτω μοῖραν του τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ τὸν ἐταύτισε μέ τὴν ἐπιβίωσίν του.

Πολλά καὶ δύσκολα εἶναι τὰ προβλήματα πού ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ ἀκριβό τὸ τίμημα μέ τὸ ὁποῖον θά ἐξαγοράσῃ τὴν εἰσόδόν του εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὸν ἀγνωστον δηλαδὴ καὶ πολυσύνθετον κόσμον τοῦ συνειδέναι. Ἀντιλαμβάνεται ἐν τοσοῦτω πολὺ ταχέως ὅτι δι' αὐτόν δέν ὑπάρχει ἄλλη ὁδὸς καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτός, ὁ ὁποῖος θά τοῦ στοιχίσῃ πράγματι τόσους πόνους καὶ δάκρυα, θά τὸν φέρῃ τέλος ὅχι βεβαίως εἰς τὴν παιδικὴν του ἀμεριμνησίαν καὶ γαλήνην, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀπείρως περισσότερον γόνημον πνευματικὴν του λύτρωσιν.

Ποικίλοι εἶναι οἱ τρόποι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐφόδια μέ τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος —χαλαστής ἅμα καὶ πλάστης— ἔρχεται νά σπᾶσῃ τὰ εἶδωλα τῆς ἀρρυθμίας καὶ νά κτίσῃ τὸ νέον του οἰκοδόμημα ἐπάνω εἰς τὴν τέφραν τὴν ὁποῖαν ἀφῆκεν ἡ μέχρι τοῦδε ἁμοιρος ζωὴ του.

Ἐπιστήμη-τέχνη-θρησκεία εἶναι οἱ σταθμοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποῖους διέρχεται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ τοὺς ὁποῖους γονιμοποιεῖ ταυτοχρόνως μέ τὰς ἰσαριθμούς τάσεις του, τὸν λόγον, τὴν φαντασίαν καὶ τὸ συναίσθημα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀξίζει νά σημειωθῇ, ὅτι μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ δέν ὑπῆρξε πάντα μέλημα, ἀλλὰ καὶ κατόρθωμα μιᾶς ἐποχῆς, ἡ ἰσορροπία τῶν ποικίλων αὐτῶν τάσεων καὶ ἐπιδιώξεων. Μοναδικόν ἴσως παράδειγμα θά παραμείνῃ πάντοτε ὁ 5ος π.Χ. αἰών. Πρίν, ἀλλὰ καὶ μεταγενεστέρως ἀπ' αὐτόν, ἡ πλάστιξ ἔγερνε μέ ἀπότομην μάλιστα κλίσιν πρὸς τὴν μίαν κατεύθυνσιν, ἐκμηδενίζουσα πάσας τὰς ἄλλας καὶ ὁ ἄνθρωπος ὠκοδόμησεν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν μιᾶς κυρίως δυνάμεως· ἢ τοῦ λόγου ἢ τοῦ συναισθήματος. Ἐπὶ παραδείγματι ὁ μεσαιὼν περιεφρόνησε πᾶσαν ἄλλην ἀξίαν τῆς ζωῆς ἡ ὁποία δέν ἦτο ἐξυπηρετικὴ τῆς βασιλευούσης Θρησκείας, ὁ 18ος αἰὼν βραδύτερον, ὁ αἰὼν τῆς ξηρᾶς ἐπιστημονολογίας, ἐτοποθέτησεν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πάντα ἐλεγχούσης μονομερῶς διανοίας. Ἡμεῖς δέν καταδικάζομεν καμμίαν ἐποχὴν, ὅσον μονομερὴς καὶ ἂν ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἐκλογὴν της, διότι πιστεύομεν ὅτι ἐκάστη τούτων δικαιώνεται εἰς τὴν προσπάθειάν της καὶ μόνον νά ὑπερπηδήσῃ τὰ ὅρια τοῦ βιολογικοῦ μονοκεντρισμοῦ, ἀδιαφόρως ποῦ τοποθετεῖ τὸ ἰδανικόν της. Καταδικάζομεν μόνον τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ἐγένοντο πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν τούτων.

Εἰς τό σύντομον αὐτό σχεδιάγραμμα δέν θά ἐπιδιώξωμεν νά δώσωμεν μίαν ἐξαντλητικήν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου καί τῶν σκοπῶν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐπαναστάσεων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλά θά περιορισθῶμεν ὑπό τό φῶς, τό ὁποῖον μᾶς δίδει ἡ εἰς πρῶτον βαθμόν τεκτονική μύησις, εἰς τήν ἐκθεσιν δηλ. ὠρισμένων γενικῶν ἀρχῶν.

Καί πρῶτον: Τί εἶναι ἐπιστήμη;

Δέν θά ἐδυσκολευόμην νά δώσω ἀμέσως τήν ἐξῆς κατηγορηματικήν ἀπάντησιν: «Ἐπιστήμη εἶναι μία μορφή ἐλευθερίας». Ἀλλά ἐλευθερίας ἀπό ποῖα δεσμά; Καί πάλιν θά εἴμεθα κατηγορηματικοί: «Ἀπό τά δεσμά τῶν αἰσθήσεων».

Σύμφωνα μέ μίαν λαϊκήν ἀντίληψιν περί ἐπιστήμης, ἐπιστήμη εἶναι ἡ γνῶσις τήν ὁποίαν μᾶς φέρει αὕτη ἡ ἴδια ἡ αἴσθησις μέ τά ἀπλά της ἐπινοήματα. Ἐν τοσοῦτω, πολύ σύντομα ἐγένετο φανερόν ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἀπό τά πρῶτα της μάλιστα βήματα, ὑπερπηδᾷ τόν φθαρτόν κύκλον, μέσα εἰς τόν ὁποῖον τήν περιορίζουν τά αἰσθητήρια, διά νά μεταβῇ εἰς «ἄλλο γένος» εἰς τήν περιοχὴν τῆς καθαρᾶς θεωρίας, ὅπως θά ἔλεγεν ὁ Πλάτων. Μόνον μέ τόν καθαρόν νοῦν καί μέ τοὺς νόμους πού τόν διέπουν δυνάμεθα νά συλλάβωμεν τό φαινόμενον τῆς ζωῆς εἰς τήν πληρότητά του καί νά δώσωμεν ἀπάντησιν εἰς τά προβλήματα πού μέ τόσην ἀδυσώπητον σκληρότητα τίθενται ἐνώπιόν μας.

Μέ τήν αἴσθησιν ἔχομεν μίαν ἐλλειπῆ, μίαν τεμαχισμένην ἀντίληψιν περί τοῦ κόσμου. Αὐτό πού φαίνεται, ποτέ αὐτό πού εἶναι. Ἀπ' ἐναντίας, μέ τήν νόησιν ἡ γνῶσις μας εἶναι καθολική, ἀντικειμενική. Ἡ ἐπιστήμη μέ τήν πάροδον τοῦ χρόνου ἀποκτᾷ μίαν τεραστίαν ἔκτασιν, τεμαχίζεται εἰς πολλοὺς κλάδους καί οὗτοι πάλιν εἰς πολλάς μικροτάτας ὁμάδας καί διακλαδώσεις. Ἐγγίζει δηλαδή ὅλας τὰς σφαῖρας τοῦ ἐπιστητοῦ, ὥστε πρὸς στιγμὴν θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι χάνει τήν ἐνότητά της. Πολύ εὐκόλως ὁμως ἐκφεύγομεν τήν δυσκολίαν ταύτην ἂν ζητήσωμεν εἰς τήν ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τήν ἐγγύησιν διά τήν ἐνότητα τῆς γνώσεως, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὑπαρξὶς ἐνός ὑπερτάτου Νοῦ-Δημιουργοῦ ἐγγυᾶται συγχρόνως διά τήν ἐνότητα τοῦ Σύμπαντος.

Ἐν τοσοῦτω, τό ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀποκτᾷ τήν ἐνότητά του καί μέ ἓνα ἄλλον τρόπον, ὅταν εἰς μίαν ὑστάτην προσπάθειαν μέ τήν ἐπιστήμην τῶν ἐπιστημῶν, δηλαδή τήν φιλοσοφίαν, ἀναδιπλώνεται εἰς τόν ἑαυτὸν του καί ἔρχεται νά ἐρευνήσῃ καί νά αἰτιολογήσῃ ὅ,τι ἀκριβῶς ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ ὡς ἀπλήν προϋπόθεσιν διά τόν ἑαυτὸν της.

Πολυδύναμος ὁμως καί πολυσύνθετος ὢν ὁ ἀνθρωπος, δέν

άρκεϊται εἰς τοὺς καρπούς πού μέ τόσην γενναιοδωρίαν τοῦ προσφέρει ἡ γνῶσις, ἀλλά θέτει διαρκῶς νέους σκοπούς καί ἐπιδιώξεις καί, φωτίζων πότε τό ἓνα μέρος καί πότε τό ἄλλο τῆς ψυχῆς του καί δίνων ἐκάστοτε τό προβάδισμα πότε εἰς τήν μίαν τάσιν καί πότε εἰς τήν ἄλλην, δημιουργεῖ διαδοχικά τάς ὑπολοίπους δύο μεγάλας μορφάς τῆς ἐλευθερίας του: τήν Τέχνην καί τήν Θρησκείαν.

Πρὶν ὅμως προβῶμεν εἰς τήν ἐξέτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀπό τῆς πλευρᾶς τῆς ποιητικῆς του ἐνεργείας, δηλαδή τῆς τέχνης, ἅς ρίψωμεν ἓν φευγαλέον ὄμμα εἰς μίαν ἄλλην τεραστίαν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου πού κατ' ἐξαχὴν μέ τόν τιτανισμόν της μεταρσιώνει τόν ἀνθρωπον εἰς ἀνεπανάληπτην ἠθικὴν ὄντοτητα, εἰς τήν πρᾶξιν, μέ τήν ὁποίαν ἔρχεται ὁ ἀνθρωπος ἀντιμέτωπος —καί αὐτό ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τήν ἰδιορρυθμίαν καί τήν τραγικότητα τῆς πάλης του— μέ τόν ἴδιον τόν ἑαυτό του.

Πλειστάκις ὁ ἀνθρωπος καί εἰς τήν ἐπιστήμην ἔρχεται εἰς ἐπαφήν μέ ἓνα ἄλλον ἀνθρωπον, ἀλλ' ἐκεῖ ἡ σχέσις εἶναι τομὴ διαφορετική. Ἐδῶ ὁ ἀνθρωπος δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ὡς ὕλη διὰ τήν ἔρευνά μας, οὔτε ἡ βιολογική του ἢ ἡ ψυχοφυσική του ἀκόμη κατασκευή, δέν εἶναι ἡ στατική ἀπομόνωσις μιᾶς ἰδιότητος, ἐνός φαινομένου ἢ ἔστω μιᾶς πνευματικῆς ἐκδηλώσεως, ἀλλά μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ἀνθρωπος ὡς ἠθικὴ ποιότης, οὕτως εἰπεῖν ὡς σκέτο ἐγώ.

Λοιπόν, ὁ ἀνθρωπος δέν εἶναι μόνον κέντρον γνωστικόν, ἀλλὰ καί πρακτικόν. Ἀπ' αὐτὴν ἀκριβῶς τήν θεώρησιν τῆς ὑπάρξεώς του ὡς ἠθικῆς μονάδος ἀπορρέει ἡ πολυδύναμος ἔννοια τοῦ χρέους καί τῆς εὐθύνης. Τί εἶναι χρέος; Εἶναι ἡ δύναμις ἐκείνη ἡ ὁποία προστάζει τόν ἀνθρωπον τί πρέπει νά πράξῃ εἰς ἐκάστην στιγμήν τῆς ζωῆς του καί ἡ ὁποία, θέτουσα διαρκῶς νέους σκοπούς, δεσμεύει ἐκάστοτε τόν ἀνθρωπον εἰς τήν πραγμάτωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῶν.

Μέ τόν ὅρον δέ εὐθύνη ἐννοοῦμεν τήν ὑποχρέωσιν τήν ὁποίαν ἔχει ὁ ἀνθρωπος νά μείνῃ πιστός εἰς τό χρέος του, δηλαδή νά ρυθμίσῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τήν συμπεριφορὰν του ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων του, ὥστε ὄχι μόνον νά μή γίνεται πρόξενος κακῶν, ἀλλά, τούναντίον, νά συντελῇ καί αὐτός τό κατὰ δύναμιν καί ἀνάλογα μέ τά ἐφόδια πού διαθέτει, εἰς τήν προαγωγὴν καί βελτίωσιν καί τοῦ ἰδίου τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ καί ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἰς τόν Ντοστογιέφσκη ἡ ἔννοια αὕτη ἀποκτᾷ μίαν ἀπίθανη καθολικότητα καί εἰς ἓν σημεῖον τοῦ ἔργου του «Ἀδελφοί Καραμάζωφ» ὁ μέγας οὗτος ἀνατόμος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζει τόν ἥρωά του λέγοντα: «... ἂν ὁ κόσμος ἡσθάνετο μέσα του

αὐτή τήν καθολική εὐθύνη, θά ἦτο διαφορετική ἡ συμπεριφορά του ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων».

Αὐτήν τήν εὐθύνην ἔχει ὑπ' ὄψιν του καί ὁ τεκτονισμός ὅταν δέν ἀρκεῖται εἰς τό γνωστόν παράγγελμα τῆς ἠθικῆς «ὃ σύ μισεῖς ἐτέρῳ μοί ποιήσης», ἀλλά προσθέτει καί οὗτος ἴδιος παράγγελμα «Πρᾶπτε εἰς τούς ἄλλους πᾶν ὅ,τι καλόν ἐπιθυμεῖς καί οὗτοι νά πράττουν εἰς σέ».

Τώρα θά ἡδυνάτο τις νά ἐρωτήσῃ: Ποία εἶναι ἡ πηγὴ, ἀλλὰ καί τό δικαίωμα τῆς πατρικῆς αὐτῆς ἐπιβολῆς τοῦ χρέους εἰς τήν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου; Ἐπὶ πλέον δέ: Πῶς θά ἡδυνάμεθα νά συμβιβάσωμεν λογικῶς τόν δικτατορισμόν τοῦ χρέους πρὸς τήν πολυθρύλητην ἐκείνην ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας;

Ἐν πρώτοις πηγὴ τοῦ χρέους εἶναι αὐτός οὗτος ὁ ἀνθρωπος ἡ μᾶλλον τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ λογικός του πυρήν. Τώρα θά ἐδογματίζομεν ἂν ἠθέλομεν προσπαθήσῃ νά εὐρωμεν τήν πηγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Οἱ ὑλισταὶ τήν εὐρίσκουν εἰς τήν ποικιλοτροπίαν ἢ ἀκόμη, ἂν θέλωμεν, εἰς μίαν ἀπλὴν ἰδιοτροπίαν τῆς ὕλης. Οἱ θεολόγοι ὅμως καί οἱ φιλόσοφοι τοῦ μεσαίωνος, μαζί μέ τόν Πλωτῖνον, εὐρίσκουν ταύτην εἰς τήν σκέψιν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος ἢ ἀκόμη εἰς τήν θεϊαν βούλησιν.

Παρακάμπτοντες ἐν τοσοῦτῳ τό ζήτημα τοῦτο καί εἰσερχόμενοι εἰς τό ἕτερον θέμα, τό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, θά ἠθέλωμεν νά τονίσωμεν ὅτι, ἂν τό χρέος εἶναι κᾶτι τό ὁποῖον ἐξέρχεται ἀπό τήν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἀσφαλῶς ὁ ἀνθρωπος δέν χάνει τήν ἐλευθερίαν του, ἀκολουθεῖ ἕνα νόμον τόν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔθεσε, καί ὅτι ἡ ἀπάντησις εἰς τό τεθὲν πρόβλημα ἐξαρτᾶται τελικῶς ἀπό τό πῶς ἀντιλαμβάνεται τις τήν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Τεκτονισμός, ὅπως καί ἡμεῖς πιστεύομεν ἀπολύτως, θεωρεῖ ταύτην ὡς ἀποδέσμευσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καί τοῦ ἐγωῖσμοῦ του καί ἐπομένως εὐρίσκομεν εἰς αὐτήν τήν ὑποταγὴν τοῦ χρέους τήν δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου καί ὄχι εἰς τήν ἀναρχίαν τῶν ἐκάστοτε συναισθηματικῶν προτιμήσεων. Διὰ τοῦτο δέ συνερχόμεθα ἐνταῦθα, ἵνα χαλιναγωγήσωμεν τὰ πάθη μας καὶ καθιστάμενοι ἐλεύθεροι αὐτῶν, ἐπιτελέσωμεν ἔργα ἀρετῆς.

Ἡ αὐτονομία αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μέ τόν αὐταναγκασμόν πού ἀσκεῖ εἰς τήν βούλησιν, χαρίζει εἰς τόν ἀνθρώπον μίαν ἐλευθερίαν πολὺ περισσότερον γόνιμον ἀπὸ πᾶν ἄλλο εἶδος ἑτερονόμου δεσποτείας, πού φέρει τήν ἐπίφασιν μιᾶς δῆθεν ἐλευθερίας.

Καί μέ τήν τέχνην, ὅπως καί μέ τὰς ἄλλας μορφάς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἐπιστήμην καί τήν πρᾶξιν, ἔχομεν μίαν με-

τάπλασιν τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, ἀλλά εἰς φορέα ἀξίας αἰσθητικῆς.

Δέν εἶναι τό καλλιτέχνημα, ὅπως θά ἐπίστευέ τις εἰς μίαν ἐπιφανειακὴν ἐξέτασιν, ἓνα ἐντύπωμα τῆς πραγματικότητος εἰς ποικίλους τρόπους, ἀπεναντίας εἶναι μία ἄμεσος προβολή τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς. Εἶναι μία σύνθεσις, μία ἀφαίρεσις τῶν ἐξωτερικῶν ἀπεικασμάτων εἰς μορφάς τελείως φανταστικάς. "Ὅχι βεβαίως ὅτι ἡ τέχνη δέν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τήν πραγματικότητα, ἀλλά, ὅπως καί εἰς τόν ἐπιστήμονα, αὕτη τοῦ εἶναι χρήσιμος ὡς μία ἀπλῆ ἀφορμή διὰ νά τήν μεταμορφώσῃ καί νά τήν ἑναρμονίσῃ πρὸς τὰ ἀξιώματα τοῦ συνειδέναι του, μέ τήν διαφοράν ὅτι ἐδῶ δέν ἔχομεν τοποθέτησιν τῆς πραγματικότητος κάτω ἀπὸ σχέσεις αἰτιατάς, ὅπως εἰς τήν ἐπιστήμην, οὔτε προβολήν σκοπῶν, ὅπως εἰς τήν ἠθικὴν, ἀλλ' ἀξιολόγησιν τῶν ἀντικειμένων ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τοῦ κάλλους. Εἶναι λοιπόν καί ἡ τέχνη, ὅπως λέγει ὁ Κάντ, ἓνας θρίαμβος τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας.

Μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἐτονίσαμεν ὅτι ἡ τέχνη εἶναι μία πνευματικὴ προσφορά μέ τήν μορφήν τοῦ κάλλους, ἀλλά ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς ὃν ἐπιδιώκει καί ποία ἡ ὠφέλειά της;

Πολλαὶ θεωρίαι διετυπώθησαν ἀπὸ τήν ἀρχαίαν ἐποχὴν μέχρι σήμερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Μερικοὶ αἰσθητικοὶ εἶδον τήν τέχνην ὡς ἓν περίσσευμα ζωτικῆς δυνάμεως, τό ὁποῖον δέν ἡδυνήθη ὁ ἄνθρωπος νά χρησιμοποιήσῃ εἰς τήν πρακτικὴν του ζωὴν. Ἄλλοι πάλιν, οἱ Φροϋδοικοί, διέκριναν εἰς αὐτὴν τήν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν τάσεων ἐκείνων καί τῶν ἐπιθυμιῶν, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τῆς ζωῆς, μένουν θαμμέναι εἰς τό ὑποσυνειδῆτον, καί τήν παρωμοίωσαν μέ τό ὄνειρον, ἄλλοι μέ τήν παιδιάν καί οὕτω καθεξῆς. Διὰ τόν Ναλό ἡ τέχνη εἶναι ἓνα εἶδος οἰκονομίας τῶν παθῶν καί τῆς δράσεως, εἶναι δηλαδή ἡ ἐκδήλωσις ἐκείνων τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς χαμηλῆς των τάσεως δέν κατέστη δυνατόν νά ἐξωτερικευθοῦν.

Μέσα εἰς ὅλας αὐτάς τὰς ἀντιγνωμίας δεσπόζει ἡ θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ καθάρσεως. Δέν διεσώθη ἔργον τοῦ συγγραφέως μέ ἀνάλυσιν τοῦ ὅρου τούτου, ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὁμῶς εἰς τόν ὅρον τοῦτον δίδεται ἡ ἔννοια τῆς διὰ μέσου τῆς τέχνης ἀνατάσεως τῆς ψυχῆς καί τῆς ἐξαγνίσεως τῆς συγκινησιακῆς μας ζωῆς.

Δυνατόν ἡ τέχνη πολλὰς φορές νά τέρπῃ, νά ξεκουράζῃ, ἀκόμη δέ καί νά διασκεδάζῃ, ἀλλά δέν εἶναι αὐτός ὁ κύριος σκοπὸς της. Πρωτίστως ἀποβλέπει νά διαπλάσῃ οὕτω τήν ψυχὴν, ὥστε νά τήν καταστήσῃ δεκτικὴν ὑψηλῶν τάσεων καί νά τήν ἐξοικειώσῃ εἰς χαράς ἀνωτέρας, εἰς χαράς εὐγενεῖς.

Πιστεύομεν ἀπολύτως, ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ, καλλιεργοῦσα τὴν συναισθηματικὴν εὐαίσθησιν τοῦ ἀνθρώπου, συντελεῖ τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν του ἐξύψωσιν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κάντ πολὺ δικαίως θεωρεῖ τὴν τέχνην μετάβασιν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν ἠθικὴν, διότι ἡ λατρεία τοῦ ωραίου ἐμπνέει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν πίστιν πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ προετοιμάζει τὴν ψυχὴν διὰ δυσκόλους ἄθλους.

Καὶ ὁ Τεκτονισμὸς ἰδιαιτέραν σημασίαν ἀπέδωκεν εἰς τὴν τέχνην, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ μὴ θεωρῇ συντελεσθέντα τὸν Νόμον τῆς Ἀρετῆς μόνον διὰ τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἰσχύος, ἀλλ' ἀπήτησεν ὅπως ὁ ναὸς οὗτος διακοσμηθῇ καὶ διὰ τοῦ Κάλλους.

Ὅμως, ὁ ἄνθρωπος καὶ μέ τὴν τέχνην, εἴτε αὕτη ἐκδηλοῦται εἰς ἓν ἀρχιτεκτόνημα εἴτε εἰς ἓν ἔργον γλυπτικῆς ἢ ζωγραφικῆς εἴτε εἰς τὸν ἔντεχνον λόγον ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἔπους ἢ τῆς τραγωδίας ἢ τοῦ ρητορικοῦ λόγου κλπ, δέν κατάρθωσε νὰ εὕρῃ τὴν λύτρωσιν πού τόσοσ ἐπόθησεν ἡ ψυχὴ του. Ἡ υπερτάτη συγκίνησις πού ξύπνησε μέσα του ἓνα ἔργο τέχνης, καθὼς ἐκέντρισε καὶ ἐχειραγώγησε τὴν φαντασίαν του καὶ ἐλευθέρωσε τὴν ὄρασίν του ἀπὸ τὴν κοινὴν αἴσθησιν, δέν τοῦ ἔδωσε τὴν τελειωτικὴν ὅπως ἐπίστευσε κάθαρσιν.

Καὶ ἡ ἐπιστῆμη καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ τέχνη, ὅσον φῶς καὶ ἄν ἐρριψαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐκράτησαν ἐν τοσοῦτω εἰς ὠρισμένα αὐστηρὰ ὄρια, χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ ἄρουν τὸν διχασμὸν, ὁ ὁποῖος ἐδημιουργεῖτο ἀναποφεύκτως μεταξὺ τῆς ψυχῆς τούτου καὶ τοῦ ἀντικειμένου της, καὶ τοῦτο διότι, ὅσον καὶ ἄν προοδεύσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐπιστήμην του ἢ εἰς τὴν αἰσθητικὴν του ἐμβάθουσιν, ποτὲ δέν δύναται νὰ κλείσῃ ὁ κύκλος τοῦ ἀγνώστου, καὶ καμμίᾳ ἐπιστημονικῇ ἢ καλλιτεχνικῇ του ἐπίτευξις δέν εἶναι ἱκανὴ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς προσπάθειάς του, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ἀπόλυτην ταύτισιν τοῦ ἐγὼ μέ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐνδιαφέροντός του. Ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον παραμένουν δύο πράγματα χωριστά, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἀκατανίκητα μέσα του τὴν τάσιν νὰ ἐνωθῇ μέ τὸ ἀπόλυτον, τὸ Ἐν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Πλωτῖνος, καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸ πεπερασμένον ἐγὼ του μέσα εἰς τὴν καθολικὴν ψυχὴν τοῦ Σύμπαντος.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν τάσιν ἱκανοποιεῖ ἡ πραγματικὴ θρησκεία. Διὰ τοῦτο καὶ πιστεύομεν ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος εἶναι καὶ θρησκευτικός. Ἀπλῶμα τοῦ ἐγὼ πέραν ἀπὸ τὰ θνητά του σύνορα καὶ ἐνῶσιν μέ τὸ θεῖον μόνον ἡ θρησκεία δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, ἀνεξαρτήτως τοῦ θετικοῦ της περιεχομένου.

Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου ἔχομεν μίαν ἄ-

μεσον ἢ ἔμμεσον προβολήν τοῦ ἐγώ. Καί μέ τήν ἐπιστήμην καί μέ τήν πρᾶξιν καί μέ τήν τέχνην ὁ ἄνθρωπος καταβάλλει ἀπεγνωσμένος προσπάθειας διά νά διασώσῃ τό Ἐγώ του ἀπό τήν φθοράν τοῦ φυσικοῦ του γίγνεσθαι. Μοχθεῖ διά νά ἐπιτύχῃ ἓν εἶδος ἐπιβιώσεως. Τίποτε ὅμως ἐδῶ εἰς τήν γῆ δέν δύναται ν' ἀντισταθῇ εἰς τόν νόμον τῆς φθορᾶς. Τίποτε, ὅσον καί μέγαλον ἐάν εἶναι δέν δύναται νά σταθῇ ἐμπρός εἰς τόν χρόνον καί νά τοῦ εἴπῃ «Σέ ἐνίκησα». Πάντα κάτι ἄλλο θά πάρῃ τήν θέσιν του πού καί αὐτό πάλιν θά ὑπερπηδηθῇ μέ τήν σειράν του. Αὕτῃ ἀκριβῶς εἶναι ἡ μοῖρα ὅλων τῶν θνητῶν πραγμάτων.

Ζῶν λοιπόν καί δημιουργῶν, ὁ ἄνθρωπος, ἓνα κόσμον πεπερασμένον, πολύ ταχέως ἀντιλαμβάνεται πόσον εἶναι καί αὐτός πεπερασμένος. Καί παραδόξως, ἐνῶ ἔταξεν ὡς σκοπόν εἰς τήν ζωήν του τήν ἀνάδειξιν τοῦ ἐγώ του μέ τά ποικίλα δημιουργήματά του, τώρα προσπαθεῖ τό ἀντίθετον, νά σβήσῃ δηλαδή τήν ὑπαρξίν του μέσα εἰς τό Ἐν ἐκεῖνο πού οἱ ἄνθρωποι ὠνόμασαν Θεόν.

Μέσα εἰς τό τέλειον καί ἀπειρον μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ ὁ μικρός ἄνθρωπος λησμονεῖ πρὸς στιγμήν τήν ἀτελῆ καί πεπερασμένην του φύσιν. Ἀκόμῃ καί εἰς ἓνα φιλόσοφον κατ' ἐξοχήν διαλεκτικόν, ὅπως ὁ Πλάτων, ὑπάρχει αὕτῃ ἡ ἐσχάτη κίνησις τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἐνωθῇ μέ τό Πᾶν, μέ τήν ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ.

Ἄν ὅμως εἰς τόν Πλάτωνα καί γενικῶς εἰς τοὺς κλασσικούς ἡ μεταφυσική εἶναι τό ἔσχατον καταφύγιον τοῦ ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου, εἰς τόν Πλωτῖνον καί εἰς τοὺς νεωτέρους μυστικιστάς εἶναι καί ὀφείλει νά εἶναι τό κύριον μέλημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ μυστικιστής περιφρονεῖ πᾶσαν ἄλλην γῆϊνον ἐνασχόλησιν καί θέτει ἐξ ἀρχῆς ὡς σκοπόν του τόν μηδενισμόν, τήν ἀπορρόφησην τοῦ Ἐγώ του ἀπό τόν τά πάντα δημιουργοῦντα ἥλιον, πηγὴ τῆς ζωῆς καί ψυχῇ τοῦ παντός.

Ἡμεῖς παρ' ὅλον ὅτι πιστεύομεν ἀπολύτως εἰς τήν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, διότι, πλὴν τῶν ἄλλων, δέν δυνάμεθα νά ἐννοήσωμεν πῶς δύναται τις ν' ἀναγνωρίξῃ ὅτι τά πάντα ἐν σοφίᾳ ἐδημιουργήθησαν καί ἁρμονία καί τάξις ἐπικρατεῖ εἰς τό Σύμπαν, συνάμα δέ καί νά ἀμφισβητῇ τήν ὑπαρξίν ἐνός ὑπερτάτου Νοῦ, ἀπό τόν ὁποῖον ἀπέρρευσεν ἡ σοφία αὕτη, καί παρ' ὅλον ὅτι δέν ἀρνούμεθα τήν ἐπίδρασιν πού ἀσκεῖ ἡ θρησκεία εἰς τήν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν, ἐν τοσοῦτω καταδικάζομεν τήν τοιαύτην τῶν μυστικιστῶν τάσιν, ἡ ὁποία θά ἐκινδύνευε νά ρίψῃ τόν ἄνθρωπον εἰς ἓνα μεταφυσικόν ὀλοκληρωτισμόν, καί πιστεύομεν ὅτι ἡ θρησκεία καί μέσα εἰς τά πλαίσια πού τήν τοποθετοῦμεν προσφέρει ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τόν ἄνθρωπον, διότι, ἐπενεργοῦσα εἰς τήν μείωσιν

τοῦ Ἐγώ του, τόν διδάσκει ταυτοχρόνως νά σέβηται καί νά ἀγαπᾷ τόν πλησίον του καί νά καλλιεργῇ τό πνεῦμα τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ καί τῆς αὐτοθυσίας.

Ἡ ἀνθρωπότης δέν εὐρίσκεται πλέον εἰς τά σκότη, ὅπως ἐν ἀρχῇ τῆς πορείας τῆς. Εὐρέθησαν ἀνθρωποὶ εἰς τόν κόσμον οἱ ὁποῖοι διήνοιξαν λεωφόρους διὰ τήν πορείαν ταύτην καί ἡ διδασκαλία των, τό παράδειγμά των καί ἡ αὐτοθυσία των ἀπετέλεσαν τηλαυγεῖς φάρους διὰ νά φωτίζουν ἐσαεὶ τόν κόσμον. Ἄς μὴ δέ πλανόμεθα. Ἡ ἀνθρωπότης πάντοτε βαδίζει πρὸς τὰ ἔμπρός. Τί καί ἂν πρὸς στιγμὴν χάνει τόν δρόμον τῆς; Πάλιν ἐπανευρίσκει αὐτόν καί μετὰ μεγαλειτέρας ζέσεως προχωρεῖ, διδασκομένη καί ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς σφαλμάτων. Παρατηρήσατε αὐτήν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καί σᾶς ἐρωτῶ: Ποῦ εἶναι ἡ δουλεία τῶν παλαιῶν χρόνων, ἡ ὁποία ἐπροστατεύετο καί ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους; Ποῦ εἶναι ἡ θέσις ἐκείνη τῆς γυναικός, ἡ ὁποία κατεβίβαζε ταύτην εἰς τοιοῦτον ἐπίπεδον, ὥστε ὁ σύντροφος οὗτος τῆς ζωῆς μας νά θεωρεῖται ὡς πρᾶγμα; Ποῦ εἶναι τὰ φεουδαρχικά συστήματα τοῦ Μεσαίωνος; Ποῦ εἶναι τὰ μοναρχικά πολιτεύματα τοῦ παρελθόντος, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἀπόλυτος μονάρχης εἶχε δικαίωμα ζωῆς καί θανάτου τῶν ὑπηκόων του, χωρὶς νά λογοδοτῇ ἀπέναντι τινος; Ποῦ εἶναι ἡ μέχρι πρό τινος καταδυνάστευσις τῶν ἐργαζομένων καί ἀπὸ ἀπόψεως ἀμοιβῆς καί ἀπὸ ἀπόψεως καταπονήσεως; Πάντα ταῦτα ἐξηφανίσθησαν. Τὴν δουλείαν διεδέχθη ἡ ἰσοτιμία πάντων τῶν ἀνθρώπων ἀνεξαρτήτως φυλῆς, θρησκείας καί γένους καί πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι ἀπορρέουν πλέον ὄχι ἀπὸ τῆς θέλησιν ἑνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ἐάν ἡ ἀνθρωπότης πάντοτε βαδίζει πρὸς τὰ ἔμπρός, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὅμως τὰ ἄτομα καί οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι παρεγνώρισαν τὴν ἀποστολὴν των ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καί δέν ἐμερίμνησαν διὰ νά κατστῶσιν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καί δέν προπαρασκεύασαν τὴν ἄμυνάν των κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἐπεδόθησαν εἰς τὴν χλιδὴν καί τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, κατεστράφησαν. Ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀληθείας, τὰ ἔργα τῆς τέχνης καί ἡ ἀρετὴ δέν δίδονται εἰς τόν ἀνθρώπον κατὰ θεῖαν χάριν. Κατὰ θεῖαν χάριν δίδεται μόνον ἡ διάνοια καί ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωὴ. Τὰ ἄλλα καί ἰδίως ἡ ἀρετὴ κατακτᾶται ἀπὸ τόν ἀνθρώπον καί ἀπαιτεῖται ἀγών, καί μάλιστα σκληρὸς, τόσον διὰ τὴν κατάκτησιν ὅσον καί διὰ τὴν διατήρησιν. Καί ἐν τούτῳ ἐγκεῖται ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, εἰ δέ ἄλλως τί θά ἦτο οὗτος; Θά εἶχε καμμίαν ὄντοτητα ἀφοῦ ὅλα θά ἐδίδοντο κατὰ χάριν καί θά ἔπραττε τό καλὸν διότι δέν θά ἠδύνατο νά πράξῃ ἄλλως;

Ὁ Τεκτονισμός παρέλαβεν ἀπὸ τὸν κόσμον ὅ,τι ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους καὶ μεριμνᾷ διὰ τὴν βελτίωσιν ἐκάστου ἀτόμου κεχωρισμένως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει. Καί χωρὶς νὰ ἔχη στρατιάς ὀπλοφόρων, βασιζόμενος μόνον εἰς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας πρεσβεύει καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν ὁπαδῶν του, διαρκῶς ἐξαπλοῦται, διὰ νὰ ἔλθῃ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ θὰ εὖρῃ προστασίαν καὶ ἄνεσιν ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη. Ὡς ἐργασθῶμεν λοιπόν καὶ ἡμεῖς ἀναπτύσσοντες τὴν δραστηριότητά μας ἐν τῇ λαξεύσει τοῦ ἀκατεργάστου λίθου, καὶ ἄς προπαρασκευάσωμεν τὸ ἔδαφος διὰ μίαν παγκόσμιον Ἀδελφότητα.

ΣΑΚΗΣ ΤΕΝΤΑΣ

Ἡ εὐχή τοῦ Πατέρα

Μεγάλωσε στά χρόνια
 ὅσο θές, παιδί μου.
 Τράνεψε στό σῶμα
 ὅσο θές, παιδί μου.
 Πλάτυνε στό νοῦ
 ὅσο θές, παιδί μου.
 Προόδευσε στή ζωὴ
 ὅσο θές, παιδί μου.
 Αὐγάτισε τὰ πλούτη σου
 ὅσο θές, παιδί μου.
 Ἀλλά στήν ψυχὴ
 μέινε παιδί, παιδί μου!

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Εἴσοδος

Οι περιστάσεις ἦταν πολύπλοκες καί μέ μανδύες μᾶς ἔντυναν σιδερένιους· μπαίναμε στὸν κόσμο μέ τή σκιά μας καί μέ αὐγή καί μέ τίς κακές προηγούμενες πράξεις μας σκοτεινιάζαμε τήν εἴσοδο· ὅπως ὅταν ἓνας ἐπισκέπτης στέκεται στή θύρα καί τῆς ἀφαιρεῖ τό φῶς τό ἀκέραιο· γιατί σχεδόν εἴμασταν σωματικοί χρεωφειλέτες καί περισσότερο τό φῶς ποθοῦσαμε ὅσο τό σκοτεινιάζαμε καί μᾶς σκοτεῖνιαιζε κι αὐτό· κι ὅμως κάθε μέρα τό μειώναμε, πολύ τό μειώναμε, πολύ τή θύρα του τήν κάναμε στενή, τόσο στενή πού νά θεωροῦμε ὅτι αὐτό πού νομίζαμε ἦταν ζωή, διόλου ζωή δέν ἦταν.

Οἱ φανατικοί

Οἱ φανατικοί μας ἦταν περισσότερο τυφλοί κι ἀπό τοὺς τυφλοὺς· θά μπορέσει τάχα ὁ Κύριος ὅταν θελήσει νά κάνει τό φωτισμένο του περίπατο πάλι στὸν πλανήτη μας νά φωτίσει τήν καρδιά τους; Θά αἰσθανθοῦν ἄραγε τήν ἀφή τῆς πῆλινης λάσπης νά τοὺς γεμίζουν φῶς ἀνεξίγνωμο καί καθαρὸ τὰ ραμένα τους ἀπὸ τὴ μισαλλοδοδοξία μάτια;

Τό Στιλβωτήριο

Σά νά σκορπιζόταν ἡ φωνή μας ὅπως λέξεις ἀφημένες σ' ἄδειες ἐκκλησιές μέσα σέ κρυφές καί φανερές γωνιές πολλασιασμένες· Ὀαρρεῖς κι ἦταν ἡ φωνή μας κι αὐτὴ ὅπως ἐμεῖς ἓνα φάντασμα φαντασμάτων· ὅμως ἀπομακρινόμασταν σ' ὅλα τὰ αἰχμηρά ζητήματα μέ μιά δυναμικὴ παρουσία· κι ἄς ἔβγαине ἡ νύχτα στολισμένα μέ τήν κομπή, τὴ σιωπηλή της πανσέληνο· κι ἄς ἀνέτειλλε πειθαρχικός στρατιώτης ὁ καθημερινὸς μας ἥλιος μέσ' ἀπὸ τό ἄπειρο τοῦ Σύμπαντος Στιλβωτήριο.

ΑΙΜΙΛΙΑ ΙΒΟΥ

Ύδροχοϊκή Έποχή

Θ' άναδυθοῦμε, λοιπόν, ώραιότεροι
μέσα στη νέα έποχή, πού θά διαγράψει
τήν τροχιά τής νέας μας μοίρας.
Σάν καθαγιασμένοι θά λάμψουμε
μ' έναν ούρανό άλλον, πιό τρυφερόν
μές στό βλέμμα μας
καί μιάν όρμή καινούργια στό αίμα μας.

Μέσα άπ' τούς ύδρατμούς τοῦ ύδροχοϊκοῦ μας
βαπτίσματος
θά ξεπροβάλουμε ανάλαφροι,
λησμονώντας τούς νύχτιους φόβους
τά νύχτια όράματα.
Κι' ένας μικρός Χριστός νεογέννητος μέσ
στήν καρδιά μας
θά φτερουγίζει μ' έλπίδα στό φῶς.

Όταν τό ρεμα αυτό κατεβάσει
όλης τής σωρευμένης άμαρτίας τή λάσπη,
ό Ύδροχός θά ρίξει από πάνω λυτρωτική
τή βροχή τής συμπόνιας του.
Θά μᾶς ξεπλύνει άπ' τό ἄγος.
Ή γῆ θά γνωρίσει τό νέο της πρόσωπο,
μέ κρίνα καινούργια θ' άποκριθῇ ἡ καρδιά της,
μέ τριαντάφυλλα αἰθέρια.
Θά πορευτοῦμε πάνω σ' αὐτήν δυνατοί
σάν άρχαῖοι θεοί,
ώραιότεροι.

Π. Α. ΜΑΚΡΗΣ

Τά ὅρια τῆς ἀνθρώπινης σοφίας

Ἡ ἀνθρώπινη σοφία πολύ λίγο ἀξίζει
καί ἴσως-ἴσως καί καθόλου...

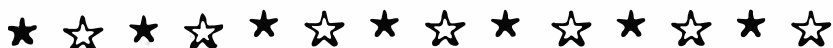
Πλάτων στήν «Σωκράτους Ἀπολογία»

Ὁ Σωκράτης, καθώς ἐξομολογεῖται στήν Ἀπολογία του, κάποτε ξαφνιάστηκε μέ τό χρησμό τῆς Πυθίας στούς Δελφούς, ὅτι κανένας δέν ἦταν σοφώτερός του. Ξαφνιάστηκε γιατί, ἔχοντας τό «γνώθι σ' αὐτόν», δέν θεωροῦσε τόν ἑαυτό του καθόλου σοφός. Ἀντίθετα, τό συμπέρασμά του ἀπό τήν ἰσόβειο ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας ἦταν τό «ἐν οἶδα ὅτι οὐδέν οἶδα», δηλαδή ἓνα μόνο ξέρω, πώς δέν ξέρω τίποτα.

Μέ τήν εἰλικρινή καί ταπεινή αὐτή ἀναγνώριση, προσπαθώντας νά ἐρμηνεύσῃ τό χρησμό τοῦ Θεοῦ, ἀκούγοντας πάντα τό ὑπέρτατο πνεῦμα, πού σάν φωνή ἐσωτερική τοῦ ὑπαγόρευε τί πρέπει νά κάνῃ, πῆγε νά συζητήσῃ μέ τούς διάσημους τῆς ἐποχῆς του, πού εἶχαν θέσεις καί κύρος, ἐλπίζοντας πώς ἡ ἀνώτερή τους γνώση θά τόν βοηθοῦσε νά ξεδιαλύνῃ τό νόημα τοῦ χρησμοῦ.

Μέ ἐκπληξη ὅμως εἶδε πώς οἱ ἀνθρώποι αὐτοί, χωρίς ἐξαίρεση, μιλοῦσαν ἀδιάκοπα μέ αὐτοπεποίθηση, γιά πράγματα πού δέν ξέραν, χωρίς βέβαια νά προσθέτουν τίποτα σέ κείνο πού ἤθελε νά μάθῃ. Κι' ὅταν τούς τό ἀπέδειχνε τούς ἔκανε ἐχθρούς του. Τότε μονάχα ἔλαμψε μέσα του τό νόημα τοῦ χρησμοῦ. «Λίγο ἀξίζει ἡ ἀνθρώπινη σοφία καί σοφώτερος ἀπ' τούς ἀνθρώπους εἶναι κείνος πού ξέρεي ὅτι δέν ξέρει, ἐνῶ οἱ πολλοί νομίζουν ὅτι ξέρουν, χωρίς σ' ἀλήθεια νά ξέρουν. Νά γιατί μέ εἶπε ὁ χρησμός σοφώτερο, γιατί ξέρω ὅτι δέν ξέρω. Ἡ σοφία εἶναι μονάχα τοῦ Θεοῦ».

Πραγματικά, ἡ ἀνθρώπινη σοφία εἶναι περιορισμένη καί τήν ἀποκτᾷ κανείς ὅταν φθάσῃ νά τό συνειδητοποιήσῃ. Ἀρχίζει ἐκεῖ πού ἀπό παντογνώστες πού νομίζομε τούς ἑαυτούς μας, ἀναγνωρίζομε ὅτι δέν τά ξέρομε ὅλα, καί ὅτι γιά πολλά πράγματα ὑπάρχουν σοφώτερες γνώμες καί τελειώνει στήν ψύχραιμη καί ἀπογοητευτική διαπίστωση πώς ἓνα μόνον ξέρομε πώς τίποτα δέν ξέρομε.

Ἀθάνατα Ὀμηρικά Ἐπη Ἐπιλογή ἀπὸ τὴν Ὀδύσσεια

Z41 Ἡ μὲν ἄρ' ὥς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις Ἀθήνη
 Οὐλυμπόνδ', ὅθι φασί θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
 ἔμμεναι· οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
 δεύεται οὔτε χιῶν ἐπιπίλνεται, ἀλλὰ μάλ' αἶθρη
 πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη·
 τῷ ἔνι τέρπονται μάκαρες θεοὶ ἥματα πάντα.

Z102 Οἷη δ' Ἄρτεμις εἴσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα,
 ἥ κατὰ Ταῦγετον περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον,
 τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισιν·
 τῇ δέ θ' ἅμα Νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
 ἀγρονόμοι παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
 πασάνων δ' ὑπὲρ ἤγε κάρη ἔχει ἡδέ μέτωπα,
 ῥεῖα τ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι·
 ὥς ἦγ' ἀμφιπόλοισι μετέτρεπε παρθένος ἀδμής.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ίακ. Πολυλᾶς, Ἀργ. Ἑφταλιώτης, Ν. Καζαντζάκης — Ί. Κακριδῆς, Νικ. Ποριώτης.

Ίακ. Πολυλᾶς:

Αὐτά ἔπε καὶ ἀνεχώρησε ἡ γλαυκομάτ' Ἀθήνη
στον Ὀλυμπο, τὴν ἄσειστη τῶν ἀθανάτων ἔδρα·
δέν τὴν τινάζουν ἀνεμοί, μήτε βροχὴ τὴν δέρνει,
μήτε χιονιά σιμώνει αὐτοῦ, μόν' ἄπειρη γαλήνη
ἀνέφελη καὶ λευκὸ φῶς ὁλοῦθε εἶναι χυμένο·
κεῖ μέσα οἱ μάκαρες θεοὶ τέρπονται στὸν αἰῶνα.

Ν. Καζαντζάκης — Ί. Κακριδῆς:

Εἶπε ἡ Ἀθηνά, ἡ θεά ἡ γλαυκόματη, καὶ φεύγει, νά διαγεῖρει
στον Ὀλυμπο, ὅπου ἀμετασάλευτος τῶν θεῶν κρατιέται ὁ θρόνος,
ὡς λέν· οἱ μπόρες δέν τὸν βρέχουνε, δέν τὸν χτυποῦν οἱ ἀνέμοι,
δέν τὸν πατοῦν τὰ χιόνια· ἀσύγνεφη κεῖ πάνω βασιλεύει
γαλήνη ἀτέλειωτη, κι ὁλόλευκη φεγγοβολή τὸν λούζει.
Ἔτσι οἱ θεοὶ οἱ πολυμακάριστοι τὸν χαίρουνται ἀναιῶνια.

Ίακ. Πολυλᾶς:

Καὶ ὡς ἡ τοξεύτρα Ἀρτέμιδα τὰ ὄρη κατεβαίνει,
τές ράχες τοῦ ὑψηλότατου Ταῦγέτου ἢ τοῦ Ἑρμάνθου,
κ' ἔχει στοὺς κάπρους ἡδονὴ καὶ στὰ γοργὰ τὰ λάφια·
καὶ οἱ νύμφες οἱ ἀγροκάτοικες, τοῦ Δία θυγατέρες
παίζουν μαζὴ της, καὶ ἡ Λητώ στὰ στήθη ἀναγαλλιάζει·
καὶ ἡ κεφαλὴ, τό μέτωπον αὐτῆς ἐξέχ' εἰς ὄλες,
καὶ αὐτ' εἶναι καλογνώριστη, ἂν καὶ ὄλες εἶν' ὠραῖες·
ὅμοια στές κόρες ἔλαμπεν ἡ ἀνύμφευτη παρθένα.

Ἀργ. Ἑφταλιώτης:

Πῶς ἡ σαῖπτεῦτρα ἡ Ἀρτεμη, στίς ράχες ροβολώντας
τοῦ θεόρατου Ταῦγету, ἢ στοῦ Ἑρμάνθου τὰ ὄρη,
βρίσκει χαρὰ σ' ἀγριόχοιρους καὶ στὰ γοργὰ τὰ λάφια,
κ' οἱ νύφες τῶν δεντρότοπων, τοῦ Δία οἱ θυγατέρες,
μαζὶ της παίζουν, κ' ἡ Λητώ τηράει κι ἀναγαλλιάζει,
ὡς τόσο ἐκείνη πῶς ἀψηλά κρατάει τὴν ὄψη ἀπ' ὄλες,
πού γλήγορα ξανοίγεις τὴν, ἂν κι ὄλες ὠριες εἶναι·
ἔτσι καὶ τώρα σφάνταζε ἡ παρθένα μέσ στίς ἄλλες.

Z149 Γουνοῦμαί σε, ἄνασσα· θεὸς νύ τις ἢ βροτός ἐσσι;
 Εἰ μὲν τις θεὸς ἐσσι, τοί οὐρανὸν εὐρύν ἔχουσιν,
 Ἄρτεμιδί σε ἔγωγε, Διὸς κούρη μέγαλοιο,
 εἶδός τε μέγεθός τε φυὴν τ' ἄγχιστα εἴσκω·
 εἰ δέ τις ἐσσι βροτῶν, τοί ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν,
 τρισμάκαρες μὲν σοίγε πατήρ καὶ πότνια μήτηρ,
 τρισμάκαρες δέ κασίγνητοι· μάλα πού σφισι θυμὸς
 αἰέν εὐφροσύνησιν ἰαίνεται εἵνεκα σεῖο,
 λευσσόντων τοιόνδε θάλος χορόν εἰσοιχνεῦσαν.
 Κῆνος δ' αὖ περί κῆρι μακάρτατος ἐξοχὸν ἄλλων,
 ὅς κέ σ' ἐέδνοισι βρίσας οἶκόνδ' ἀγάγηται.

Z187 Ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῶ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας
 Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν,
 ἐσθλοῖς ἡδέε κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν, ἐκάστω.

Z232 Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνὴρ
 ἴδρις, ὃν Ἥφαιστος δέδασεν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
 τέχνην παντοίην, χαρίεντα δέ ἔργα τελείει,
 ὥς ἄρα τῷ κατέχευε χάριν κεφαλῇ τε καὶ ὤμοις.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Προσπέφτω σου, ὦ βασίλισσα, θνητὴ γιὰ ἀθάνατη εἶσαι·
 ἂν εἶσαι ἀπ' τὶς ἀθάνατες πού κατοικοῦν τὰ οὐράνια,
 παρόμοια μέ τήν Ἄρτεμη, τοῦ μέγα Δία τήν κόρη,
 στήν ὄψη καί στ' ἀνάστημα καί στή μορφή σέ κρίνω·
 ἂν εἶσαι πάλι ἀπλή θνητὴ, τοῦ κόσμου κατοικήτρα,
 καλότυχοι, κι ὁ κύρης σου κ' ἡ βλογημένη ἡ μάννα,
 καλότυχα τὰ δέρφια σου, πού πάντα στήν ψυχὴ τους·
 περισσίας γίνεσαι ἀφορμὴ χαρᾶς, καί καμαρώνουν
 τέτοιο βλαστάρι σά θωροῦν μέσ στοὺς χοροὺς νά μπαίνει
 Μά ἀκόμα πιό καλότυχος ἀπ' ὅλους εἶν' ἐκεῖνος,
 πού βγῇ στὰ δῶρα νικητῆς, καί ταίρι του σέ πάρη.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Στά γόνατά σου πέφτω, ἀρχόντισσα! Θεός, θνητός, τί νά σαι;
 Θεός ἂν εἶσαι, ἀπ' ὅσους τ' ἄσωστα ψηλά κρατοῦν οὐράνια,
 ἐγὼ πιό ἀπ' ὅλους μέ τήν Ἄρτεμη, τοῦ τρανοῦ Δία τήν κόρη,
 σέ συνομοιάζω στό παράστημα, στήν ἐλικιά, στήν ὄψη.
 Θνητῶν ἂν εἶσαι πάλε γέννημα, πού ζοῦν στή γῆς ἀπάνω
 χαρά στὸν κύρη καί στή μάννα σου καί τρεῖς φορές χαρά τους,
 καί τρεῖς φορές χαρά στ' ἀδέρφια σου, πού ἀπ' ἀφορμὴ δικιά σου
 βαθιὰ ἀναγάλλιαση στά στήθη τους θά νιώθουν κάθε τόσο,
 τέτοιο βλαστάρι σά θωροῦν μέσ στοὺς χοροὺς νά μπαίνει
 Μά ὁ πιό καλότυχος —χαρά στονε χίλιες φορές!— πού δῶρα
 περισσία δίνοντας στό σπῖτι του γυναῖκα θά σέ πάρει.

Ἰακ. Πολυλᾶς

Ὅχι, ἀγενής ἢ ἀνόητος, ὦ ξέν', ἐσύ δέν δείχνεις·
 τὴν εὐτυχία τῶν θνητῶν μοιράζ' ὁ Ὀλύμπιος Δίας,
 τῶν εὐγενῶν, τῶν ἀγενῶν, τοῦ καθενός ὡς θέλει.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Ἀπὸ ἀχαμνὴ γενιά κι ἀνέμυαλος δέ μοιάζει νά ᾿σαι, ξένε·
 μά ἀτός του τ' ἀγαθὰ ἀξεχώριστα μοιράζει στοὺς ἀνθρώπους,
 σέ ταπεινοὺς μαθές καί σέ ἄρχοντες, ὁ Ὀλύμπιος Δίας, ὡς θέλει.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Καί σάν πού χύνει μάλαμα στό ἀσήμι ἄντρας τεχνίτης,
 πού ὁ Ἥφαιστος τὸν ἔμαθε κ' ἡ Ἀθηνᾶ ἀπὸ τέχνη,
 καί δίνει χάρη στά ἔργα του, παρόμοια τοῦ περέχα
 τοὺς ὦμους καί τὴν κεφαλὴ μέ περισσὴ μιά χάρη.

Η108 Ὅσσον Φαίηκες περί πάντων ἴδριες ἀνδρῶν
 νῆα θοήν ἐνὶ πόντῳ ἐλαυνέμεν, ὥς δέ γυναῖκες
 ἰστόν τεχνῆσαι· πέρι γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη
 ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα καὶ φρένας ἐσθλάς.

Η127 Ἐνθα δέ κοσμηταὶ πράσιαί παρὰ νείατον ἄρχον
 παντοῖαι πεφύασιν, ἐπηετανόν γανώωσαι·
 ἐν δέ δύω κρῆναι ἢ μὲν τ' ἀνά κῆπον ἅπαντα
 σκίδναται, ἢ δ' ἐτέρωθεν ὑπ' αὐλῆς οὐδὸν ἴησιν
 πρὸς δόμον ὑψηλόν, ὅθεν ὕδρεύοντο πολῖται.
 Τοῖ' ἄρ' ἐν Ἀλκινόοιο θεῶν ἔσαν ἀγλαὰ δῶρα.

Η172 Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
 καλῇ, χρυσεῖῃ, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος,
 νίψασθαι· παρὰ δέ ξεστήν ἐτάνυσσε τράπεζαν.

N. Καζαντζάκης — 'Ι. Κακριδῆς:

Πῶς χύνει ἀπὰ στό ἀσῆμι μάλαμα καλός τεχνίτης, πού ἔχει ἀπ' τὴν Παλλάδα καὶ τὸν Ἥφαιστο περίσσιες τέχνες μάθει, κι εἶναι ὅ,τι φτιάξει μαστορεύοντας ὅλο ὁμορφιά καὶ χάρη ὁμοια κι ἐκείνη χάρη τοῦ ἔχυνε στήν κεφαλή, στούς ὤμους.

Ἰακ. Πολυλᾶς:

Καί καθὼς ὄλων τῶν ἀνδρῶν οἱ Φαίακες πρωτεύουν καὶ κυβερνοῦν στήν θάλασσαν, ὁμοια καλές τεχνίτρες εἶναι οἱ γυναῖκες στό πανί, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ τές ἔχει ἔργα διδάξει ἐξάίρετα καὶ νοῦν λαμπρόν χαρίσει.

N. Καζαντζάκης — 'Ι. Κακριδῆς:

Τί ὅσο τοὺς ἄλλους ἄντρες ξεπερνοῦν οἱ Φαίακες, στά πελάγη νά κυβερνοῦν τὰ γρήγορα ἄρμενα, παρόμοια πρῶτες εἶναι στήν τέχνη τοῦ ἀργαλειοῦ οἱ γυναῖκες τους· τίς μοίρανε ἡ Παλλάδα καὶ ἀπό δουλειές νά νιώθουν ὁμορφες καὶ μυαλωμένες νά ἔναι.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Ἔχει κι ὠριόπλουμες βραγιές στοῦ περβολιοῦ τίς ἄκρες, κάθε λογιῆς, πού ὀλοχρονίς σφαντάζουνε στό μάτι· καὶ βρύσες δυό· σκορπιέται ἡ μιά μέσ σ' ὅλο τό περβόλι, κ' ἡ ἄλλη κάτω ἀπ' τῆς αὐλῆς διαβαίνει τό κατώφλι, πρὸς τό παλάτι, κ' ἔπαιρναν κεῖθε νερό οἱ πολῖτες. Τέτοια οἱ θεοὶ χαρίζανε λαμπρά τοῦ Ἀλκίνου δῶρα

N. Καζαντζάκης — 'Ι. Κακριδῆς:

Κεῖ πού τελεύουν πιά τὰ κλήματα, λογιῆς λογιῆς, μέ τάξη βαλμένες οἱ βραγιές κατάχλωρες ὀλοχρονίς φουντώνουν. Εἶναι καὶ βρύσες δυό· ποτίζεται τρογύρα τό περβόλι ἀπὸ τὴ μιά, καὶ τρέχει ἡ δεύτερη στό σπίτι, ἀπ' τό κατώφλι περνώντας κάτω τῆς αὐλόπορτας, νερό νά παίρνει ὁ κόσμος. Τέτοια οἱ θεοὶ μαθές ἐχάρισαν τοῦ Ἀλκίνου πλοῦσια δῶρα.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Καὶ μπρίκι γιὰ τό νίψιμο τοῦ φέρνει τότε ἡ βᾶγια, ὠριο, χρυσό, καὶ χύνει του στήν ἀργυρὴ λεγένη, καὶ τότες στρώνει ἀντίκρυ του γυαλιστερό τραπέζι.

N. Καζαντζάκης — 'Ι. Κακριδῆς:

Μιά παρακώρη τότε τρέχοντας νερό σέ στάμνα φέρνει, χρυσή, πανώρια, κι ἀπὸ κάτω της ἔνα ἀργυρό λεγένι, γιὰ νά πλυθεῖ, καὶ δίπλα του ἄπλωσε στραφταλιστό τραπέζι.

Θ248 Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαῖς τε φίλη κίθαρίς τε χοροὶ τε
εἵματά τ' ἔξημοιβά λοετρά τε θερμά καὶ εὐναί.
Ἄλλ' ἄγε, Φαιήκων βητάρμονες, ὅσσοι ἄριστοι,
παίσατε, ὥς χ' ὁ ξεῖνος ἐνίσπη οἷσι φίλοισιν,
οἴκαδε νοστήσας, ὅσσον περιγινόμεθ' ἄλλων
ναυτιλίῃ καὶ ποσσὶ καὶ ὀρχηστῷ καὶ ἀοιδῇ.

Θ313 Ἄλλ' ὄψεσθ', ἵνα τῶγε καθεύδεται ἐν φιλότῃ,
εἰς ἑμὰ δέμνια βάντες· ἐγὼ δ' ὀρόων ἀκάχημαι.
Οὐ μὲν σφεας ἔτ' ἔολπα μίνυνθά γε κειέμεν οὔτω,
καὶ μάλα περ φιλέοντε· τάχ' οὐκ ἐθελήσετον ἄμφω
εὐδεῖν· ἀλλὰ σφωε δόλος καὶ δεσμός ἐρύξει,
εἰς ὃ κέ μοι μάλα πάντα πατήρ ἀποδῶσιν ἔεδνα,
ὅσσα οἱ ἐγγυάλισα κυνώπιδος εἵνεκα κούρης,
οὐνεκά οἱ καλὴ θυγάτηρ, ἀτὰρ οὐκ ἐχέθυμος.

Θ329 Οὐκ ἀρετᾶ κακὰ ἔργα· κichάνει τοι βραδὺς ὠκύν,
ὥς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἶλεν Ἄρηα,
ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν,
χωλὸς ἐὼν, τέχνησι· τό καὶ μοιχάγρ' ὀφέλλει.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης

Καί μᾶς ἀρέσουνε χοροί, κιθάρες, φαγοπότια,
ἀπὼνωτές ρουχαλλαξιές, ζεστά λουτρά, κλινάρια.

Καί τώρα ἐλάτε, οἱ Φαίακες οἱ πιό ἄξιοι χορευτάδες,
χορέψτε, ὁ ξένος γιὰ νά λήῃ στούς φίλους καί δικούς του,
πίσω σάν πάη, ὡς πόσο ἐμεῖς τοὺς ἄλλους ξεπερνᾶμε
στ' ἀρμένισμα, καί στό χορό, στά πόδια, στό τραγούδι.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Γλέντια, χοροί, πολλές ρουχαλλαξιές, λουτρά ζεστά, κλινάρια,
κιθάρες — μέ ὅλα αὐτά χαρούμενοι περνοῦμε τή ζωή μας!
Τώρα ἀπ' τοὺς Φαίακες οἱ καλύτεροι γιὰ ἐλάτε χορευτάδες
χορό ν' ἀνοίξετε, διαγέρνοντας στή γῆ του ὁ ξένος πίσω
νά λέει στούς φίλους του, πῶς εἴμαστε στά πόδια στό τραγούδι
καί στό χορό καί στ' ἀρμενίσματα πολύ πιό πρῶτοι ἀπ' ὅλους.

Ἰάκ. Πολυλᾶς:

Ἀλλά θά ἰδῆτε πῶς αὐτοί κοιμοῦνται ἀγκαλιασμένοι·
κοιτάζω ἐγώ καί ὁδύρομαι πού ἡ κλίνη μου ἐπατήθη.
Παρόμοιο πλάγιασμα, θαρρῶ, δέν θά ζητήσουν πλέον,
μ' ὅσον καί ἂν ἔχουν ἔρωτα, οὐδέ γιὰ ὀλίγην ὥρα.
Ἄλλ' ἀπ' τά ἐπίβουλα δεσμά δέν θά λυθοῦν ἐκεῖνοι,
πρὶν λάβω ἀπ' τόν πατέρα της ὅπισ' ὅλα τά δῶρα,
ὅσα ἔχω γιὰ τήν ἄσεμνη τήν κόρη παραδώσει.
Καλ' εἶναι ἡ θυγατέρα του, ἀλλά δέν ἔχει γνῶσι.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Μά γιὰ κοιτάχτε τοὺς πῶς κοιτουνται καί χαίρουνται τόν πόθο
στήν κλίνη τῇ δικιά μου! Ἡ πίκρα μου θεριεύει πού τοὺς βλέπω.
Ὅμως κι αὐτοί δέν τό φαντάζομαι πιά νά πλαγιάσουν ἔτσι
κάν μιὰ στιγμή, κι ἄς εἶναι ἡ ἀγάπη τοὺς τρανή· τήν ὀρεξή τους
κι οἱ δύο θά χάσουν! Μά τά βρόχια μου κι ὁ δόλος μου δεμένους
θά τοὺς κρατοῦν, ὥσόπου ὁ κύρης της τά δῶρα μοῦ γυρίσει,
πού γιὰ τή σκύλα θυγατέρα του περίσσια τοῦ ἔχα δώσει·
γιατί, κι ἂν εἶναι ἡ κόρη του ὁμορφη, καμιά δέν ἔχει πίστη!

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Δέν ἔχει ὁ δόλος προκοπή, κι ὁ σιγανός προφταίνει
τό γλήγορο· δές τόν ἀργό τόν Ἡφαιστο πῶς πιάνει
τόν Ἄρη πού πιό σερπετός ἐδῶ δέ βρίσκεται ἄλλος,
μέ τέχνες καί μέ μαριολιές, καί τώρα θά πλερώνη.

Θ362 Ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομειδῆς Ἀφροδίτη,
 ἐς Πάφον, ἔνθα τέ οἱ τέμενος βωμός τε θυήεις·
 ἔνθα δέ μιν Χάριτες λοῦσαν καί χρῖσαν ἐλαίῳ
 ἀμβρότῳ, οἷα θεοὺς ἐπενήνοθεν αἰέν ἑόντας,
 ἀμφί δέ εἵματα ἔσσαν ἐπήρατα, θαῦμα ἰδέσθαι.

Θ454 Τόν δ' ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν καί χρῖσαν ἐλαίῳ,
 ἀμφί δέ μιν χλαῖναν καλήν βάλλον ἡδέ χιτῶνα,
 ἔκ ρ' ἀσαμίνθου βάς ἄνδρας μέτα οἰνοποτῆρας
 ἦιε· Ναυσικάα δέ θεῶν ἄπο κάλλος ἔχουσα
 στῇ ῥα παρά σταθμόν τέγεος πύκα ποιητοῖο,
 θαύμαζεν δ' Ὀδυσῆα ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀρῶσα,
 καί μιν φωνήσασ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
 Χαῖρε, ξεῖν', ἵνα καί ποτ' ἑών· ἐν πατρίδι γαίῃ
 μνήσῃ ἐμεῦ, ὅτι μοι πρώτη ζῳάγρ' ὀφέλλεις.

Ν. Καζαντζάκης – Ί. Κακριδής:

Καριά δουλειά κακή δέν πρόκοψε· τόν γρήγορο τόν φτάνει
ὁ σιγανός. Γιά ίδές τόν Ἥφαιστο, πού τσάκωσε τόν Ἄρη,
κουτσός, ἀργός, τόν πιό γοργόποδο μέσ στους θεούς τοῦ Ὀλύμπου,
μέ δόλο. Τώρα γιά τό ντρόπισμα χρωστáει κι ἀπανωτίμι!

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Κ' ἡ φιλογέλαστη θεά στῆς Κύπρος πῆε στήν Πάφο,
πού ἔχει ναό της καί βωμό μοσκολιβανισμένο.
Οἱ Χάρες τὴνέ λούσανε, μέ λάδι τὴν ἀλείψαν
ἀθάνατο, πού γιά θεῶν κορμιά μονάχα τῶχουν,
καί μέ σκουτιά, τὴν ἔντυσαν, πού θάμαζες νά βλέπης.

Ν. Καζαντζάκης — Ί. Κακριδής:

Τούτη, ἡ Ἀφροδίτη ἡ ἀχνογελόχαρη, στήν Κύπρο πέρα ἐδιάβη,
στήν Πάφο, ὅπου τῆς εἶχαν τέμενος κι ἓνα βωμό εὐωδάτο.
Ἐκεῖ τὴν ἔλουσαν οἱ Χάριτες, τὴν ἀλείψαν μέ λάδι
ἀθάνατο, μέ αὐτό πού ἀλείβουνται κι οἱ ἄλλοι θεοί κι ἀστράφτουν,
καί ροῦχα πάγκαλα τῆς φόρεσαν, θωρώντας νά θαμάξεις.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Κ' οἱ κόρες σάν τόν ἔλουσαν καί λάδι τόν ἀλείψαν,
τοῦ φόρεσαν ὠριόπλουμη χλαμύδα καί χιτῶνα·
καί βγαίνοντας ἀπ' τό λουτρό ξεκίναε στους λεβέντες
πού πίνανε. Κ' ἡ Ναυσικά μέ κάλλη θεοσταλμένα,
κοντά στῆς καλοκάμωτης σκεπῆς τό στῦλο στάθη,
καί θάμαζε κατάματα τόν Ὀδυσσεά τηρώντας,
καί μέ δυό λόγια φτερωτά τοῦ λάλησε καί τοῦ εἶπε:
Γειά σου, χαρά σου, ξένε μου, καί σά βρεθῆς, στή γῆς σου
νά μέ θυμᾶσαι, πού τή ζωή χρωστᾶς σ' ἑμένα πρώτη.

Ν. Καζαντζάκης — Ί. Κακριδής:

Κι ἀφοῦ τόν λοῦσαν καί τόν ἀλείψαν μέ μύρο οἱ παρακόρες
καί μέ πανέμορφη τόν ἔντυσαν χλαμύδα καί χιτῶνα,
ἀπ' τό λουτρό κινώντας τράβηξε νά πάει στους κρασοπότες.
Κι ἡ Ναυσικά, πού ἀπ' τούς ἀθάνατους τὴν ὁμορφιά εἶχε δῶρο,
πλάϊ στοῦ ἀντρωνίτη τοῦ καλόχτιστου τόν παραστάτη ἐστάθη,
τόν Ὀδυσσεά νά ἰδοῦν τά μάτια της καί νά τόν καμαρώσει·
κι ἔτσι μιλώντας ἀνεμάρπαστα τοῦ συντυχαίνει λόγια:
Ἔχε γειά, ξένε! Στήν πατρίδα σου σά φτάσεις κάποια μέρα,
μή μοῦ ξεχνᾶς· πιό ἀπ' ὅλους τή χρωστᾶς σέ μένα τή ζωή σου!

Θ463 Τήν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς;

Ναυσικάα, θύγατερ μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο,
οὔτω νῦν Ζεὺς θεΐη, ἐρίγδουπος πόσις Ἥρης,
οἴκαδέ τ' ἐλθέμεναι καὶ νόστιμον ἦμαρ ἰδέσθαι·
τῷ κέν τοι καὶ κεῖθι θεῶ ὥς εὐχετοῶμην
αἰεὶ ἥματα πάντα· σύ γάρ μ' ἐβιώσας, κούρη.

Θ479 Πᾶσι γάρ ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισιν ᾄδοι
τιμῆς ἔμμοροί εἰσι καὶ αἰδοῦς, οὐνεκ' ἄρα σφέας
οἶμας Μοῦσ' ἐδίδαξε, φίλησε δέ φῦλον ᾄδιδῶν.

Ἄργ. Ἐφταλιώτης:

Καί γύρισε ὁ τετράξυπνος Δυσσέας καί τῆς εἶπε:

ἽΩ Ναυσικά, τοῦ ἀντρόψυχου τοῦ Ἀλκίνου θυγατέρα,
νά δώσῃ ὁ Δίας ὁ βροντηχτής, ὁ σύγκλινος τῆς Ἥρας,
στή γῆς μου νάρθω, νά χαρῶ τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα,
καί τότε ὀλοχρονίς ἐγώ σά θεά θά σέ δοξάζω,
πού ἀλήθεια ἐσύ, παρθένα μου, τή ζωή μουῦχεις σωσμένη.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Γυρνώντας τότε ὁ πολυμήχανος τῆς μίλησε Ὀδυσσεύς:

Μακάρι, Ναυσικά, τοῦ ἀντρόκαρδου τοῦ Ἀλκίνου θυγατέρα,
νά δώσει ὁ Δίας, ὁ κεραυνόχαρος τῆς Ἥρας ἄντρας, νά ῥθω
στό σπίτι μου, τή μέρα κάποτε νά ἰδῶ τοῦ γυρισμοῦ μου!
Ἄν γύριζα, θά σοῦ προσεύχομουν ἀδιάκοπα κεῖ πέρα
σά σέ θεά, τί ἐσύ μοῦ χάρισες ζωή ξανά, παρθένα!

Ἰακ. Πολυλάς:

Τί σέβας ἔχουν καί τιμή στήν οἰκουμένην ὅλην
ἀπ' τοὺς θνητοὺς οἱ ᾄδοί, ὅτι τραγούδια ἡ Μοῦσα,
αὐτοὺς διδάχνει καί ἀγαπᾷ τῶν ᾄδων τό γένος.

Ν. Καζαντζάκης — Ἰ. Κακριδῆς:

Ὅλοι οἱ θνητοὶ στοὺς τραγουδάρηδες τιμή καί σέβας δείχνουν,
γιατί εἶναι ἡ Μοῦσα πού τοὺς ἔμαθε πολλοὺς σκοποὺς, καί πάντα
γιά τή γενιά τῶν τραγουδάρηδων μεγάλη ἀγάπη νιώθει.

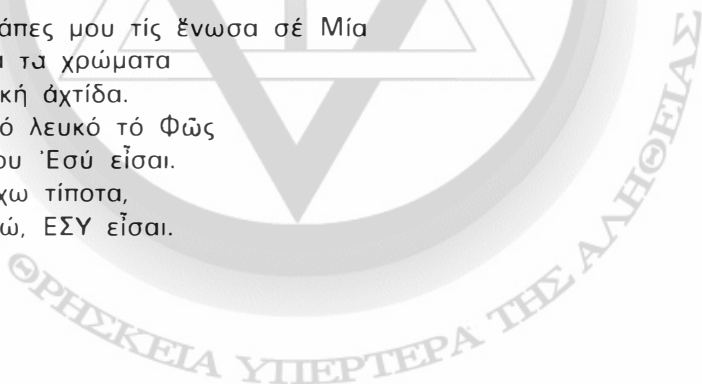
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΤΣΟΠΕΛΑ

Στ' ἅγιό σου τό κάλεσμα

“Όλες τίς ἀγάπες μου τίς ἔνωσα σέ Μία
στ' ἅγιο Σου τό Κάλεσμα
στό Θεϊκό Τραπέζι.
Σάν ἄνθη
τίς ἀπίθωσα στόν ἄυλο Βωμό Σου
πού κλείναν μέσ τά μύρα τους
τήν ἴδια προσευχή.

“Όλες οἱ ἀγάπες μου
στόν ἄνθρωπο, στή φύση,
στήν ὁμορφιά, στήν ἔρευνα,
στή γνώση καί στήν τέχνη
σ' οὐράνιας σκάλας
γίνανε τό κάθε σκαλοπάτι
πού φέρνει τήν ψυχή σιμά
στή Μία τήν Ἀγάπη.

“Όλες τίς ἀγάπες μου τίς ἔνωσα σέ Μία
σάν τά ἑφτά τα χρώματα
μέσ στή λευκή ἀχτίδα.
Ἐσύ εἶσαι τό λευκό τό Φῶς
κι ἀγάπες μου Ἐσύ εἶσαι.
Τώρα δέν ἔχω τίποτα,
δέν εἶμαι ἐγώ, ΕΣΥ εἶσαι.

ΑΝΤΑ ΜΠΡΟΥΜΗ

Τό πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης

6.2.1984

Ὁμιλία στήν Θεοσοφική Ἑταιρία

Ἴσως νά μήν ὑπάρχει πιά ἀντιπροσωπευτικό δείγμα τῆς στάθμης ἑνός πολιτισμοῦ, ἀπό τήν Τέχνη πού τόν ἐκφράζει.

Ἡ Τέχνη εἶναι σάν τό λουλούδι, πού οἱ ρίζες του βρίσκονται μέσα στή σκοτεινή γῆ, πού τό τρέφει, καί ἡ ὁμορφιά του ὑψώνεται ὡς τόν ἥλιο πού τό φωτίζει. Μέσα στούς χυμούς του ὑπάρχουν, ἀφομοιωμένα, ὅλα ἐκεῖνα τά στοιχεῖα πού τό δημιούργησαν καί πού, χάρη στήν ποικιλία καί τούς συνδυασμούς τους, κατέληξαν νά τοῦ δώσουν τήν μία, ἰδιαίτερη, χαρακτηριστική μορφή του.

Ἔτσι καί ἡ Τέχνη: ἀντιπροσωπεύει τό πνεῦμα τοῦ κάθε πολιτισμοῦ, γιατί εἶναι βγαλμένη ἀβίαστα μέσα ἀπό τήν καρδιά καί τήν ψυχή τοῦ λαοῦ, σέ κάποια στιγμή τῆς ἱστορίας του.

Ἡ Τέχνη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας εἶναι τόσον ὠραία καί εὐληπτή, πού δέν χρειάζονται λόγια γιά νά τήν καταλάβει καί νά τήν χαρεῖ κανείς.

Ἕνας περίπατος στήν Ἀκρόπολη καί τό μουσεῖο της, θά μᾶς ἔκανε νά νοιώσουμε πολύ πιά

εὐκολα καί βεβαίως πιά εὐχάριστα τήν ἀξία της. Ἀλλά ὁ σκοπός μας σήμερα εἶναι, στήν σειρά τῶν ὁμιλιῶν πού κάνομε φέτος, νά ξεχωρίσουμε ποιά εἶναι τά κύρια *χαρακτηριστικά τοῦ Πνεύματος* τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Τέχνης.

Στήν ἀρχή, θά ποῦμε μερικά λόγια γενικά γιά τήν φιλοσοφία τῆς Τέχνης, μιά πού ἑμεῖς ἐνδιαφερόμαστε περισσότερο γιά τό νόημα τῆς ζωῆς, παρά γιά τίς μορφές πού αὐτή παίρνει μέσα στή ροή τοῦ χρόνου.

Τί εἶναι Τέχνη;

Μιά αὐθόρμητη ἐκδήλωση, ἕνας τρόπος ἑκφρασης, μιά ἐκτόνωση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀντικατοπτρίζει ἀκριβῶς αὐτόν τόν κόσμο καλόν ἢ κακόν.

Εἶναι μιά δημιουργική ὁρμή, πού ἐνώνει τήν φαντασία μέ τόν ρεαλισμό, τήν παρατηρητικότητα μέ τό ὄνειρο, τή χαρά μέ τόν πόνο.

Ἀπό πού προέρχεται αὐτή ἡ τάση,

πού ἀπ' ὅλα τά ζωντανά ὄντα τήν ἔχει μόνο ὁ ἄνθρωπος καί

από τούς ανθρώπους μόνον λίγοι;

Είναι άραγε θεϊο δώρο ή και κάτι άλλο;

Πολλοί πιστεύουν πώς ή τέχνη πηγάζει από τό ένστικτο τής μιμήσεως.

Ό Φρόυντ υποστηρίζει τήν θεωρία τής «sublimation». Πιστεύει δηλαδή πώς ή τέχνη είναι μία «μεταφορά» τής σεξουαλικής όρμής, όταν ή όρμή αυτή δέν βρίσκει διέξοδο στήν έρωτική σφαίρα, αλλά «ώραιοποιείται», έξιδανικεύεται και έμφανίζεται τελικά σαν μιά έντεχνη έκδήλωση.

Ξέρομε πώς υπάρχουν «καλλιτέχνες» πού εργάζονται έγκεφαλικά, έχοντας, τίς περισσότερες φορές, κάποιον συγκεκριμένο στόχο: τήν έπιτυχία, τό κέρδος, τή μετάδοση ενός μηνύματος, τήν προπαγάνδα και τή ρεκλάμα άκόμα.

Σκέπτονται, ζυγίζουν, αποφασίζουν και προχωρούν ψύχραιμα στήν πραγματοποίηση του σκοπου τους.

Άντίθετα, υπάρχει ή τέχνη πού αναβλίζει άπ' τό συναίσθημα, αυτή δέ, είναι εκείνη πού συγκινεί περισσότερο τόν θεατή και ιδίως τόν άκροατή.

Ό Μπετόβεν, στή «Missa Solemnis» του, σημειώνει: «Βγαλμένη μέσα άπ' τήν καρδιά, αποτίνεται στίς καρδιές».

Υπάρχει και ή τέχνη πού ξεπηδάει από τό ύποσυνείδητο.

Στούς τρίτους, προβάλλεται σαν

κάτι άκατάληπτο, άσχημο, χωρίς άρμονία και νόημα, άκριβώς διότι έκφράζει τήν «σκοτεινή, και άσαφή πτυχή τής συνείδησης» πού λέγεται «ύποσυνείδητο».

Στόν ίδιο τόν καλλιτέχνη όμως, μπορεί νά δρā λυτρωτικά, γιατί του επιτρέπει νά έκφράζει έλεύθερα, αλλά και καμουφλαρισμένα, μέ τήν γλώσσα του συμβόλου, τίς φοβίες, τά συμπλέγματα, τίς ένοχές πού τόν βασανίζουν και πού δέν θέλει ή δέν μπορεί νά πει μέ λόγια...

Αυτή είναι ή σημερινή τάση τής τέχνης. Άν δέν άρέσει σέ μās, τούς λογικούς, κατακαθισμένους ανθρώπους, έχει ώστόσο μέσα της κάποιο στοιχείο πού πρέπει νά μās συγκινεί: συχνά είναι μιά κραυγή άπόγνωσης, πού βγαίνει άπ' τά βάθη τής ψυχής του συγχρόνου άνθρωπου, εκείνου πού, έχοντας χάσει τόν προσανατολισμό του, χτυπιέται μέσα στό άγχος και τήν άνασφάλεια. Κι' αυτός ό άνθρωπος, ό άσχημος και δυσάρεστος, είναι κι' αυτός άδελφός μας, και όταν είναι ελίκρινής, του άξίζει πίο πολύ ή συμπόνια και ή κατανόηση, παρά ή κατακραυγή μας.

Τέλος, υπάρχει ή Τέχνη πού προέρχεται από τήν ψυχή του ανθρώπου, μέ τή διαίσθηση, τήν ένόραση και τήν έμπνευση. Οι άρχαιο Έλληνες θεωρούσαν σαν προστάτιδες τών Τεχνών τίς έννέα Μοῦσες, κόρες του

Θεοῦ Διός καί τῆς Μνημοσύνης.

Ἡ τέχνη ἀλήθεια ἔχει ἄμεση σχέση μέ τή μνήμη, γιατί ἀποτυπώνει, διαιωνίζει, θυμίζει.

Μήπως ὅμως ἡ γενεαλογία πού ἀναφέραμε συμβολίζει καί τό ὅτι ἡ ψυχὴ θυμᾶται, στά βάθη τοῦ εἶναι της, τήν ὁμορφιά κάποιου ἄλλου κόσμου, ὅπου ἔζησε ἴσως κάποτε, καί αὐτή τήν ἀνάμνηση θέλει νά ξαναζωντανέψει μέ τό ἔργο τῆς Τέχνης;

Ἡ ἔμπνευση, τέλος, ὀφείλεται σέ μιᾶ ἐξωτερική ἐπίδραση, πού ξεκινάει ἀπό τό ἐρέθισμα τῶν αἰσθήσεων καί φθάνει γιά τούς «θεόπνευστους» καλλιτέχνες, ὡς τήν ἐπικοινωνία μέ ἀνώτερες πνευματικές ὑποστάσεις καί τήν ἐποπτεία ἀκόμα.

Ὁ Φίλιππος ὁ Θεσσαλονικεὺς λέει γιά τό ἀγαλμα τοῦ Διός πού ἔφτιαξε ὁ Φειδίας στήν Ὀλυμπία:

«Ἡ δὼ στή γῇ κατέβει ὁ Ζεὺς, γιά νά τόν δεῖς, Φειδία ἢ σύ στά οὐράνια ἀνέβηκες κί εἶδες ἐκεῖ τόν Δία».

Καί γιά τόν Πυθαγόρα ἔλεγαν πώς ἀκουγε τήν ἀρμονία τοῦ Σύμπαντος. Εἶναι αὐτό μιᾶ ὑπερβολή «ποιητικῇ ἀδείᾳ»; ἢ μήπως ὅταν ἡ ψυχὴ φθάσει σέ μεγάλῃ ἐξέλιξη μπορεῖ καί συλλαμβάνει, μέ τίς πνευματικές αἰσθήσεις της, τούς ἥχους πού ἐκπέμπουν οἱ οὐράνιες σφαῖρες, σχηματίζοντας ἔτσι μιᾶ ὑπερκόσμια ἀρμονία;

Ἀλλά ποιό εἶναι, ἄραγε τό μυστικό αἶτιο μιᾶς τόσο μεγάλης διαβάθμισης τῆς καλλιτεχνικῆς ὁρμῆς;

Ὁ Ἀντώνιος Ἀδριανόπουλος, σέ κάποιο σημείωμά του, περί Τέχνης, γράφει: «Ἡ Τέχνη ἔχει διαβαθμίσεις. Ἡ πρώτη βαθμὶς εἶναι ἡ μίμηση τῆς φύσεως, ἡ κατωτέρα ἐμφάνισις τῆς Τέχνης, προέρχεται ἀπό τήν φυσικήν καί πρωτόγονον ὁρμήν πρὸς μίμησιν.

Ὅταν ὅμως αὐτή ἡ ὁρμὴ ἐξελλίσσεται στὸν ἄνθρωπο, δίνει τὴ θέση της εἰς τὴν αὐτενέργειαν, τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τό περιβάλλον καί εἰς τό δημιουργικόν πνεῦμα.

Αὐτὴ ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ αὐτενέργεια, καί τό δημιουργικόν πνεῦμα, ὅταν ἐπιδρῶνται ἀπὸ τὴν φαντασίαν καί τὴν ἔμπνευσιν, ἔχουν, ὡς ἀποτέλεσμα, τὴν πρόσδον τῆς ἐπιστήμης καί τὰ μεγαλουργήματα τῆς τέχνης.

Ἡ τέχνη πρό παντός, ἀκολουθεῖ ἀνιούσαν κλίμακα μέ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συνειδήσεως, δηλαδή μέ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ εἰς τὴν συνείδησιν.

Σέ αὐτοῦς, λοιπόν, πού δέν ἔχει ἀναπτυχθεῖ ἡ συνείδησις, ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ μίμησις. Εἰς τοὺς ὠρίμους ὅμως καλλιτέχνες, ἐξελλίσσεται ἡ δημιουργικὴ ἱκανότης καί τοὺς δίνει τὴν ἱκανότητα νά ἐμφανίζουν ἰδέας ὑπὸ αἰσθητὴν μορφήν.

Αυτή ή παράστασις ἰδεῶν ὑπό αἰσθητὴν μορφήν εἶναι ή δευτέρα καί ἄνωτέρα διαβάθμιση τῆς Τέχνης.

Παραδείγματα:

Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους παρουσιάζει τὴν γαλήνην τῆς θεότητος. Τὰ πελώρια ἀγάλματα τῆς Ὀλυμπίας, ὁ Ζεὺς κ.λ.π., τό μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Παρθενὼν εἶναι ή παράστασις τῆς ἀρμονίας. Ἡ Ἄπτερος Νίκη, ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν νίκην, τὴν ὁποίαν, ὅταν τὴν ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος, τὴν ἔχει αἰώνιον κτῆμα του, δέν τὴν χάνει, δέν τὸν ἐγκαταλείπει).

Παρατηροῦμε ὅτι τὴν διαβάθμιση τῆς Τέχνης, ἀπὸ τὴν μίμηση ὡς τὴν ἔμπνευση τὴν καθορίζει ή ψυχική ἐξέλιξη τοῦ καλλιτέχνη. Ἔτσι, ὁ Ἀ. Ἀδριανόπουλος ἀποδίδει τὴν ποικιλία τῆς καλλιτεχνικῆς ὁρμῆς σ' ἓνα πνευματικὸ αἶτιο.

Ἄν θέλαμε νά ἐντάξωμε κάπου τὴν ἀρχαία ἑλληνική Τέχνη, σύμφωνα μ' αὐτά τὰ κριτήρια, νομίζω ὅτι θά λέγαμε πὺς ἀνέβηκε, στή διάρκεια τῆς ἱστορίας της, ὅλες τίς βαθμίδες, φθάνοντας στήν ὠριμότητα, λέξη πού ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μέ τό «ῥωαῖο», σύμφωνα μέ ὅσα λέει στό βιβλίο του «Ὁ Ἀνθρωπος καί ή Ζωή» ὁ Ἀδριανόπουλος, καί σημαίνει τὴν τελειότητα.

Ἄλλη ἐρώτηση εἶναι: **ἔχει σκοπό ή Τέχνη;**

Ὁ Solomon Reinach, ὅπως καί ἄλλοι τεχνοκρίτες, λέει πὺς χα-

ρακτηριστικό τῆς Τέχνης εἶναι ὅτι δέν ἀποτελεῖ κάτι ἀπαραίτητο γιά τόν ἄνθρωπο, ἀλλά κάτι πού προστίθεται στό ἀπαραίτητο (π.χ. ή διακόσμηση ἑνός πιάτου).

«Εἶναι, λέει, κάτι πού δέν σκοπεύει μιά ἄμεση ἀνάγκη, ἀλλά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δραστηριότητα, πού θέλει νά ἐκφράσει ἓνα συναίσθημα. Εἶναι μιά ἡδονή κί ἓνα παιχνίδι μαζί».

Ἡδονή, γιατί ἐκτονώνει τόν ἑσωτερικό κόσμο τοῦ καλλιτέχνη, δίνοντάς του ἔτσι μιά πηγαία χαρά, πού τὴν μοιράζεται μέ τό κοινό του, ὅταν αὐτό εἶναι συντονισμένο μαζί του. Καί αὐτή ή ἐπικοινωνία εἶναι μιά μεγάλη ἱκανοποίηση καί χαρά. Παιχνίδι, γιατί σάν τό παιδί πού παίζει δημιουργώντας ἓναν δικό του κόσμο, βρίσκει μιά φυγή ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, στή φαντασία του.

Γενικά, οἱ πῖο πολλοί αἰσθητικοί πιστεύουν πὺς ή τέχνη εἶναι αὐτοσκοπός. «Ars gratia artis». Υπάρχει ὁμως ἓνας Ὀρφικός ὕμνος στίς Μοῦσες πού δίνει μιά ἄλλη διάσταση στήν προσφορά τῆς τέχνης. «...πάσης παιδείης ἀρετὴν γενῶσαι ἀμειπτον.

Θρέπτεται ψυχῆς, διανοίας ὀρθοδότεται καί νοῦ ἐνδυνάμιο καθηγῆται ἀνασσαί».

(Ἐσεῖς πού γεννᾶτε τὴν ἀρετή τῆς παιδείας, πού θρέφετε τὴν ψυχή, δίνετε ὀρθή κατεύθυνση στή διάνοια καί τὴν δυναμώνε-

τε, βασιλικές καθηγήτριες). Αύτοί οι χαρακτηρισμοί δίνουν στην τέχνη έναν πνευματικό προορισμό: νά έξυψώνει τόν άνθρωπο ψυχικά καί διανοητικά, νά τόν ψυχαγωγεί μέ τήν έτυμολογική έννοια τής λέξης, δηλαδή νά προάγει τήν ψυχή του, νά τήν οδηγεί πρός τήν άρετή καί όχι νά τής προσφέρει μόνο μιά εύχαρίστηση.

*
* *

“Ας αναφέρουμε τώρα λίγα γενικά Ιστορικά στοιχεία.

‘Η Τέχνη εΐναι ένα φαινόμενο τής ανθρώπινης ζωής, πού έμφανίζεται σ’ όλες τίσ χώρες τής Γής, από τήν προϊστορική κι ό-
λας έποχή.

‘Η Τέχνη, όπως ξέρομε, έκφράζει συναισθήματα.

“Ενα από τά πρώτα συναισθήματα πού έννοιωσε ό άνθρωπος, αρχίζοντας από τούς πρωτογόνους λαούς, ήταν τό θρησκευτικό συναίσθημα, μέ τήν έννοια τοῦ θαυμασμοῦ, τοῦ δέους καί τοῦ φόβου μπροστά σέ κάποια μυστηριώδη δύναμη ή κάποιο υπερφυσικό όν, από τό όποϊον έξαρτάται ή τύχη καί ή ζωή του. Αυτό τό όν θέλησε νά τό έξευμενίσει καί νά εξαγοράσει τήν προστασία του, προσφέροντάς του ό,τι θεωροῦσε καλλίτερο: τελετές, προσευχές, δώρα, θυσίες αναίμακτες καί αιματηρές, μέχρι καί άνθρωποθυσίες.

Ποῦ όμως, σέ ποιόν θά άφιέρωνε τίσ δωρεές του;

Δέν εΐναι εύκολο νά συλλάβει ό θνητός τήν έννοια τοῦ Θεοῦ καί νά συγκεντρώσει τήν προσοχή του, τήν ώρα τής προσευχής, πρός μιά άϋλη καί άόρατη, γί’ αυτόν, ύπόσταση.

“Ετσι, σκαλίζοντας τόν βράχο, ιιελεκώντας τήν πέτρα, πλάθοντας τόν πηλό, κατασκεύασε τά όμοιώματα τής Θεότητας: Τίσ στεατόπυλες γυναικεΐες μορφές (σάν έκείνες τής συλλογής Γουλανδρῆ) πού συμβολίζουν τήν γονιμότητα, τά φαλλικά σύμβολα, πού φανερώνουν τήν γονιμοποιό αρχή, ή ένα τοτέμ ή ένα ξόανο, πού άντιπροσώπευαν γί’ αυτόν, τή δύναμη εκείνη πού τόσο λάτρευε, αλλά καί τόσο φοβόταν.

“Ετσι, παρατηροῦμε πώς ή Τέχνη, στή γέννησή της έχει ρίζες στό θρησκευτικό συναίσθημα, γί’ αυτό καί τά πρώτα εύρήματα πού ύπάρχουν, σέ όλες τίσ ‘Ηπειρους τής Γής, εΐναι λατρευτικά είδώλια, όπως καί τά πρώτα άρχιτεκτονήματα εΐναι ναοί.

Αυτή τή σχέση θρησκείας καί Τέχνης, τήν βρίσκουμε σ’ όλη

Εΐναι τά πανάρχαια άγαλμάτια τής ‘Ανατολής, οι καθεδρικοί ναοί τής Δύσης, πού μοιάζουν μέ μιά προσευχή ύλοποιημένα στην πέτρα, τά περίφημα «Πάθη» τοῦ Μπάχ, τά θρησκευτικά τραγούδια τών μαύρων, τά θαυμάσια «Negro Spirituals».

‘Όλα αυτά, τροφοδοτοῦν τήν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, νά ἐπικοινωνήσῃ μέ τόν Θεό του, ἔστω καί μ’ ἓνα κεράκι...

Παράλληλα μέ τήν μεγάλη τέχνη, πού στήν ἐξέλιξή της παρουσίασε ὅλη τήν ποικιλία τῆς ζωῆς, ὑπάρχει καί ἡ λεγόμενη «Καλλιτεχνική βιοτεχνία»: Χαρακτική, μικρογραφία, ἀγγειοπλαστική, ξυλογλυπτική, χρυσοχοΐα, χειροτεχνία, ὑφαντική. Αὐτή, ἡ λαϊκή τέχνη, πού συχνά φθάνει σέ ὑψηλό καλλιτεχνικό ἐπίπεδο, κρατάει τή συνέχεια τῆς παράδοσης, ἐκφράζοντας τά ὄνειρα, τίς νοσταλγίες, τίς μνῆμες τοῦ λαοῦ, μέ μιά συγκινητική, συνήθως, ἀπλότητα.

Μελετώντας κανεῖς τήν τέχνη κάθε ἐποχῆς βλέπει ὅτι αὐτή εἶναι ὁ σφιγμός πού δείχνει τήν θερμοκρασία κάθε ἱστορικοῦ ὀργανισμοῦ, μαζί μέ τήν ποιότητα καί τήν κατάσταση στήν ὁποία βρισκόταν, σέ μία ὀρισμένη στιγμή τῆς ζωῆς του. Τό παράλληλο ξετύλγνμα τῆς τέχνης καί τῆς ζωῆς, μπορεῖ νά διδάξῃ πολλά καί στόν ἐπιστήμονα, καί στόν ἱστορικό, ἀκόμη καί στόν ψυχολόγο καί στόν φιλόσοφο.

*

* *

‘Η τέχνη πρωτοπαρουσιάζεται στά τέλη τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, γύρω στά 10.000 χρόνια. Μέσα σέ σπηλιές, ὅπου δέν μπαίνει ποτέ ὁ ἥλιος, βρέθηκαν,

λαξευμένες πάνω στίς παρειές τοῦ βράχου, διάφορες μορφές πολλές φορές μορφές ζώων.

Παρί ὅλο πού ὅλες αὐτές οἱ παραστάσεις δημιουργήθηκαν μέ καταπληκτική παρατηρητικότητα, ρεαλισμό καί ζωντάνια, φαίνεται πώς δέν εἶχαν σάν σκοπό τήν διακόσμηση, ἀλλά κάποια μαγική ἐνέργεια.

Σκαλίζοντας τίς μορφές τῶν ζώων, πίστευαν πώς, μ’ αὐτόν τόν τρόπο, θά κατάφερναν νά τά προσελκύσουν, μέ κάποια μαγανεία, ὥστε νά βροῦν πιό εὔκολα τά θηράματα πού χρειάζόντουσαν γιά τροφή.

‘Ακόμη πίστευαν πώς μπορούσαν νά δεσμεύσουν τά κακά πνεύματα, ἀπό τά ὁποῖα κινδύνευαν, μέ τό νά λαξεύουν ὁμοιώματά τους ἐπάνω στήν ὕλη.

Αὐτό, τό βλέπουμε καί στούς καθεδρικούς ναούς τόν Μεσαίωνα, ὅπου διάφορα τερατόμορφα ὄντα, πού συμβολίζουν τό πνεῦμα τοῦ κακοῦ, εἶναι σκαλισμένα σέ ἀνάγλυφα ἢ καί ἀγάλματα, ὥστε νά βρίσκονται δεσμευμένα μέσα στήν ἐκκλησία, ὅπου βασιλεύει ὁ Θεός καί μόνον αὐτός.

Πολύ ἀργότερα, γύρω στήν τέταρτη χιλιετηρίδα, ἡ Αἴγυπτος παρουσιάζει μιά τέχνη συστηματοποιημένη καί μιά ἀξιοθαύμαστη τεχνική.

Χαρακτηριστικό τῆς Αἰγυπτιακῆς Τέχνης εἶναι τό στοιχεῖο

τῆς διάρκειας, πού θυμίζει τὸν γρανίτη πού ἦταν ἡ πρώτη τῆς ὕλης.

Σκοπὸς τοῦ καλλιτέχνη, ἦταν νὰ μείνει τὸ ἔργο του ἀναλλοίωτο στὴν αἰωνιότητα, ὅπως καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστη τῶν Αἰγυπτίων, σέ μιὰ «μέλλουσα ζωὴ» χωρὶς καμμιὰ ἀλλαγὴ, στάθηκε ἡ αἰτία νὰ προβλέπει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐξασφαλίζει νὰ διατηρηθεῖ τὸ σῶμα του, σάν μούμια, μετὰ τὸ θάνατό του, καὶ νὰ παίρνει κυριολεκτικὰ, στὸν τάφο του, ὅσα περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του μπορούσε. Ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης λέει πὼς οἱ Αἰγύπτιοι θεωροῦσαν τὸ σπῆτι τοὺς σάν κάτι προσωρινό καὶ τὸν τάφο τοὺς σάν τὴν αἰώνια τοὺς κατοικία. Γι' αὐτό, τὰ Αἰγυπτιακὰ μνημεῖα εἶναι ταφικά.

Στοὺς Χαλδαίους, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Χετταίους, κυρίαρχο στοιχεῖο εἶναι ἡ δύναμη καὶ ἡ σκληρότητα. Πρωταγωνιστές εἶναι οἱ Βασιληάδες πού μέ τοὺς φοβεροὺς μυῶνες καὶ τὰ μονοκόματα γένεια τοὺς, προσωποποιοῦν τὴν ὕλική δύναμη τοῦ δεσποτικοῦ ἀφέντη. Στὴν Βαβυλῶνα ὑπάρχουν ἀπεικονίσεις ἀπὸ βασανιστήρια πού τρομάζουν τὸν θεατὴ μέ τὸν ἀπάνθρωπο ρεαλισμὸ τοὺς.

Ἀναφέρω τὴν τέχνη τῶν λαῶν αὐτῶν, πού προηγήθηκε τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, γιατί ἀπὸ ἐκείνην διδάχθηκαν πολλὰ οἱ

Ἕλληνες καὶ πιό πολλὰ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

Ἡ παράδοσις λέει πὼς ὁ Δαίδαλος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς περίφημης σχολῆς τῆς Κρήτης στὴν Αἴγυπτο ἔμαθε τὰ μυστικά τῆς τέχνης του.

Ὁ Salomon Reinach γράφει: «Οἱ Ἕλληνες, ἀντίθετα πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Χετταίους, εἶχαν τὸ προνόμιο νὰ μὴν εἶναι σκλάβοι ἐνὸς δεσποτικοῦ καθεστώτος ἢ μιᾶς θρησκείας γεμάτης ἀπαγορεύσεις. Χάρις σέ μιὰ φιλελεύθερη θρησκεία, στὴν ἐμφυτη τάση τοὺς πρὸς τὴν λογικὴ καὶ τὸν ρεαλισμὸ, στή δίψα τοὺς γιὰ πρόοδο καὶ νεωτερισμό, παρέλαβαν τὴν Τέχνη σ' ἓνα ἐπίπεδο καὶ κατόρθωσαν νὰ τὴν ἀνυψώσουν, μέσα σ' ἓνα πολὺ σύντομο χρονικὸ διάστημα, σ' ἓνα ἐντυπωσιακὸ μεσουράνημα.

Δέν μιμήθηκαν κανένα καὶ ὅ,τι πῆραν ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ τέχνη, τὸ χρησιμοποίησαν γιὰ ν' ἀνέβουν πιό ὑψηλὰ ἀπὸ ἐκείνην.

*
* *

Μιλώντας γιὰ τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ τέχνη θὰ ἔπρεπε ν' ἀναφερθοῦμε καὶ στὸν πολιτισμὸ τοῦ Αἰγαίου, καὶ στὴν Μινωϊκὴ καὶ Μυκηναϊκὴ περίοδο καὶ στὴ σειρά: γεωμετρικὴ, ἀρχαϊκὴ, κλασσικὴ, ἐλληνιστικὴ Τέχνη. Νὰ καλύψωμε δηλαδὴ ἓνα διά-

στημα από τό 3.000 μέχρι τό 30 π.Χ. πράγμα αδύνατο γιά μᾶς.

Ἐκτός ἀπ' ὅλα αὐτά, θά ἔπρεπε νά ἀναφερθοῦμε καί σέ ὅλες τίς μορφές τῆς τέχνης: Εἰκαστική, Μουσική, Λογοτεχνία, μέ ὅλες τίς ὑποδιαιρέσεις πού ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἑννέα Μοῦσες.

Ἀλλά, γιά μέν τή λογοτεχνία, πού εἶναι ἕνας τεράστιος κλάδος τοῦ «ἐλληνικοῦ θαύματος», δέν εἶναι βέβαια δυνατόν ν' ἀσχοληθοῦμε σήμερα.

Ὅσο γιά τήν μουσική, ξέρομε πώς, γιά τούς ἀρχαίους, δέν περιοριζόταν στήν τέχνη τοῦ ἤχου, ἀλλά ἀγκάλιαζε τό σύνολο τῶν Μουσῶν, σ' ἕναν συνδυασμό ἀπό ποίηση, ἐνόργανη μουσική, τραγούδι, χορό, θέαμα, δράση, ὅπως στό θέατρο.

Γιά τή μουσική, μέ τήν ἔννοια τῆς μελωδίας καί τοῦ ρυθμοῦ, λίγα μόνο στοιχεῖα μᾶς ἔμειναν, κί αὐτά θεωρητικά:

Περιγραφές καί ἀναφορές γιά τήν μουσική σέ ἔργα πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Πλουτάρχου καί ἄλλων.

Πολλές παραστάσεις σέ νωπογραφίες καί ἀγγεῖα, ἀπό τίς ὁποῖες μαθαίνουμε πάρα πολλά γιά τά ὄργανα, τίς φιγούρες τοῦ χοροῦ, τήν ἐνδυματολογία, τά προσωπεῖα τοῦ θεάτρου καί ἄλλα.

Οἱ μουσικολόγοι ἔχουν μελετήσει τούς ἀρχαίους μουσικούς

«τρόπους», ἀπό τούς ὁποίους οἱ Βυζαντινοί μελωδοί πῆραν τά πρότυπα γιά τούς ἐκκλησιαστικούς «ἤχους».

Τό μόνο καθαρά μουσικό δεῖγμα πού ἔμεινε, εἶναι ἕνας ὕμνος πρὸς τόν Θεό Ἀπόλλωνα, πού βρίσκεται σ' ἕνα ἀνάγλυφο τοῦ μουσείου τῶν Δελφῶν καί πού ἡ ἀποκρυπτογράφηση του, ὅπως παρουσιάζεται σήμερα, δέν μᾶς ἐνθουσιάζει.

Βλέπουμε λοιπόν ὅτι δέν ὑπάρχουν ἀρκετά ζωντανά στοιχεῖα πού νά μᾶς δίνουν τή δυνατότητα νά κρίνουμε σωστά τήν μουσική τῶν ἀρχαίων. Ἀντίθετα, πολλά ἀριστουργήματα ἔμειναν ὡς σήμερα ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική καί τή γλυπτική καί ἐλάχιστα ἀπό τή ζωγραφική.

Ἡ ζωγραφική ἔπαιξε μεγάλο ρόλο στήν καλλιτεχνία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὅλα τά γλυπτά ἦσαν χρωματισμένα, ὅπως καί πολλά ἀρχιτεκτονικά μέλη. Πολλές στοές, σάν τήν περίφημη Ποικίλη τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν καί πολλές δημόσιες οἰκοδομές, ἦσαν στολισμένες μέ νωπογραφίες. (Μία ἰδέα γι' αὐτές μᾶς δίνουν τά Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου). Ζωγραφικοί πίνακες διάσημων ζωγράφων βρισκόντουσαν σέ δημόσιες πινακοθήκες, ὅπως ἐκείνη τῶν Προπυλαίων, στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλά καί οἱ εὐποροὶ ἰδιῶτες ἀγόραζαν ἔργα ζωγραφικῆς καί στόλιζαν τά σπίτια τους. Τέλος,

ὑπῆρχε ἔθιμο, στό δωμάτιο ὅπου ἦσαν τοποθετημένοι οἱ ἐφέστιοι Θεοί, νά κρεμοῦν προσωπογραφίες τῶν προγόνων.

Ἀπό τήν ζωγραφική τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁμως, ἐλάχιστα αὐθεντικά δείγματα ἔμειναν ὡς σήμερα, ὅπως οἱ νωπογραφίες τῆς Κρήτης, τῆς Σαντορίνης, τῆς Βεργίνας καί μερικά ἀντίγραφα, ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἀπό διάσημα ἔργα ἑλλήνων ζωγράφων, στήν Πομπηΐα, Ἡράκλειο τῆς Καμπανίας καί ἄλλοῦ. Καί, ὅπως ξέρομε, πολλές ζωγραφικές διακοσμήσεις τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, πού μερικές εἶναι καί αὐτές ἀντίγραφα ἔργων ζωγραφικῆς, διάσημα τήν ἐποχή τους.

Ἔτσι, μελετώντας κανεῖς τήν ἀρχαία ἑλληνική Τέχνη, περιορίζεται ἰδίως στήν ἀρχιτεκτονική καί τή γλυπτική, πού μᾶς κληροδότησαν θησαυρούς.

*
* *

Ἡ Ἑλλάδα ἦταν διάσπαρτη ἀπό καλλιτεχνικά κέντρα, γιατί κάθε «ἄστυ» ἦταν μιά πρωτεύουσα, καί ἡ τέχνη ἦταν ἓνα ζωντανό στοιχεῖο τῆς ζωῆς.

Κύπρος, Κρήτη, Χίος, Αἴγινα, Σικυών, Ἀργολίς, Κόρινθος, Ἀττική, γιά ν' ἀναφέρωμε μερικά, παντοῦ ἀνθοῦσαν σχολές καί ἐργαστήρια διάσημα ὄχι μόνο στόν ἑλληνικό χῶρο, ἀλλά καί σέ γειτονικούς λαούς, πού στόλιζαν τίς πόλεις τους μέ ἑλληνικά ἔργα.

Στήν Ἑλλάδα δέν ὑπῆρχε πόλη πού νά μήν ὑπερφηανευόταν γιά κάποιον «περικαλλή» ναό, γιατί ὁ Ἕλλην, χωρίς νά εἶναι θρησκόληπτος, κρατᾶ, καί σήμερα ἀκόμα, ἓναν σταθερό αἰσθηματικό δεσμό μέ τή θρησκεία του. Δέν μπορεῖ νά βρεῖ κανεῖς καί τό μικρότερο χωριουδάκι χωρίς τήν ἐκκλησοῦλα του.

Εὐτυχῶς, ἔχουμε, στόν τόπο μας, πάρα πολλούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί μουσεῖα, ὅπου μποροῦμε ν' ἀπολαύσωμε τήν ἀρχαία ὁμορφιά καί αὐτός βέβαια εἶναι ὁ πιό γόνιμος τρόπος γιά νά πλησιάσωμε τό ἀρχαῖο ἑλληνικό μεγαλεῖο.

Ἐμεῖς ὁμως, δέν πρόκειται νά κάνωμε ἱστορία τῆς τέχνης. Μετά ὅσα γενικά ἀναφέραμε, θά προσπαθήσωμε νά ξεχωρίσωμε τά πιό χαρακτηριστικά σημεῖα πού εἶχε τό Πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Τέχνης.

*
* *

Τό πρῶτο πού παρατηροῦμε, εἶναι πῶς ἡ τέχνη ἦταν προσιτή σέ ὅλους. Τό θέατρο, οἱ μουσικοί ἀγῶνες, τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καί τῆς γλυπτικῆς, ἦσαν κοινό κτῆμα τοῦ λαοῦ, πού μποροῦσε νά τά χαρεῖ εὐκόλα, γιατί δέν ἦσαν προορισμένα μόνο γιά τά παλάτια, τά μουσεῖα ἢ τίς «αἵθουσες τέχνης».

Ὁ Καζαντζάκης γράφει: «Ἡ τέχνη στήν ἀρχαία Ἑλλάδα δέν ἦταν προσωπικό ζήτημα. Ὁ καλλιτέχνης ἀντιπροσώπευε τήν πόλη του, τή φυλή του, καί δέν εἶχε ἄλλον σκοπό παρά νά διαιωνίσει μιά μεγάλη στιγμή, πού εἶχε ζήσει ἡ κοινότητα. Οἱ σχέσεις του μέ τόν λαό ἦσαν πολύ στενές».

Πολλά ἀνέκδοτα, πού βρίσκομε στούς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρό πάντων στόν Πλίνιο τόν ἀρχαῖο, μᾶς δείχνουν πόσο ὁ καλλιτέχνης λογάριζε τή γνώμη τοῦ λαοῦ, ἀλλά καί πόσο ὁ λαός σεβόταν τόν καλλιτέχνη. Αὐτή ἡ ἐξοικίωση τοῦ κοσμάκη μέ τήν μεγάλη Τέχνη, ἀνέπτυξε περισσότερο τό καλλιτεχνικό του ἐνστικτο.

Αὐτό ἀποδεικνύεται καί στίς λαϊκές τέχνες, ὅπου σκεύη καθημερινῆς χρήσης, φτιαγμένα ἀπό εὐτελῆ ὑλικά, ἔχουν τήν σφραγίδα τῆς ὁμορφιάς καί συχνά, τῆς τελειότητας. Ὁ Ἕλληνας, πρίν πλουτίσει καί ξιπασθεῖ ἀπό τά Εὐρωπαϊκά κακόγουστα «κομποτεχνήματα» πού μιμεῖται δυστυχῶς, εἶχε ἐμφυτή τή λιτότητα, τή ζωντάνια, τό μέτρο, τό σίγουρο ἐκεῖνο γοῦστο πού τοῦ ἐμπνέει ἡ ἴδια ἡ φύση τῆς Πατρίδας του. Ἴσως ἡ ἀπέρριπτη γραμμή τοῦ ἐλληνικοῦ βουνοῦ, πού δέν τήν σκιάζουν συχνά οὔτε βαρειά σύννεφα οὔτε ὀλόμαυρα ἔλατα, νά ἔδωσε, στόν ἀρχιτέκτονα, τήν ἰδέα τοῦ αἰετώματος τῶν ναῶν.

Ὁ παλαιός τεχνίτης, σ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς βέβαια, δούλευε μέ ὑπομονή, καί μεράκι, γιατί ἡ δουλειά του ἦταν καί χαρά, δέν ἦταν τυποποιημένη, οὔτε ὀργανωμένη βιομηχανικά.

Ἡ τεχνική κατάρτηση, πάλι, τοῦ καλλιτέχνη ἦταν καταπληκτική. Βασισμένη σέ αὐστηροῦς, μαθηματικούς κανόνες ἦταν στήν ὑπηρεσία τῆς τέχνης καί οὐδέποτε ἔφθασε στήν ἐξεζητημένη ἐπίδειξη πού παρατηροῦμε σέ ἄλλους ρυθμούς, ὅπως τό μπάροκ, γιά παράδειγμα: Οἱ περίφημες καμπύλες τοῦ Παρθενῶνα, μελετημένες ὡς τήν ἀπειροελάχιστη λεπτομέρεια, δέν γίνονται ἀντιληπτές σέ ὅποιον δέν ξέρεي ὅτι ὑπάρχουν. Ἡ ζωντάνια πού παρουσιάζουν τ' ἀγάλματα (ἡ λέξη «ἄγαλμα» προέρχεται ἀπό τό ἀγάλλομαι, ἀγλάϊσμα) ὀφείλεται βέβαια στήν τέχνη, ἀλλά καί στήν τεχνική. Ὁ Rodin σ' ἓνα βιβλίο τοῦ μαθητοῦ του P. Gsell, ἀναλύει τίς διάφορες μεθόδους πού μεταχειρίζοντουσαν οἱ ἀρχαῖοι, γιά νά δώσουν στό μάρμαρο κίνηση καί ζωή.

Ἡ ἐλευθερία πού εἶχε ὁ Ἕλληνας γλύπτης νά παρουσιάζει τό σῶμα γυμνό, τοῦ ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά δείξει ὅτι τήν ὁμορφιά τοῦ ἀνθρώπινου κορμιοῦ, πού τό χαρακτήρισαν σάν «χάρμα εἰδέσθαι» καί «Θεοεῖκελον» (Θεϊκό).

Ἄλλ' αὐτό διευκόλυνε καί τήν τεχνική του. Στίς γυναικεῖες φι-

γοῦρες πού τρέχουν ἢ χορεύουν, μέ τά πέπλα τους νά άνεμίζουν σά φτερά γύρω τους, ὁ γλύπτης πρῶτα ἐπλαθε στόν πηλό τό σῶμα γυμνό, ὅπως γυμνό ἦταν καί τό μοντέλλο του, καί μετά πρόσθετε τά ὑφάσματα.

Ἀντίθετα, στά γλυπτά τοῦ Μεσαίωνα, κάτω ἀπό τίς πτυχές τῆς ένδymασίας, τά μέλη τοῦ σώματος βρίσκονται σέ μέρη ἄσχετα μέ τήν πραγματικότητα, γιατί ποτέ ὁ καλλιτέχνης δέν εἶχε τήν ἄδεια ν' ἀντικρύσει γυμνό τό πρότυπο ενός ἁγίου ἢ μιᾶς ὁσίας.

Ἐπρεπε νά ἔρθει ἡ Ἀναγέννηση, γιά νά ξαναπαρουσιαστεῖ τό σῶμα γυμνό, ἀλλά τότε ἐφθασε στό ἄλλο ἄκρο, σ' ἓνα ξέσπασμα, μιά ἐπίδειξη σαρκικῆς ὑπεραφθορίας.

Γενικά, ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδησης, πού εἶχε ὁ Ἕλληνας, τόν βοήθησε καί στήν ἐξέλιξη τῆς τέχνης.

Ἡ Αἴγυπτος, π.χ. δέν μπόρεσε ποτέ νά λυτρωθεῖ ἀπό τοὺς περιορισμούς τῆς παράδοσης, τοῦ καθιερωμένου.

Γιά αἰῶνες, παρά τήν καταπληκτική τεχνική της, σεβάστηκε τόν νόμο τῆς μετωπικότητας. Κάθε λύγισμα τοῦ κορμιοῦ ἐξω ἀπό τόν ἄξονά του ἀπαγορευόταν. Ὅλα τά πρόσωπα βρισκόντουσαν στό ἴδιο ἐπίπεδο, γιατί οἱ Αἰγύπτιοι δέν εἴξεραν ἢ δέν θέλαν νά λάβουν ὑπ' ὄψη τους

τήν προοπτική. Τά δύο πόδια ἔμειναν πάντα βαριά κολλημένα στή γῆ. Καί τό χαμόγελο παρυσιάζεται σπανιότατα.

Ἀντίθετα, τά πρόσωπα τοῦ ἑλλήνα καλλιτέχνη τρέχουν, πεδοῦν, χορεύουν, πετᾶνε, δίνοντας μιά αἴσθηση ὑγείας καί χαρᾶς.

Ὁ Ἕλληνας καλλιτέχνης τολμοῦσε. Οἱ Σάτυροι, οἱ Σειλινοί, οἱ Βακχικοί θίασοι ἦσαν δοσμένοι μέ τέτοιο ρεαλισμό, πού συχνά μᾶς σοκάρουν, γιατί τό Ἀριστοφάνειο χιοῦμορ τους εἶναι τόσο μακριά ἀπό τήν ὑποκριτική σεμνοτυφία μας!

Παράλληλα ὅμως μ' αὐτήν τήν ἐλευθεριότητα στήν τέχνη τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων, ὑπάρχει καί κάποια τάση ἠθικοπλαστική:

Τόν μεγάλο ζωγράφο Πολύγνωτο χαρακτήρισαν γιά «ἠθικοπλάστη», γιατί στά ἔργα του ἔδινε, φαίνεται, ἓνα τέτοιο νόημα.

Στούς Δελφούς, στή λέσχη τῶν Κνιδίων εἶχε ζωγραφίσει τήν κάθοδο τοῦ Ὀδυσσεά στόν Ἄδη, δίνοντας μιά εἰκόνα τῆς τύχης τῶν ψυχῶν μετά τόν θάνατο, ὅπου οἱ καλοὶ ἀνταμοίβονται καί οἱ κακοὶ τιμωροῦνται, πού φαίνεται πῶς ἦταν σάν ἓνα ζωντανό μάθημα ἠθικῆς.

Ὁ Πλάτων στήν «Πολιτεία» του, ὑποστηρίζει πῶς ἡ ποιότης τῆς τέχνης ἐπηρεάζει πολύ τήν διαμόρφωση τοῦ γούστου. Ἀλλά καί τῆς ἠθικῆς γι' αὐτό καί

άπαγορεύει τή χρήση όρισμένων «τρόπων» τής μουσικής, πού μπορούσαν νά διαφθείρουν τό ήθος τών νέων τής Ιδεώδους κοινωνίας πού σχεδίαζε.

Τά πρότυπα τής τέχνης, πού παρομοιάζονται σάν «υπόδειγμα πρός μίμησιν» εἶναι ήρωες, ώραϊοι, θαρραλέοι, γεροί, πού νικοῦν πάντα τ' άρνητικά στοιχεία πού πολιορκοῦν τόν άνθρωπο: Τιτάνες, θηρία, οί Στυμφαλίδες, οί δράκοντες, πραγματικά καί συμβολικά κακά, όλα τά κατατροπώνει ό ήρωας, δίνοντας έτσι μιά χειροπιαστή μορφή στό ήρωϊκό εκείνο στοιχείο πού κρύβεται στήν Ιδιοσυγκρασία τοῦ Έλληνα.

Άλλο παράδειγμα, παράδειγμα αὐτοσυγκέντρωσης καί άξιόπρέπειας, βρίσκουμε στά έπιτύμβια μνημεῖα.

Ό νεκρός κάθεται, ήρεμος, άπόκοσμος πιά, ένώ οί δικοί του, σύζυγος, παιδιά, φίλοι, τόν άποχαιρετοῦν μέ μιά έκφραση γλυκειᾶς μελαγχολίας, χωρίς τίς σιαρακτικές σκηνές τοῦ πόνου πού μᾶς δείχνουν καλλιτέχνες σέ άλλες έποχές, καί σέ άλλες χώρες.

Οί Έλληνες καλλιτέχνες, όπως οί φιλόσοφοι καί οί μεγάλοι ποιητές, ήσαν περισσότερο άφιερωμένοι στά πνευματικά, παρά στά υλικά άγαθά, χωρίς όμως αὐτό νά χαλάει τήν σχέση ρεαλισμοῦ-Ιδεαλισμοῦ, πού κατάφεραν νά επιτύχουν σ' έ-

ναν τέλειο συνδυασμό τοῦ Διονυσιακοῦ μέ τό Άπολλώνειο πνεῦμα. Ήσαν πνευματικοί άνθρωποι, μέ τήν έννοια ότι πίστευαν πώς τό πνεῦμα εἶναι πάνω άπό τήν ὕλη.

Όταν ό Πολύγνωτος, άφοῦ ζωγράφισε τήν Ποικίλη Στοά, άρνήθηκε νά πληρωθεῖ γιά τήν δουλειά του, λέγοντας πώς τά χειροκροτήματα τών Άθηναίων άξιζαν περισσότερο άπό τά χρήματα, τό συμβούλιο τών Άμφικτιόνων, στούς Δελφούς, όρισε νά σιτίζεται ό ζωγράφος στό Πρυτανεῖο, έφ' όρου ζωής, όπως γινόταν γιά τούς διάσημους άνδρες. Στήν άπόφαση δέ αὐτήν τό «σκεπτικόν» λέει ότι οί μέν άρχοντες χρωστοῦν τήν άξία τους στή δύναμή τους καί στίς έξωτερικές περιστάσεις, ένώ ό καλλιτέχνης στήν προσωπική του άξία καί μόνο γι' αὐτό καί εἶναι τόσο άξιέπαινος.

Όπως είδαμε, ό διδάσκαλος Άντώνης Άδριανόπουλος λέει πώς: «οί ώριμοι καλλιτέχνη έχουν τήν δύναμιν νά παρουσιάζουν Ιδέας υπό αίσθητήν μορφήν».

Πρώτοι οί Έλληνες συνέλαβαν τόν τύπο τής φτερωτῆς μορφῆς, πού μέ τίς Νίκες τής Σαμοθράκης καί τοῦ Παιωνίου έφθασαν στήν τελειότερη έκφραση τής όρμῆς πρός τήν άπελευθέρωση άπό τόν νόμο τής βαρύτητας. Οί τεράστιοι μαρμάρινοι όγκοι μοιάζουν έλαφροί σάν ψυχές, πού λυτρώθη-

καν από τόν νόμο τοῦ θανάτου. Στήν ἀνατολική μετώπη τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ Διός, στήν Ὀλυμπία, παρουσιάζονται ὁ Πέλοψ, ὁ Οἰνόμαος καί ἡ ἀκολουθία τους, ἔτοιμοι γιά τήν ἀρματοδρομία, πού θά δώσει στόν Πέλοπα τήν νίκη καί στόν Οἰνόμαο τό θάνατο. Κανείς δέν προβλέπει τό τραγικό τέλος καί ὅλοι μοιάζουν ἡρεμοί. Μόνο ὁ τυφλός μάντης τοῦ Οἰνόμαου ὀραματίζεται τό μέλλον, κι' ἔχει στό πρόσωπο μία ἔκφραση ἀγωνίας καί πόνου.

Δέν εἶναι κι' αὐτό ἓνα μήνυμα πνευματικῆς ὑπεροχῆς;

Ὅλα αὐτά τά χαρακτηριστικά πού ἀναφέραμε, ἡ τεχνική, ἡ ἐλευθερία, τό μέτρο, ἡ πνευματική ἀνάταση, καί ἄλλα πού παραλείψαμε ἴσως, ἔδωσαν στήν τέχνη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας τήν ἀφθαστη ἀρμονία τῆς.

Ἴσως ἡ ἀρμονία αὕτῃ, νά εἶναι μία αἰσθητή ἔκφραση τῆς ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας ἀνάμεσα σέ

ὅλα τά στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης: σῶμα, νοῦς, ψυχῇ, πνεῦμα.

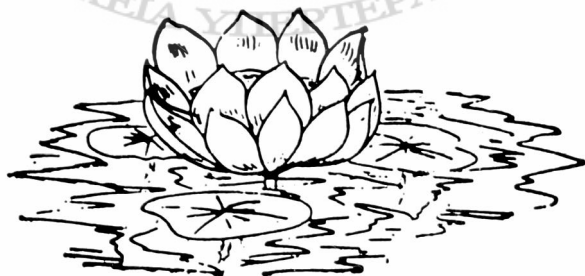
Ἡ θέα αὐτῆς τῆς ἀρμονίας καί τῆς ὁμορφίᾳς, πού παρουσιάζει, στό σύνολό τῆς, ἡ ἀρχαία ἐλληνική τέχνη, μοιάζει μέ ἓνα σάλπισμα, ἓνα κάλεσμα πρὸς κάποια ἀνώτερη κατάσταση ζωῆς.

*
* *

Τό λουλούδι τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ Τέχνη του, φυλλορόισε καί μαράθηκε, σάν κάθε λουλούδι.

Τό ὄραμά του ὅμως ἔμεινε ζωντανό μέσα στοὺς αἰῶνες καί τροφοδοτεῖ πάντα τόν ἄνθρωπο μέ τή χαρά μιᾶς αἰσθητικῆς ἀπόλαυσης πού ἔχει ὅμως καί προεκτάσεις στήν πνευματική του ἀνάταση.

Καί αὕτῃ, ἡ πνευματική ἀνάταση εἶναι τό μεγάλο κατόρθωμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος στήν Τέχνη.

Τὸ περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως

“ΙΛΙΣΟΣ”

Χαρ. Τρικούπη 26, α΄ δροφος, Κωδ. 106 79 Τηλ. 362.0702
Ὡραι 9,30-12,30 πλὴν Σαββάτου

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ ἔτος 1956 Διευθυντὴς Κωστὴς Μελισσαρόπουλος

Οἱ τόμοι 1956 - 1970 ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

Ἔχουν ὅμως ἐκδοθῇ ἐπιλογαὶ Περιεχ. τόμων, ὡς ἐξῆς:

Α΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1956 - 1958

Β΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1959 - 1961

Γ΄ Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1962 - 1965

Ἐκαστος τόμος ἐπιλογῆς, δεμένος δρχ. 400

Δ΄ Τόμος ἐπιλογῆς πενταετίας 1966 - 1970 δεμένος δρχ. 500

» » » » » χαρτόδετος δρχ. 400

*Συνιστῶμεν εἰς ὅσους ἀγαποῦν τὸ ἔργον τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ ἀγορά-
σουν τοὺς τόμους τῶν Ἐπιλογῶν, εἴτε ἔχουν εἴτε δὲν ἔχουν τοὺς
τόμους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, διότι μὲ τὶς ἐπιλογὰς θὰ ἔχουν εὐχρηστέρα καὶ
συγκεντρωμένη πολὺτιμη πνευματικὴ τροφή.*

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1965, 1971, 1973,

1974, 1976 ἕκαστος δρχ. 200

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1972, 1975, 1977,

1978, 1979 ἕκαστος δρχ. 300

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1980, 1981, 1982, 1983 ἕκαστος δρχ. 400

Οἱ διαφορὰς τιμῶν τόμων δὲν ὀφείλονται στὴν ποιότητα τοῦ
περιεχομένου ἢ στὸ πολυσέλιδον, ἀλλὰ στὴν ἐπάρκεια ἢ μὴ τῶν
ὑπαρχόντων τόμων.

Τόμος ἔτους 1981 σελίδες 336

» » **1982 » 400**

» » **1983 » 456**

ΧΡΗΣΤΟΣ Ε. ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Σχόλιο στο μῦθο

Γιός τοῦ Ἰαπετοῦ καί τῆς Κλυμένης
ὁ σπαλχνικός ὁ Προμηθεάς
ἀπ' τό ἱερό τοῦ Ἥφαιστου κλέβει τό Φῶς
καί τό χαρίζει στούς ἀνθρώπους.
Ὅργίζεται ὁ Δίας μέ τόν κλέφτη
τόν πιάνει καί στόν Ἥφαιστο τόν δίνει
πού μέ τοὺς δύο τοὺς δούλους του
τό Κράτος καί τή Βία
στοῦ Καύκασου ἕναν βράχο
σιδερωμένο τόν κρατοῦν.
Κάθε πρωί, ἕνας ἀητός
τρώνει τό συκῶτι τοῦ δεσμώτη.
Μά νά πού ὁ ἀρχαῖος βλάκας ὁ Ἡρακλῆς
σκοτώνει τό κακό πουλί
καί τόν δεσμώτη Προμηθεά λευτερώνει.
Καί, ὡς ἐδῶ, καλά τά λέει ὁ μῦθος.
Ὅμως, τί λέμε ἐσύ κι ἐγώ
γιά ὅποιον ἀφήνει τή φωτιά
σέ ἀνέμυαλων παιδιῶν τά χέρια;

ΓΙΩΡΓΟΣ Β. ΣΙΕΤΤΟΣ

Τό βίωμα

Μη σκέφτεσαι
το χτες και το αύριο,
σκέψου μονάχα
το σήμερα

Γιατί αν ζήσεις το σήμερα
θα 'χεις ζήσει το χτες
και το αύριο.

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἡ ἀοριστία τοῦ χρόνου

Ἡ ἀοριστία τοῦ χρόνου
μᾶς παιδεύει τὴν ψυχὴ, τὸ σῶμα.
Κάνει μαύρους κύκλους κάτω ἀπ' τὰ μάτια
λυγίζει τὰ πόδια, ὅπως ἓνα δέντρο ἀσθενικό.

Ἡ ἀοριστία τοῦ χρόνου,
ἐρχεται κρυφά καὶ φωλιάζει μέσα μας,
κλέβει τίς ὥρες ἀπὸ τὸν ὕπνο μας,
ἐναντιώνεται στὰ ὄνειρα, στίς ἐλπίδες.
Κι ἓνα πρωὶ, ἀγνωστο γιατί, μᾶς γκρεμίζει,
χωρὶς ἔλεος, χωρὶς οἶκτο, σάν ἐχθρός, σάν ξένος.

ΛΟΥΛΟΥ ΚΑΡΑΒΑ-ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Προσκύνημα

Προχωρῶ προσκυνητὴς
στό ἱερό Τέμενος
τοῦ παρελθόντος.
Πένθιμο θέαμα ἢ εἰκόνα ἀπ'
τὴν καταστροφή.

Ὅλα γιγάντια!

Ἀκέφαλοι κίονες
σπαρμένα κιονόκρανα,
νεκροὶ κί' οἱ Θεοί...

Ξεχασμένα ἢ Δόξα.

Πνοές σκορπισμένες
στοῦ ἀνέμου τῇ Δύνῃ.

Ὅ,τι ἀπὸ τοῦ Ἐγκέλαδου
τὴν ὀργὴ ἔχει ἀπομείνει,
συνεργός ἢ φθορά καὶ ὁ χρόνος.
Τέμπλο· ὁ καθάριος Οὐρανός!

ΘΩΜΑΣ ΚΙΟΥΣΤΕΛΙΔΗΣ

Τί είναι Καλό και τί είναι Κακό;

Πολλές φορές στη ζωή μας παρουσιάζονται πολλά και διάφορα προβλήματα που δέν είναι εύκολο νά τά λύσουμε.

Τά συμπεράσματα καί οι γνώμες που σχηματίζουμε στίς διάφορες περιπτώσεις τών προβλημάτων, έπηρεάζουν διάφορα στοιχεῖα ὅσον ἀφορᾷ τήν προσωπικότητά μας. Τά στοιχεῖα αὐτά σέ κάθε ἄνθρωπο εἶναι ὑποκειμενικά, εἶναι διαφορετικά. Τά κυριώτερα στοιχεῖα εἶναι ἡ νοημοσύνη που ἔχει κάθε ἄνθρωπος, ἡ νοοτροπία του, ὁ χαρακτήρας του καί ἡ ψυχική του κατάσταση, δηλαδή κατά πόσο βρίσκεται σέ ψυχική ὀριμότητα

Νοημοσύνη: εἶναι ἡ ἱκανότητα νά ἀντιλαμβάνεται ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου τά διάφορα φαινόμενα τῆς φύσεως ἢ ἀκόμα καί τά διάφορα περιστατικά που τοῦ παρουσιάζονται στή ζωή. Ἡ νοημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νά εἶναι ἀνεπτυγμένη ἢ μπορεῖ καί νά μήν εἶναι. Γενικά ὅμως, μπορούμε νά ποῦμε πώς ἡ μόρφωση ἐνισχύει τή νοημοσύνη.

Νοοτροπία: Εἶναι ὁ τρόπος που σκέπτεται κάθε ἄνθρωπος. Ἡ νοοτροπία ἐξαρτᾶται ἀπό τή συνείδηση καί ἀπό τίς ἰδέες

πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος. Πρό πάντων ὅμως ἀπό τίς ἀντιλήψεις που ἔχει σχηματίσει ἀπό τίς ἐννοιες περί ἀρετῆς καί ἡθικῆς.

Χαρακτήρας: Εἶναι ὁ τρόπος που συμπεριφέρεται ὁ καθένας. Ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νά εἶναι ἥρεμος ἢ καί τό ἀντίθετο, βίαιος καί ἀπότομος. Μπορεῖ νά εἶναι εἰλικρινής ἢ, καχύποπτος, ἀξιοπρεπής ἢ δουλοπρεπής, αἰσιόδοξος ἢ ἀπαισιόδοξος κ.λπ. Ὁ χαρακτήρας κάθε ἀνθρώπου διαμορφώνεται ἀπό πολλούς καί διάφορους παράγοντες. Πρό πάντων ὅμως ἀπό τόν τρόπο σκέψης τοῦ καθενός, ἀπό τίς ἐπιδράσεις που δέχεται ἀπό τό περιβάλλον, ἀπό τήν κληρονομικότητα, ἀπό τήν κατάσταση τῆς υἱείας του, τίς κλιματολογικές συνθηκῆς κ.λπ.

Ψυχική ὀριμότητα: Εἶναι τό ποῖο σημαντικό στοιχεῖο τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὀριμος στήν ψυχῇ σέ μεγάλο βαθμό, τότε βλέπουμε στίς διάφορες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, πώς ἐκδηλώνει ἀπό μέσα του βαθιά τά διάφορα συναισθήματα.

Ἐπειδή ὅμως αὐτά τά διάφορα στοιχεῖα τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διαφο-

ρετικά σέ κάθε ἄνθρωπο, οἱ γνώμες καί τὰ συμπεράσματά μας γιά τό καλό ἢ τό κακό εἶναι ὑποκειμενικές. Ὅμως σ' αὐτή τήν ἔρευνα πού κάνουμε, γιά τό τί εἶναι καλό καί τί κακό, πρέπει νά σχηματίσουμε μιά γνώμη ἀντικειμενική καί ὄχι ὑποκειμενική. Γιά νά μπορούμε ὅμως νά σχηματίσουμε ἀντικειμενική γνώμη γιά τήν πραγματικότητα πού εἶναι μέσα στή Φύση, πρέπει πρῶτα νά ἐξετάσουμε τί εἶναι ἡ Φύση καί ποιοί εἶναι οἱ σκοποί της.

Φύση: Εἶναι τό Σύμπαν, εἶναι τό ἐκδηλούμενο Πᾶν. Εἶναι οἱ ἐκδηλούμενοι κόσμοι πού λειτουργοῦν. Εἶναι, ὅπως λέγανε οἱ Ἀρχαῖοι, τό Μέγα Πᾶν, ἡ Θεία Φύση. Ποιό πέρα ἀπό τή Φύση δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει τίποτα ἢ νά σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι ὑπάρχει.

Ἡ ἐσωτερική φιλοσοφία θεωρεῖ τή Φύση «ἄπειρο, ἐν τῷ γίνεσθαι» τόσο σέ ἔκταση, ὅσο καί σέ δυνατές ἐκδηλώσεις. Ἀπειρο καί ἀτέλειωτο. Οἱ Πυθαγόριοι λέγανε ὅτι «ἡ Φύση εἶναι ἀριθμός παρμέγιστος ἀεί συντελούμενος». Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἐρευνήσῃ τή φύση, γιατί εἶναι τό μόνο πνευματικό ὄν ἐπάνω στή γῆ, πού ἔχει τήν ἱκανότητα νά σκέπτεται, πού ἔχει γενικά γνωστική ἱκανότητα. Γι' αὐτό, διαθέτει τὰ αἰσθητήρια ὄργανά του.

Ὅμως μέ αὐτά καί μόνο τὰ ὑλικά πράγματα πού τοῦ παρέ-

χει ἡ φύση μπορεῖ νά ἐρευνήσῃ καί νά γνωρίσῃ, γιατί τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, δηλαδή τό νευρικό σύστημα καί ὁ ἐγκέφαλος του εἶναι τὰ κύρια ὄργανα τοῦ νοῦ, πού εἶναι ὑλικά. Ὅμως γεννᾶται τό ἐρώτημα ἡ φύση εἶναι μόνον ὑλική; Ὁ ἀείμνηστος Σπῦρος Νάγος ἔλεγε: Ἡ Θεία Φύση ἔχει δύο ὄψεις. Τήν ἐξωτερική, δηλαδή τήν ὑλική, πού ἐρευνᾷ ὁ ἄνθρωπος μέ τὰ αἰσθητήρια ὄργανά του καί τό νοῦ του. Καί τήν ἐσωτερική, δηλαδή τήν πνευματική, πού τήν ἐρευνῶσαν οἱ Ἑσωτερικές Σχολές κάθε Χώρας καί κάθε ἐποχῆς. Τήν ἐσωτερική ὄψη τῆς φύσης τήν ἔχουν ἐρευνήσῃ οἱ Μύστες καί οἱ Μυσταγωγοί τῶν Ἀρχαίων Μυστηρίων. Οἱ Μυσταγωγοί μᾶς δίδαξαν τήν ὑπέρτατη γνώση γιά τήν ἐσωτερική ὄψη τῆς Φύσεως καί τῶν ἀρχικῶν αἰτιῶν της, τήν ὑπερανθρώπινη Γνώση, τήν αἴσθησι καί τόν ἀνθρώπινο λόγο. Ἀπό τίς γνώσεις αὐτές τίς μέν πνευματικές ἀλήθειες τίς μετέδωσαν μέ ἀλληγορίες καί Σύμβολα. Γιατί οἱ πνευματικές ἀλήθειες τῆς φύσεως εἶναι γραμμένες ἔτσι ὥστε: «ἵνα οἱ βλέποντες μή ὀρῶσι καί οἱ ἀκούοντες μή ἐννοοῦσι» δηλαδή αὐτοί πού ἔχουν τή δυνατότητα νά βλέπουν ἢ νά μή βλέπουν, καί αὐτοί πού ἔχουν τήν δυνατότητα νά ἀκοῦν ἢ νά μήν ἀκοῦν. Ὅπως λέγανε οἱ Πυθαγόριοι «οὐ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι

ρητά». Καί ὁ Ἰησοῦς «μὴ δώτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί» γι' αὐτό τό λόγο δέν ξέrouμε τίποτα ἀπό τίς Ἀρχαῖες Μυήσεις.

Ποιοί εἶναι οἱ νόμοι τῆς Φύσεως; Πῶς λειτουργεῖ ἡ Φύση; Ποίος εἶναι ὁ ρυθμός τῆς Φύσεως; Οἱ κυριώτεροι νόμοι τῆς Φύσεως εἶναι:

Ἡ Κίνηση: Ἡ Φύση δέν εἶναι στάσιμη. Τά πάντα στή Φύση κινουῦνται. Αὐτό τό διαπιστώνουμε καθημερινά, ἀπό τήν κίνηση τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης, τῶν Πλανητῶν, κ.λπ. Ἀπό τίς κινήσεις τῶν ἀνέμων, τῶν θαλασσῶν, ἀπό τή βροχή. Ἀλλά ὅμως τό διαπιστώνουμε καί ἀπό τίς κινήσεις τῶν ἀνθρώπων καί τῶν ζώων. (Ἡ ἐπιστήμη μελετᾷ τήν κίνηση τῆς γῆς, τῶν οὐρανίων σωμάτων, τίς μοριακές κινήσεις, τίς κινήσεις τῶν συστατικῶν χημικῶν ἀτόμων, κ.λπ.).

Ὅμως ἡ Ἑσωτερική Φιλοσοφία μελετᾷ βαθύτερα, δηλαδή ἀπό τόν πρωταρχικό νόμο τῆς ἀτομικῆς οὐσίας, ἀπό τίς θεωρεῖες τῶν διαφόρων ἀρχαίων ἀτομικῶν φιλοσόφων, πού διδάσκουν ὅτι: σάν πρώτη ἰδιότητα τῆς φύσεως εἶναι ἡ κίνηση καί ἡ τροπή. Οἱ ἀτομικοὶ φιλόσοφοι χαρακτηρίζουν τό ἄτομο «ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενο εἶναι» καί ἐκτός ἀπό τό νόμο τῆς κίνησης καί ἀπό τόν νόμο τῆς μεταβολῆς τῆς θέσεως, δίνουν τήν ἔννοια τῆς ἔλξης καί τῆς ἁπωσης, πού προκαλεῖ τή μεταβολή

τῆς ποιοτικῆς κατάστασης, τῶν ἀτόμων καί τῶν μορφῶν των ἐπίσης στό ψυχικό ἄτομο. Ἡ κίνηση, λοιπόν εἶναι ὁ νόμος τῆς καθολικῆς φύσεως.

Οἱ ἀμοιβαῖες ἐπιδράσεις: Καί αὐτός εἶναι ἕνας παγκόσμιος καθολικός νόμος πού ἡ ἑσωτερική φιλοσοφία, μελετώντας τον πῶς βαθειά, διαπίστωσε ὅτι: ἀνάμεσα στά οὐράνια σώματα γίνονται ἀμοιβαῖες ἐπιδράσεις, ἰδιαίτερα στόν ἄνθρωπο. Ἐπίσης οἱ ἐπιδράσεις τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καί τῶν Πλανητῶν πού εἶναι βασική ἀρχή τῆς Ἀρχαίας Ἀστρολογίας. Οἱ ἐπιδράσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης καί οἱ ἐπιδράσεις τῶν ἐλευθέρων συνειδήσεων στόν ἄνθρωπο. Ὁ νόμος τῆς ἀμοιβαίας ἀλληλοεπίδρασης εἶναι «ὁ Καθολικός φυγοκεντρικός νόμος».

Αὐτοτέλεια: Εἶναι ὁ νόμος πού ἔχει κεντρομολική ἔννοια καί μέ βάση αὐτή ἐξασφαλίζεται ἡ αὐτοτέλεια, σέ κάθε μορφή τῆς φύσεως. Αὐτό διαπιστώνεται στίς ὀργανωμένες μορφές τῆς Γῆς, ἐπίσης καί σέ κάθε οὐράνιο σῶμα. Ἡ ἑσωτερική φιλοσοφία μελετᾷ καί τήν αὐτοτέλεια τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς, πού στόν ἄνθρωπο παίρνει τήν ἔννοια τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς ἀρετῆς καί τῆς Ἐλευθερίας. Αὐτοί εἶναι οἱ κυριώτεροι νόμοι τῆς Φύσεως.

Οἱ σκοποὶ τῆς φύσεως: Ἡ

ἐπιστήμη ἐρευνᾷ, ἀλλὰ ἀμφιβάλλει καί πολλές φορές σιωπᾷ. Ἡ ἐσωτερική φιλοσοφία συμπεραίνει ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς φύσεως εἶναι ἡ ἀνοδος ὄλων. Οἱ νόμοι τῆς φύσεως ἀποβλέπουν σ' ἓνα ἀποτέλεσμα, σ' ἓνα σκοπὸ: τὴν ἐξέλιξη τῶν πάντων.

Ἐξέλιξη σημαίνει τὸ ζετύλιγμα. Τὸ ζετύλιγμα τῶν λανθανουσῶν, δηλαδή τῶν τυλιγμένων ἱκανοτήτων τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως. Οὐσία καὶ πράγματα συνέχεια, ἀλλὰ ἀργά καὶ σταθερά περνᾶνε ἀπὸ τίς ἀτέλειωτες καταστάσεις στὴν τελειότητα. Τὰ ἄτομα τῆς ἀτομικῆς οὐσίας ποὺ ἐρχονται ἀπὸ τὸ χάος, περνᾶνε ἀπὸ διάφορες καταστάσεις γιὰ νὰ γίνουν κάποτε ψυχικὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀργότερα θὰ προχωρήσουν σὲ πνευματικές καταστάσεις, πρὺ ἢ ἐξέλιξή τους δέν ἔχει ὅρια. Ἐπίσης ἐξελίσσονται καὶ οἱ ὀργανωμένες μορφές τῆς φύσεως.

Ἡ ἐπιστήμη διαπιστώνει τὴν ἐξέλιξη στὸ φυσικὸ καὶ ζωϊκὸ κόσμο τοῦ πλανήτη μας.

Ἡ ἐπιστήμη διαπιστώνει τὴν ταυτότητα τῶν Χημικῶν ἀτόμων. Διαπιστώνει μὲ ὑποθέσεις καὶ θεωρεῖες τὴν ἐξέλιξη τῶν οὐσιῶν, τῶν οὐσιῶν τῆς ἀπόσωπης φύσεως. Ἐνῷ ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία ἀποκαλύπτει, μὲ πηγὴ τὴν παράδοση, ὅτι ἡ ἐξέλιξη ἔχει εὐρύτερη καὶ καθολικὴ ἔννοια. Ἡ ἐσωτερικὴ φιλοσοφία διδάσκει ὅτι τὸ ψυχικὸ

ἄτομο προῆλθε ἀπὸ οὐσίεις κοσμικές καὶ ἀπὸ τὴ ζωϊκὴ κλίμακα καὶ ἀπόδωσε τὴν ἀνθρώπινη μορφή, μὲ πνευματικές ἱκανότητες.

Οἱ Πυθαγόριοι λέγανε ὅτι «τὰ ζῶα εἶναι πρόγονοι τῶν ἀνθρώπων». Γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος δίδαξαν ὅτι ἡ ἐξέλιξή του δέν ἔχει ὅρια. Οἱ Πυθαγόριοι λέγανε ὅτι «τὰ πάντα κατ' ἀριθμὸν γίνονται».

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε πρὶ πάντων, τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς φύσεως εἶναι ἡ δημιουργία συνειδήσεων καὶ ἡ ἀποθέωσή τους.

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε στὸ κύριο θέμα μας. Τί εἶναι Καλὸ; Τί εἶναι Κακὸ; Μέσα στὴ φύση ὑπάρχει ρυθμὸς. Αὐτὸς ὁ ρυθμὸς εἶναι Ἀγαθοποιός. Ὑπάρχουν μέσα στὴ φύση οὐσίεις, ὑλικές μορφές, ὀργανωμένες ἢ ἀνοργάνωτες, δηλ. ὑπάρχουν ψυχές καὶ πνεύματα, ποὺ σκοπὸς τους εἶναι ἡ πρόοδος πρὸς τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ἀνοδό τους.

Αὐτὰ ὅμως ἀλλάζουν στὸν ἀνθρώπο, γιατί ὁ ἀνθρώπος διαθέτει τὴν προσωπικότητά του, καὶ χάρη στὴν πνευματικότητά του ἐκδηλώνει συνείδηση. Σχηματίζει γνωστικὸ περιεχόμενο. Ἐχει γευθεῖ τὸ ξύλο τῆς γνώσεως. Λοιπὸν μπορεῖ ὁ ἀνθρώπος νὰ κανονίσει τίς σκέψεις του καὶ τίς ἐνέργειές του σύμφωνα μὲ τὴ ροή τῆς φύσεως, μὲ συνειδητὸ τρόπο καὶ νὰ προοδεύσῃ. Ἀντίθετα, αὐ-

τός πού ένεργεῖ ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἐξ ὁλοκλήρου ἢ ἐν μέρει, προχωρεῖ πρὸς τὴν ψυχικὴ στασιμότητα ἢ καὶ κάποτε στὴν ὀπισθοχώρηση.

Καὶ τώρα εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ δώσουμε τὴν ἀπάντηση στοῦ θέματος, τί εἶναι καλὸ καὶ τί εἶναι κακὸ.

Καλὸ: Εἶναι ὅταν οἱ σκέψεις, τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια τοῦ ἀνθρώπου συμβάλλουν στὴν πρόοδό του, τῶν συνανθρώπων του, καθὼς καὶ σέ ὅλα τὰ ἔμψυχα ὄντα. Ἐπίσης ὅταν ὁ ἀνθρώπος κάνει καλὸ, σύμφωνα μέ τὴν ἀρετὴ καὶ ἀκολουθεῖ τοὺς νόμους τῆς ζωῆς καὶ τοὺς νόμους τοῦ πνεύματος πού ἡ βάση τους εἶναι ἡ ἐλευθερία. Ὁ ἀνθρώπος κάνει τὸ καλὸ ὅταν αἱ σκέψεις, τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια του φέρουν τὴν πρόοδο στὸν ἑαυτό του καὶ στοὺς ἄλλους, ὀργανικά, ψυχικά καὶ πνευματικά.

Κακὸ: Εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ καλοῦ. Δηλαδή ὅταν οἱ πράξεις, τοῦ ἀνθρώπου, οἱ σκέψεις του καὶ τὰ λόγια του βλάπτουν καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἔξυπνος ἀνθρώπος πρέπει νὰ κανονίσει τίς σκέψεις του καὶ τὰ ἔργα του, σύμφωνα μέ τὸ ρυθμὸ τῆς φύσεως. Αὐτός ὁ ρυθμὸς εἶναι τὸ κριτήριό τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἀγαπάει τὸν συνάνθρωπό του, μέ ἔργα, δηλ. ἀναγνωρίζει σ' αὐτόν τὰ φυσικ-

κά του δικαιώματα ἐπάνω στὴ ζωὴ, στὴ μόρφωση καὶ τὴν αὐτοδιάθεσή του εἶναι καλὸ. Γιατί αὐτό ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τὴν πρόοδο καὶ αὐτοῦ πού τὸν ἀγαποῦν καὶ αὐτοῦ πού ἀγαπάει.

Ὅταν ὁ ἀνθρώπος εἶναι δίκαιος καὶ δίνει στὸν ἄλλον ὅ,τι τοῦ ἀνήκει εἶναι καλὸ. Ὅταν ὁ ἀνθρώπος ἐνεργεῖ καὶ βαδίζει σύμφωνα μέ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς εἶναι καλὸ. Ὅταν ὅμως τοὺς ἀρνεῖται εἶναι κακὸ, γιατί βλάπτει καὶ καταστρέφει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του. Ὅταν ὅμως βαδίζει σύμφωνα μέ τοὺς νόμους τῆς ἀρετῆς, δηλ. εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τίς προλήψεις, εἶναι ἀτάραχος στοῦ νοῦ, γαλήνιος στὴν ψυχὴ, εἰλικρινὴς καὶ ἀξιοπρεπής, τότε εἶναι καλὸ, γιατί προοδεύει ψυχικά. Ἀπ' ὅσα ἀναφέραμε γιὰ τὸ τί εἶναι καλὸ καὶ τί εἶναι κακὸ, τὸ συμπέρασμα νομίζω εἶναι ὅτι: «φύσει κακὸ» δέν ὑπάρχει, γιατί ὁ ρυθμὸς τῆς φύσεως ὁδηγεῖ ὅλους στὴν πρόοδο.

Τὸ κακὸ ὑπάρχει «θέσει» γιατί προέρχεται ἀπὸ τίς πράξεις, τίς σκέψεις καὶ τὰ λόγια τοῦ ἀνθρώπου.

Μέ τὸ κακὸ οἱ ἀνθρώποι δημιουργοῦν συνέχεια κακίες, πάθη, ἐλαττώματα, προλήψεις, δεισιδαιμονίες. Οἱ διάφορες κακίες δημιουργοῦν ἀθλιότητες στὴ ζωὴ, δοκιμασίες, πόνους, πικρίες καὶ μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά

δημιουργοῦν δάκρυα. Ἐνῶ ἡ
θεία Φύση ἔχει σκοπό της νά
ὁδηγεῖ πάντοτε τό Πᾶν πρός
τήν πρόοδο, τήν εὐτυχία καί τή
χαρά.

Μερικοί νομίζουν ὅτι τό κα-
κό προέρχεται ἀπό τίς ἀσθέ-
νειας, τίς ἐπιδημίες. Μάλιστα.

Ἐδῶ ὑπάρχει κακό, γιατί οἱ
ἀσθένειες ὀφείλονται στήν ἀν-
τιφυσική καί στήν ἀνθυγιεινή
ζωή πού ἀκολουθοῦν οἱ ἀν-
θρωποι, ἐνῶ δέν προσαρμόζον-
ται σωστά, σύμφωνα μέ τοὺς
νόμους τῆς φύσεως καί τῆς
ζωῆς.

ΚΑΙΤΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ - ΚΑΡΑΜΗΤΣΑ

Τηλεβόας

Ὁ Τηλεβόας τῆς ζωῆς, ἐγώ σᾶς κράζω,
σέ δρόμους βουερούς,
μέ φωνή ἐπαναστατημένη.
Ἔρωτες ἀνεκπλήρωτοι, ποῦ λουφάζατε
σέ ἄξενους χύιρους λαβωμένοι;
Σάρκα αἰχμάλωτη,
στά σίδερα τῆς ἀρετῆς δεμένη,
ἀντάρτισσα ἄπραγη,
βγές στό φῶς καί στόν ἀγέρα
κί ᾗς εἶσαι νυχτερίδα τυφλωμένη.
Εὐτυχία ἄφταστη,
στούς οὐρανοὺς ἀθώρητη
στά ἔλη βουλιαγμένη,
φανέρωσε τήν ἀγνώριστή σου τή μορφή,
τή λασπωμένη.
Ἔρωτες ἀνεκπλήρωτοι, εὐτυχία ἀθώρητη,
σάρκα αἰχμαλωτισμένη,
ὁ τηλεβόας τῆς ζωῆς, ἐγώ σᾶς κράζω.
Μά ἐσεῖς, σ' ἔρημους δρόμους ἐχαθήκατε
κί ἡ φωνή μου ἡχώ ξεψυχισμένη.

ΠΑΝ. ΠΑΠΑΣΛΙΩΤΗΣ

Θεοσοφικές απόψεις για τόν πνευματισμό

Όμιλία στη Θεοσοφική Στοά
«ΗΛΙΟΣ» 20.3.84

Μέ τόν ὁρο «Πνευματισμός» ἐννοοῦμε, γενικά, τήν πίστη στήν ἐπιβίωση τοῦ πνεύματος μετά τό θάνατο καί τή δυνατότητα ἐπικοινωνίας τῶν ζώντων μέ τά ἄσάρκα πνεύματα τῶν νεκρῶν. Ἡ ἄσκηση τοῦ πνευματισμοῦ, μέ διάφορους τρόπους καί μεθόδους, ἀνάγεται στά πολύ παλιά χρόνια. Τόν περασμένο αἰῶνα πῆρε τή νεώτερη μορφή του, ὅπου δίπλα στίς ἀφελεῖς καί ἀπλοϊκές πνευματιστικές συνεδριάσεις ἔχουμε τή σοβαρή ἐπιστημονική ἔρευνα.

Ὁ πειραματικός πνευματισμός στηρίζει τήν ἄσκησή του σέ ἕνα θεωρητικό ὑπόβαθρο πού ὅμως, γιά ἕναν ἀποκρυφιστή εἶναι ἀρκετά σαθρό. Ἡ Θεοσοφία δέν ἀρνεῖται τήν ὑπαρξη τῶν διαφορῶν πνευματιστικῶν φαινομένων, ἔχει ὅμως διαφορετικές ἀπόψεις σχετικά μέ τήν ἐρμηνεία καί τήν προέλευσή τους. Οἱ πνευματιστές πιστεύουν ὅτι τέτοια φαινόμενα ὀφείλονται ἀποκλειστικά ἢ τουλάχιστον, στή μεγάλη τους πλειοψηφία, στά πνεύματα τῶν νεκρῶν. Ἡ Θεοσοφία διδάσκει ὅτι οἱ νεκροί μποροῦν νά ἐπικοινωνήσουν μέ τοὺς ἀνθρώπους μόνο μέ ὑποκειμενικά μέσα. "Αν συμβαίνουν ἀντικειμενικές παρουσίες, ὀφείλονται στό φάντασμα τοῦ σώματος πού εἶχε ὁ νεκρός. Λέει ἡ Μπλαβάτσκι: «ἐκεῖνο πού ἔχω καταλάβει εἶναι ὅτι τά πνευματιστικά φαινόμενα, κατά τή γνώμη τῶν πνευματιστῶν, ὀφείλονται στό μετενσαρκωνόμενο «ἐγώ» στήν πνευματική καί ἀθάνατη ἀτομικότητα. Ἐμεῖς ἀποκλείουμε ὁλότελα αὐτή τήν ἐκδοχή. Ἡ συνειδητή ἀτομικότητα τῶν ἀσάρκων δέν μπορεῖ νά ὑλοποιηθεῖ, οὔτε μπορεῖ νά κατέβει ἀπό τό νοητικό Δεβαχανικό πεδίο στήν περιοχή τῆς γήινης πραγματικότητας».

Γιά νά μπορέσουμε ὅμως νά δοῦμε μέ εὐρύτερο καί πιό κριτικό πνεῦμα αὐτές τίς ἐκδηλώσεις, θά πρέπει νά ἔχουμε μιά ἰδέα γιά τοὺς νόμους πού ἔχουν σχέση μ' αὐτές. "ς δοῦμε, λοιπόν, μέ λίγα λόγια, τί συμβαίνει συνήθως ὕστερα ἀπό τό φυσικό θάνατο: Τό Ἐγώ, ἀφοῦ ἀποχωριστεῖ ἀπό τό φυσικό σῶμα, τό αἰθερικό καί τήν πράνα (ζωϊκή ἐνέργεια), μεταβαίνει μαζί μέ τό ἀστρικό καί τήν

άνωτερη τριάδα (Μάνας-Μπούντι-“Άτμα) στην Κάμα-Λόκα, τό αστρικό πεδίο. Έκεῖ θά παραμείνει ὅσο χρόνο χρειάζεται γιά νά διαχωριστεῖ τό αστρικό σῶμα ἀπό τίς ὑψηλότερες ἀρχές τοῦ ἀνθρώπου πού θά ἀκολουθήσουν τό δρόμο γιά τό Ντεβαχάν, ὅπου θά παραμείνουν μέχρι τή νέα ἐνσάρκωση στή Γῆ. “Ένα τμήμα ὅμως τοῦ κατώτερου νοητικοῦ δέν κατορθώνει νά διαφύγει καί φυλακίζεται μέσα στό αστρικό. Αὐτή ἡ παραμένουσα ἀστρονοητική ὄντοτητα ἀποκαλεῖται «σκιά». Ἡ σκιά δέν εἶναι τό πραγματικό ἄτομο, ἀφοῦ αὐτό ἔχει εἰσέλθει πλέον στόν οὐράνιο κόσμο. Διατηρεῖ ὅμως κάποια συνειδητότητα, ἂν καί πολύ περιορισμένη, πού τῆς ἐπιτρέπει νά νομίζει ὅτι εἶναι αὐτό τοῦτο τό ἄτομο. “Όταν οἱ σκιές χάσουν καί τά τελευταῖα μόρια νοητικῆς ὕλης, πέφτουν στήν κατάσταση τοῦ λεγόμενου στοιχειώδους ἢ κελύφους. Αὐτά εἶναι τά ἐν ἀποσυνθέσει ἀστρικά πτώματα, στερούμενα ἐντελῶς κάθε εἶδους συνειδητότητας καί ἀντιλήψεως, ἔρμαιο τῶν ἀστρικῶν ρευμάτων. Σ’ αὐτά τά κελύφη πού ἐκλαμβάνονται ἀπό τοὺς πνευματιστές σάν τά πραγματικά πνεύματα τῶν νεκρῶν, ὀφείλεται ἕνα μεγάλο μέρος τῶν πνευματιστικῶν φαινομένων.

Ἡ τέταρτη ἀρχή (ἀστρικό) εἶναι ὁ φορέας τῆς θέλησης καί τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλά δέν εἶναι ἡ ἴδια ἡ θέληση. Πρέπει νά εἶναι ἐνωμένη μέ τό κυρίαρχο πνεῦμα γιά νά μπορεῖ νά ἐκφράσει αὐτή τή θέληση. “Ό,τι καί ἂν εἶναι ἡ βουλόμενη τέταρτη ἀρχή ἐν ζωῇ, δέν εἶναι πιά ἱκανή γιά ἐνεργό θέληση, ὅταν ἀποσυνδεθεῖ ἀπό τό πνεῦμα. “Όταν ὅμως ἕνα κέλυφος προσελκυστεῖ ἀπό τόν μαγνητισμό ἐνός μέντιουμ, ζεῖ μέσα στήν αὔρα του μιά πρόσκαιρη δανεική ζωή. “Έτσι, μπορεῖ νά ὁμιλεῖ καί νά λογικεύεται διά μέσου τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ μέντιουμ, ἢ τῶν ἄλλων γύρω: μπορεῖ νά ἐπαναλαμβάνει μέχρις ἕνα βαθμό τίς συνήθειες ἐκφράσεις τοῦ νεκροῦ ἢ τό γραφικό του χαρακτήρα. Αὐτά ὅμως δέν εἶναι παρά αὐτόματες ἐνέργειες τῶν κυττάρων τοῦ κελύφους, πού ὅταν ἐρεθιστοῦν τείνουν στήν ἐπανάληψη ἐθισμένων κινήσεων. “Όταν ὅμως τό κέλυφος εἰσέλθει στήν αὔρα ἐνός διαμέσου θά ἀντιληφθεῖ — ὅ,τι μπορεῖ νά ἀντιληφθεῖ — περισσότερο ἢ λιγώτερο καθαρά, μέσα ἀπό τίς δανεισμένες ἀρχές — σώματα τοῦ διαμέσου (κυρίως νοητικό). Μ’ αὐτό τόν τρόπο ὅμως δέν θά μπορέσει νά φθάσει πέρα ἀπό ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ ἀντιληπτικές ἱκανότητες τοῦ μέντιουμ ἢ κάποιου ἀπό τοὺς παρευρισκομένους. “Έτσι ἐξηγοῦνται καί οἱ συχνά λογικές καί, κάποτε, πολύ ἔξυπνες ἀπαντήσεις, ὑλλά καί ἡ κατά κανόνα ἀπουσία ἀνακοινώσεων γιά πράγματα ἀγνωστα στό μέντιουμ ἢ στόν πνευματιστικό κύκλο.

“Ας σημειωθεῖ, ὅτι ἕνα κέλυφος πού ζωογονεῖται ὅταν εἰσέρ-

χεται στό ρεῦμα ἑνός μέντιουμ καί συνδέεται μέ τήν πέμπτη ἀρχή του, δέν εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ πρόσκαιρη συνειδητότητα πού ἀποκτᾷ ἀντιπροσωπεύει τήν προσωπικότητα τοῦ νεκροῦ ἀπό τόν ὁποῖον προήλθε. Μπορεῖ νά ἀντικατοπτρίσει μιάν ἄλλη προσωπικότητα στήν ὁποία παραμένει γιά λίγο, μέχρις ὅτου κάποιο ρεῦμα σκέψης τοῦ μέντιουμ ἢ κάποιου ἄλλου βρεῖ τήν ἡχώ του στίς φευγαλέες ἐντυπώσεις τοῦ κελύφους. Ἔτσι, ἡ αἴσθηση τῆς ταυτότητάς του ταλαντεύεται ἀπό μία προσωπικότητα σέ ἄλλη, μέχρι νά γλιστρίσει καί πάλι μέσα στόν ὠκεανό τοῦ ἀστρικοῦ φωτός.

Βέβαια, ὅλα τά πνευματιστικά φαινόμενα δέν ὀφείλονται σ' αὐτά τά κελύφη. Ἐνα πολύ μεγάλο μέρος τους προκαλεῖται ἀπό τή δράση τῶν λεγομένων «στοιχειακῶν». Τά στοιχειακά εἶναι ἡμισυνειδητές ὀντότητες τοῦ ἀστρικοῦ κόσμου πού ἀνήκουν σ' ἕνα τελείως διαφορετικό βασίλειο ἀπό τό δικό μας καί μπορεῖ νά ἀκολουθοῦν ἕνα διαφορετικό σχέδιο ἐξελίξεως. Τό ἀστρικό βασίλειο εἶναι μία ἀπέραντη δεξαμενή στοιχειακῆς οὐσίας ἐκπληκτικά εὐαίσθητης καί στήν πιό φευγαλέα ἀνθρώπινη σκέψη καί ἡ ὁποία δονεῖται ἁρμονικά μέ τήν παραμικρή ἀνθρώπινη ἐπιθυμία. Κάτω ἀπό τήν ἐπιρροή μιᾶς τέτοιας σκέψης ἢ ἐπιθυμίας ἕνα περιορισμένο μέρος τῆς στοιχειακῆς οὐσίας παίρνει μορφή ζωῆς δυνάμεως, γίνεται ἕνα ὄν, ἕνα στοιχειακό, πού ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς του ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἔνταση καί τή διάρκεια ἢ τή συχνότητα ἐπανάληψης τῆς ὥθησης πού τό δημιούργησε. Μέσω τῆς στοιχειακῆς οὐσίας παράγονται πολλά ἀπό τά φυσικά φαινόμενα τῶν πνευματιστικῶν συνεδριάσεων, καθῶς καί φαινόμενα «Poltergeist» ὅπως κρότοι, κωδωνίσματα, πτώση λίθων, θραύση ἀντικειμένων κ.λ.π. Τό «στοιχειακό» δέν δρᾷ μόνο του, δέν εἶναι παρά μιᾷ λανθάνουσα δύναμη πού ἔχει ἀνάγκη μιᾶς ἐξωτερικῆς δύναμης γιά νά τεθεῖ σέ κίνηση.

Στήν περίπτωση τῶν αὐτόχειρων ἢ τοῦ βίαιου θανάτου ἀνθρώπων μέ κατώτερες ἐπιθυμίες ἡ κατάσταση εἶναι λίγο διαφορετική. Ἐδῶ μιᾷ «ἐπικοινωνία» εἶναι εὐκολώτερη ἀφοῦ τήν ἐπιζητοῦν οἱ ἴδιοι οἱ νεκροί. Τό κέλυφος ἔχει μεγαλύτερη συνειδητότητα ἀφοῦ τό κατώτερο νοητικό εἶναι ἀκόμα συνδεδεμένο στενά μέ τήν ὑπόλοιπη προσωπικότητα πού παραμένει καθηλωμένη στά κατώτερα ὑποπεδία τοῦ Ἀστρικοῦ κόσμου. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις οἱ προσωπικότητες τῶν νεκρῶν προσπαθοῦν νά ἱκανοποιήσουν τίς ὕλικές καί γήινες ἐπιθυμίες τους χρησιμοποιώντας τά σώματα καί τή ζωϊκή ἐνέργεια τῶν διαμέσων, φθάνοντας μέχρι τήν πλήρη κατάληψή τους, πρᾶγμα πολύ ἐπικίνδuno γιά τά διάμεσα.

Ἄν παρακολουθήσουμε τήν πορεία τῆς ψυχῆς ὕστερα καί ἀπό

τόν «άστρικό» θάνατο, θά ἀντιληφθοῦμε γιατί δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει οὐσιαστικά δυνατότητα ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς καί στά ἄσαρκα πνεύματα. Ὅταν ἡ ἀνώτερη τριάδα ἀποχωριστεῖ τελείως ἀπὸ τό ἀστρικό καί τό κατώτερο νοητικό, μεταπηδάει (ὑστερα ἀπὸ κάποια διαδικασία) στό Ντεβαχάν. Ἐκεῖ ὅμως, ἔχουμε μία ἐντελῶς ὑποκειμενική κατάσταση γι' αὐτόν πού τῇ ζεῖ κι ἔτσι ὑπάρχουν πολὺ λίγες δυνατότητες ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ζώντων καί ἐνός πνεύματος πού ἔχει ὁλότελα ἀπορροφηθεῖ ἀπὸ τίς δικές του αἰσθήσεις καί εἶναι ἀπομονωμένο ἀπὸ τόν κόσμον πού ἔχει ἀφήσει πίσω του. Εἶναι δυνατόν, πάντως, γιά ὀρισμένα εὐαίσθητα ἄτομα, ἰδίως ὅταν αὐτά εἶναι ἀγνά, νά ἔχουν ὁράματα τοῦ Ντεβαχάν, ἂν καί σπάνια, καί χωρὶς οἱ ὀντότητες πού παρατηροῦνται ἀπὸ τό διορατικό τῆς Γῆς νά ἔχουν συνείδηση τοῦ τί συμβαίνει. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις, τό πνεῦμα τοῦ διορατικοῦ ἀνέρχεται στήν κατάσταση τοῦ Ντεβαχάν ἔχοντας, ἔτσι, τίς ζωντανές ψευδαισθήσεις αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ἐχουμε τότε ἐπικοινωνίας μεταξύ **πνευμάτων**, ἀλλά βέβαια, εἶναι πολὺ δύσκολο στὸν ἄπειρο διορατικό νά ἀποτυπώσει σωστά αὐτά πού βλέπει καί ἀκούει στό Ντεβαχάν.

Τό Ντεβαχάν εἶναι μία ζωὴ-ἀποτελεσμάτων, ὄχι αἰτίων. Δέν εἶναι ζωὴ εὐθύνης, δέν ὑπάρχουν σκέψεις ἢ πράξεις πού νά δημιουργοῦν κάρμα, καλὸ ἢ κακὸ. Εἶναι μία κατάσταση μακαριότητος, γι' αὐτό καί δέν μπορεῖ κανεὶς ἐκεῖ νά ἔχει συνείδηση τῶν γήινων πραγμάτων, δέν μπορεῖ νά εἶναι παρατηρητῆς ἢ μέτοχος τῆς δυστυχίας αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Θά πρέπει ὅμως νά σημειώσουμε δύο σπάνιες ἐξαιρέσεις σ' αὐτόν τό γενικὸ κανόνα τῆς ἀδυναμίας ἐπικοινωνίας μέ τὰ ἄσαρκα πνεύματα. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὴν περίπτωση ἐνός νεκροῦ πού ἡ ἔνταση τῆς ἐπιθυμίας του γιὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴ γῆ γιὰ κάποιο σκοπὸ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νά συγκρατεῖ ξύπνια τὴν ἀνώτερη συνείδηση. Τότε πρόκειται πραγματικά γιὰ τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἀποθανόντος πού μπορεῖ νά ἔλθει σὲ ἐπικοινωνία μέ τὴ Γῆ. Γενικά ὅμως, μετὰ τό θάνατο τό Πνεῦμα πέφτει σὲ μία κατάσταση λήθαργου, σ' αὐτό πού ὀνομάζουμε «προντεβαχανικὴ ἔλλειψη συνείδησης».

Ἡ δεύτερη ἐξαίρεση ἀφορᾷ τοὺς Νιρμανακάγια. Αὐτοὶ εἶναι οἱ μύστες πού, ἂν καί ἔχουν κερδίσει τὴ Νιρβάνα, παραιτοῦνται ἀπ' αὐτὴν παραμένοντας στὴ γῆ σάν ἀόρατα πνεύματα γιὰ νά βοηθήσουν τὴν ἀνθρωπότητα. Δέν ἔχουν ὑλικὸ σῶμα, διατηροῦν ὅμως ὅλα τὰ ἄλλα τοὺς στοιχεῖα. Τέτοια ὄντα μποροῦν καί ἐπικοινωνοῦν μέ μερικοὺς ἀνθρώπους, ὄχι ὅμως μέ τὰ συνηθισμένα μέντιουμ.

“Ας δοῦμε ὅμως τί λέγει ὁ Διδάσκαλος Κ.Χ. σέ μία ἐπιστολή του σχετικά μέ τήν ἐπικοινωνία μέ τίς ψυχές τῶν νεκρῶν:

«Κάθε διαμάντι, κάθε κρύσταλλος, κάθε λουλούδι κι ἀστέρι ἔχει πράγματι τή δική του ψυχή, καθώς τό ζῶο καί ὁ ἄνθρωπος. Ὑπάρχει μία ἱεραρχία ψυχῶν ἀπό τίς κατώτερες μορφές τῆς ὕλης μέχρι τήν ψυχή τοῦ Κόσμου. Εἶναι ὅμως μεγάλο λάθος, ἂν πιστεύετε ὅτι τά πνεύματα τῶν ἀναχωρησάντων βρίσκονται σέ κατ’εὐθείαν ἐπικοινωνία μέ ψυχές πού εἶναι ἀκόμη συνδεδεμένες μέ κάποιο ἀνθρώπινο σῶμα. Μόνη ἡ σχετική θέση τῶν κατοικημένων κόσμων στό Ἡλιακό σύστημα θά ἀπέκλειε κάθε τέτοια πιθανότητα. Γιατί πιστεύω, ὅτι ἔχετε ἀποβάλει τήν περίεργη ἰδέα ὅτι εἶναι πιθανόν νά ὑπάρχουν **ἀνθρώπινες** διάνοιες που νά κατοικοῦν **καθαρά πνευματικές** περιοχές. Τότε θά καταλάβετε τό λάθος τῶν πνευματιστῶν πού ἀποκοιμίζουν τόν ἑαυτό τους μέ τή σκέψη ὅτι εἶναι δυνατόν νά ἐπικοινωνήσῃ μαζί τους καί κάποιος ἄλλος, ἐκτός ἀπό τοὺς κατοίκους τῶν δύο κόσμων πού συνδέονται ἀμέσως μέ τόν δικό μας. Ὅσο αἰθερικά καί ἐξαγνισμένα κι ἂν εἶναι ἀπό τή χονδροειδή ὕλη, τά ἄγνά πνεύματα ἐξακολουθοῦν νά ὑποκείνται στοὺς φυσικούς καί παγκόσμιους νόμους τῆς ὕλης. Μποροῦν νά δεχτοῦν ἐπισκέψεις ἐν πνεύματι, ἀλλά τό Πνεῦμα τους δέν μπορεῖ νά κατέβῃ καί νά μᾶς πλησιάσῃ. Ἐλκύουν, ἀλλά δέν ἐλκύονται, γιατί ἡ Πνευματική τους Πολικότητα ἀποτελεῖ ἀνυπέρβλητο ἐμπόδιο γι αὐτή τήν κάθοδό τους».

Σέ ἄλλη ἐπιστολή ἔγραψε πάλι ὁ Διδάσκαλος:

«Ἀγαπητέ μου ἀδελφέ, ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν φυσικῶν φαινομένων πού προκαλοῦν οἱ Πνευματιστές, δέν ὀφείλονται στά Πνεύματα, ἀλλά στά κελύφη. Τά πνεύματα ἑνός μεγάλου ποσοστοῦ καλῶν ἀνθρώπων πού πεθαίνουν ἀπό φυσικό θάνατο, παραμένουν στήν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς ἀπό μερικές ἡμέρες, μέχρι μερικά χρόνια, ἀνάλογα μέ τήν ἐτοιμότητά τους, νά συναντήσουν, ὄχι τόν δημιουργό τους, ἀλλά τή δημιουργία τους. Γιατί, ὅμως, θά ἔπρεπε νά ἐπικοινωνοῦν τά πνεύματα; Αὐτοί πού ἀγαπᾶτε, ἐπικοινωνοῦν ἀντικειμενικά μαζί σας κατά τή διάρκεια τοῦ ὕπνου σας. Τά πνεύματά σας σέ στιγμές κινδύνου ἢ ἐντόνης συμπάθειας, δονούμενα στό ἴδιο ρεῦμα σκέψης — πού σ’ αὐτές τίς περιπτώσεις δημιουργοῦν ἕνα εἶδος τηλεγραφικοῦ πνευματικοῦ σύρματος μεταξύ τῶν σωμάτων σας — μποροῦν νά συναντηθοῦν καί μερικές φορές ἐπηρεάζουν τίς ἀναμνήσεις σας. Τότε ὅμως εἴσθε ζωντανά καί ὄχι νεκρά σώματα. Πῶς ὅμως μπορεῖ νά ἐπικοινωνήσῃ ἕνα ἀσυνείδητο 5ο στοιχεῖο μέ ἕνα ζωντανό ὄργανισμό, ἐκτός ἂν ἔχει ἤδη γίνει κέλυφος; Λέω: **Δέν μποροῦν νά ἐπικοινωνήσουν».**

Ἡ Θεοσοφία εἶναι ἀντίθετη μέ τήν ἄσκησιν τοῦ Πνευματισμοῦ γιά πολλοῦς λόγους. Κατ' ἀρχήν εἶναι ἐπικίνδυνη γιά τά διάμεσα, ἀλλά μερικές φορές καί γιά τούς παρευρισκόμενους ὡς ἕνα βαθμό. Ὑστερα εἶναι τό κακό πού ἄθελά μας κάνουμε στούς νεκρούς μέ τούς ὁποίους ἀπό ἀγάπη ἤ περιέργεια θέλουμε νά ἐπικοινωνήσουμε. Σίγουρα δέν τούς κάνουμε καλό, ὅταν διακόπτουμε μέ τόν ἐγώιστικό ἐν τέλει πόνο μας τήν ὄνειρική κατάστασιν πού ζοῦν. Μέ τό νά προσπαθοῦμε νά τούς κρατήσουμε προσκολλημένους στά γήινα πράγματα ἐμποδίζουμε τήν πνευματική τους ἐξέλιξιν, τήν καθυστεροῦμε μέ καταστρεπτικά μερικές φορές ἀποτελέσματα. Ἄν πραγματικά ἀγαπᾶμε τούς νεκρούς μας, πρέπει νά τούς βοηθήσουμε σ' αὐτή τήν πνευματική πορεία τους στόν ἄλλο κόσμον ἀντί νά τήν ἐμποδίζουμε. Τέλος, ποιό οὐσιαστικό ὄφελος μπορούμε νά ἔχουμε ἀπό μιά τέτοια ἐπικοινωνία; Καί ὅταν ἀκόμη εἶναι πραγματική, τί μπορεῖ νά μᾶς προσφέρει, πέρα ἀπό μερικές συγκεκριμένες πληροφορίες γιά τόν Ἀστρικό Κόσμον, πού τίποτα σχεδόν δέν προσθέτουν στή γνώσιν πού ἤδη ἔχουμε γιά τούς ἀόρατους κόσμους καί τούς ἀπόκρυφους νόμους;

Ἀλλά ἡ Θεοσοφία δέν εἶναι ἀντίθετη μέ τήν ἔρευνα γιά τήν ἀλήθειαν. Τό θέμα τοῦ πνευματισμοῦ εἶναι τεράστιον καί ἀνεξάντλητον καί ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη προσοχή καί ἀπό τούς δογματικούς ὁπαδούς του καί ἀπό τούς ἀπόλυτους ἀντιρρησίους. Ἡ Θεοσοφία δέχεται ὅλα τά πιστεύω καί λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τά πάντα, χωρίς νά θεωρεῖ τίποτα σάν τελικό. Γι' αὐτό καί τό ζήτημα τοῦ Πνευματισμοῦ παραμένει ἀνοικτό γιά μελέτην, πού ὅμως θά πρέπει νά στραφεῖ στή σφαῖραν τῆς σοβαρῆς ἔρευνας καί ὄχι τῶν ἀφελῶν καί ἀνεύθυνων πειραματισμῶν.

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΟΣΟΦΙΑ

Ἄδ. Δρχ. 300

Δεμ. Δρχ. 400

Ἀπό τὰ Πρακτικά τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου τοῦ 33ο τῆς Ἑλλάδος

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

17/3/1900

Εἰς Ρήγαν Φερραῖον Γραμμ. Ἀλέξ. Παπαναστασίου

10/1/1901

Θάνατος Βασιλίσσης Βικτωρίας, Βασιλεὺς ἀδ. Ἐδουάρδος Ζ.' Ἀποστολή τηλεγραφήματος.

23/1/1901

Ἀρχαιρεσίαι Σοφίας. Σοφ. Βρυζάκης, Α! Ἐπ. Σαρρῆς.

2/2/1901

Στοαὶ Ἀθηνῶν: Πανελλήνιον, Ἀθηνᾶ, Ρήγ. Φερραῖος, Ἐλευσίς, Μαραθῶν, Ἐλευθερία.

5/2/1901

Ἐπὶ ἐπικειμένης προσχωρήσεως ἀτάκτου κέντρου (Ὑπ. Συμβ. 1872) ἀποφασίζεται ὅτι οἱ ἀδ. τοῦ Ὑπ. Συμβ. οἱ ὁποῖοι θὰ μετέχουν εἰς τὸ 24μελές Συμβούλιον θὰ εἶναι οἱ ἑξῆς:

Δαμασκηνός, Στούπης, Φλογαῖτης, Φίλων, Σωροκιάδης, Κατακουζηνός, Βρυζάκης, Πετράς, Χολδραῖν, Ν. Καλογερόπουλος, Ρώμας, Κανδρῆς.

3/3/1901

Ἀναγινώσκονται τὰ ἔγγραφα τὰ συνταχθέντα καὶ ὑπογραφέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπ. Συμβ. — Μεγ. Ἀν. τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ παλαιοῦ Ὑπ. Συμβ. κατὰ τὰ ὁποῖα τὴν 24/2/1901 συνεφωνήθη καὶ ἀπεφασίσθη ἀπὸ κοινοῦ ὅπως ἀποτελεσθῇ ἐν μόνον σῶμα, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γαλ. Μεγ. Ἀν. τῆς Ἑλλάδος — Ὑπ. Συμβ. τοῦ 33ο» Καὶ δεῦτερον ἔγγραφον τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας, καθ' ὃ συνελθόντα τὰ δύο Ὑπ. Συμβ., ἀπεφάσισαν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Τεκτονισμός, ἀπαρτίζων ἐν μόνον Τεκτονικὸν κέντρον, θὰ ἀκολουθῇ τὸ ἐν Λωζάνῃ κατὰ τὸ 1875 καθιερωθέν σύστημα. Ὅρίζουν τὴν 10ην Μαρτίου διὰ

νά εκλέξουν 24 άξιωματικούς του 'Υπ. Συμβ., ανά 12 έξ εκάστου κέντρου, έξ τών έχόντων τόν 33°.

'Υπογράφουν έξ του Κέντρου Δαμασκηνού οί άναφερόμενοι είς τό Πρακτικόν 5/2/1901 καί έξ του παλαιοῦ 'Υπ. Συμβ. οί: Δουρούτης, Ράδος, Δ. Στεφάνου, Καλύβας, 'Αραβαντινός, Νικολαΐδης (Δέν ύπογράφουν Ροδοκανάκης καί Γαλάνης).

Πρακτικά 'Υπάτου Συμβουλίου ίδρυθέντος τό 1872

27/1/1903

Είς άντικατάστασιν του άπελθόντος είς τήν 'Ανατολήν 'Υπ. Ταξ. άοιδίμου Πρίγκιπος Δημ. Ροδοκανάκη όμοφώνως έξελέγη ό έξοχ. άδ. 'Εμμ. Γαλάνης, τέως Μεγ. Γραμ. καί διά τάς πολλές αύτου Τεκτονικάς άρετάς καί γνώσεις καί διά τάς πολυετείς αύτου πρός τό Τάγμα ύπηρεσίας.

'Α. 'Ισαακίδης, Θ. Μπεκές, Δ. Σεφερλής, Παν. Καλογερόπουλος, Κ. Μανιάκης.

29/1/1903

'Εγκατάστασις Μεγ. Ταξ., όστις έξωσε τόν νενομισμένον όρκον.

'Υπατον Συμβούλιον:

'Υπ. Ταξ. 'Εμ. Γαλάνης

'Ανθύπ. 'Αλ. Ρώμας

Μεγ. Ρήτ. Κ. Μανιάκης

Μεγ. Γρ. Παν. Καλογερόπουλος

Μεγ. Θησ. Κ. Γιολδάσης

Μεγ. 'Ελ. Θ. Μπεκές

Μεγ. 'Αρχ. Φρ. Σπ. Κακιούζης

Μεγ. Σημ. Δ. Σεφερλής

Μεγ. 'Αρχαιοφ. 'Α. 'Ισαακίδης

Μεγ. Τελ. Δ. Μεσσαλᾶς

8/1/1904

'Εγκύκλιος 'Υπ. Συμβ. Βελγίου περί διεθνούς Συνεδρίου τόν Αὔγουστον 1904.

29/3/1905

Ἄρ. Πάγος Ἱερουσαλήμ Μεγ. Διδ. Ἀθ. Βρυζάκης.

23/4/1906

Θάνατος Ν. Θών. Ἀντικαταστάτης Ἀντ. Μάτεσις. Ἐπίτιμος Ἀνθύπατος Ἀ. Ρώμας.

Ὑπατον Συμβούλιον:

Ὑπ. Ταξ. Ἐμ. Γαλάνης

Ἀνθύπ. Κ. Μανιάκης

Μέγ. Ρήτ. Ἀντ. Μάτεσις

Μέγ. Θησ. Κ. Γιολδάσης

Μεγ. Ἐλ. Θ. Μπεκές

Μέγ. Τελ. Σπ. Κακιούζης

Μεγ. Γραμ. Π. Καλογερόπουλος

Μεγ. Ἀρχ. Φρ. Δ. Σεφερλῆς

Μεγ. Σημ. Ἀ. Ἰσαακίδης

25/2/1907

Πᾶσαι αἱ Συμβολικαί Στοαί ἐξέλεξαν Μεγ. Διδ. τόν ἀδ. Ν. Βάρβογλην, ἀποχωρήσαντος τοῦ Στεφάνου, καί ἡ Μεγ. Ἀν. ἀναγνωρίζει ὡς νόμιμον Ὑπ. Συμβ. τό ὑπό τοῦ Δημ. Ροδοκανάκη ἰδρυθέν καί νῦν ὑπό Ἐμ. Γαλάνη προεδρευόμενον, ἀρμόδιον διά τούς βαθμούς 4-33, περιοριζομένης τῆς Μεγ. Ἀν. εἰς τήν ἀπονομήν τῶν 3 Συμβ. Βαθμῶν. Ὁ ἀδ. Ν. Βάρβογλης ὀρίζεται Μεγ. Γεν. Γραμ. τοῦ Ὑπ. Συμβ. μέ Πρόσθετον Μεγ. Γεν. Γραμ. τόν ἀδ. Π. Καλογερόπουλον.

25/9/1907

Ἀπόφαισις ἀπονομῆς 33^ο εἰς Ι. Κεφαλᾶν

20/7/1908

Γαλάνης, Μανιάκης, Σεφερλῆς, Διοσκουρίδης, Γιγάντες, Μπεκές, Ἀλεξανδρόπουλος, Παπαγεωργίου, Κανάρης, Κεφαλᾶς, Γιαννικώστας, Στρατηγόπουλος, Κοκιούζης, Καλογερόπουλος, Γιολδάσης, Μάτεσις, Νικολαΐδης. Προτάσει Κεφαλᾶ, Γαλάνης Ἰσόβιος Ὑπατος Ταξιάρχης.

Ὑπατον Συμβούλιον δι' ἑννεαετίαν 1/8/1908-31/7/1917

Ὑπ. Ταξ. Ἐμ. Γαλάνης

Ἀνθύπ. Ν. Βάρβογλης

Μέγ. Γεν. Γρ. Ἰ. Κεφαλαῖς
 Μέγ. Θησ. Θ. Μπεκές
 Μέγ. Ρήτ. Ἀντ. Μάτεσις
 Μέγ. Ἀρχ. Δημ. Σεφερλῆς
 Μέγ. Τελ. Σπ. Κακιούζης
 Μέγ. Ἀρχ. Φρ. Ναπ. Κανάρης
 Μέγ. Δοκ. Ξιφ. Νικ. Γιαννικώστας
 Ἰσόβιος Επίτιμος Ἀνθύπ. Κ. Μανιάκης

Ἐνεργά Μέλη: Χ. Νικολαΐδης, Α. Ἰσακίδης, Κ. Γιολδάσης, Ἀ. Καλύβας, Κ. Παπαγεωργίου, Ἀθ. Παπαγεωργίου, Π. Καλογερόπουλος, Ἰ. Στρατηγόπουλος, Χ. Διοσκουρίδης, Ἀ. Ἀλεξανδρόπουλος, Δ. Γιγάντες.

25/8/1908

Ἀλεξανδρόπουλος λέγει ὅτι, καθ' ἃς ἔχει αὐθεντικές πληροφορίες, τό κόμμα τῶν Νεοτούρκων, ἐν οἷς πλεῖστοι Ἐλευθεροτέκτονες, σκέπτεται περί ἰδρύσεως Μεγ. Στ. καί Ὑπ. Συμβ. καί ὅτι καλόν θά εἶναι ὅπως ὁ Ἑλληνικός Τεκτονισμός προβῇ τό ταχύτερον εἰς ἵδρυσιν Στοῶν ἐν Τουρκία, πρό τῆς ἰδρύσεως τῶν Τεκτονικῶν τούτων δυνάμεων.

Ὁ Ὑπ. Ταξ. λέγει ὅτι τό Ὑπ. Συμβ. οὐδεμίαν ἔχει δικαιοδοσίαν νά ἰδρύσῃ Συμβ. Στοάς. Καθ' ἃς ἔχει πληροφορίας Ροδ. τῆς Κοιλ. Θεσσαλονίκης προτίθενται νά ζητήσουν ἵδρυσιν Περιστ.

Ὁ ἀδ. Κεφαλαῖς προτείνει καί γίνεται δεκτόν ὅπως τό Ὑπατον Συμβούλιον ἐξουσιοδοτήσῃ τοὺς Ροδ. ἐν Θεσ/κῃ Δ. Μαργαρίτην, Φ. Παπαγεωργίου, Μ. Θεοδωρίδην, ὅπως ἐκλέξουν τά κατάλληλα πρόσωπα, μῆσουν ταῦτα εἰς 18^ο καί ζητήσουν τήν ἵδρυσιν Περι-
 στυλίου.

10/4/1909

Ἰδρυσις ἐν Κοιλ. Ἀξιοῦ Ἀν. Θεσ/κῃς Περιστ. Μακεδονία. Ἀπονέμεται ὁ 30^ο εἰς τοὺς ἐν Θεσ/κῃ Δ. Μαργαρίτην, Μ. Θεοδωρίδην, Φιλ. Παπαγεωργίου.

6/7/1909

Περιτύλιον Ἰσις Καΐρου. Περιστ. Μακεδονία Θεσ/κῃς Σοφ. Μαργαρίτης.

1/12/1909

Ἀναγνώρισις Ὑπάτου Συμβουλίου Τουρκίας. Συνθήκη ἀναγνώριζουσα Περιστ. Μακεδονία, ὑπαγόμενον εἰς Ἑλλάδα.

18/1/1910

Έορτασμός 100τηρίδος γεννήσεως άδ. Ρike. Ό Όπ. Ταξ. άνοίγει έργασίας είς Α.΄ καί εισέρχονται άδελφοί πασών τών έν Άθήναις καί Πειραιϊ Στοών. Όμιλία δι' Άλβ. Πάϊκ, Όπατον Ταξ. Νοτ. δικαιοδοσίας ΗΠΑ. Γαλάνης καί 8 άξιωματικοί έπίτιμα Μέλη Όπ. Συμβ. Ιταλίας. Γαλάνης Έπίτιμος Όπ. Ταξ. Τουρκίας. Όπ. Ταξ. Τουρκίας Έπίτιμος Ταξ. Έλλάδος.

14/11/1910

Τάς μεταξύ Όπ. Συμβ. καί Μεγ. Άν. σχέσεις ρυθμίζει ή κατά Φεβρ. 1907 συνθήκη.

Άπόφασις Ιδρύσεως Στ. Τελ. Άλήθεια, ήτις θά άπονέμη τούς βαθμούς 4-14° δι' ίδιαιτέρου Τυπικού 4°, 9°, 13°.

9/1/1911

Άρχαιρεσίαι Ιερουσαλήμ. Μεγ. Διδ. Ι. Κεφαλᾶς.

22/5/1911

Ίδρυσις υπό Όπ. Συμβ. Έλλάδος Όπάτου Συμβουλίου Σερβίας. Έξουσιοδοτείται Κεφαλᾶς νά μεταβή είς Βελιγράδι διά νά μυήση 9 Καδ είς 33° καί νά Ιδρύση Όπατον Συμβούλιον

23/10/1911

Άνακήρυξις Έμ. Γαλάνη ώς Ισοβίου Έπίτιμου Μεγ. Ταξ. Λύπη δι' άναχώρησίν του είς Αίγυπτον, άναμνηστικόν δῶρον. Ηθική καί ύλική ύποστήριξις περιοδικού Πυθαγόρας, θεωρουμένου από 1/1/1912 ώς έπίσήμου όργάνου Όπάτου Συμβουλίου.

30/10/1911

Παραίτησις λόγω υγείας Άνθ. Παπαγεωργίου. Άνθ. Κεφαλᾶς. Κεφαλᾶς άνακοινεί ότι άδ. Βρυζάκης έζήτησεν όπως τό Όπ. Συμβ. δεχθῇ μεταξύ τών Μελῶν του τά Μέλη τοῦ Όπ. Συμβ. τοῦ άτάκτου κέντρου μακαρίτου Δαμασκηνοῦ, ήτοι Δ. Στεφάνου, Ν. Καλογερόπουλον, Κατακουζηνόν, Σακκόραφον, Λομβέρδον, Ηλιόπουλον, Δέλιον, Βρυζάκην, Σωροκιάδην, Καμπούρογλου. Γίνεται δεκτόν.

4/12/1911

Πίναξ Βελγίου έκφράζοντος λύπην διά πόλεμον Ιταλίας-

Τουρκίας καί πρόσκλησιν Ἰταλῶν Τεκτόνων νά ἔλθουν εἰς συνεν-
νόησιν πρὸς Τούρκους Τέκτονας, διὰ νά ἐξεύρουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ
μέτρα πρὸς κατάπausιν τῶν διαφορῶν αἰτίνες χωρίζουν τὰς χώ-
ρας των. Ἱδρυσις Περιστ. Σείριος εἰς Πειραιᾶ.

8/1/1912

Ἀνθύπατος Κεφαλᾶς προσαγορεύει ἀδ. Βρυζάκην, ὅστις εὐ-
χαριστεῖ καταλλήλως, Στοαὶ Ἀθηνᾶ καὶ Προμηθεὺς Ἀθηνῶν καὶ
Ζήνων Λεμεσοῦ (ὑπὸ Βρυζάκην) προσχώρουν εἰς Μεγ. Ἀνατ. Ἑλ-
λάδος. Προγραμματισμός ἑορτασμοῦ 40τηρίδος Ὑπ. Συμβουλίου.

26/2/1912

Ἀπόφασις κοπῆς μεταλλίου διὰ 40ετίαν Ὑπ. Συμβ. Ἀπόφασις
ὅπως τὰ ἐνεργὰ Μέλη τοῦ Ὑπ. Συμβ. μὴ λαμβάνουν ἀξιώματα εἰς
Συμβ. Στ., οὔτε εἰς Μεγ. Ἀνατ.

31/5/1912

Ἀνθύπατος Κεφαλᾶς μετέβη εἰς Σερβίαν πρὸς ἐγκατάστασιν
Ὑπ. Συμβ. Σερβίας.

3/6/1912

Ἐγκρισις μυσσεως εἰς 4° Σπυρ. Νάγου.

21/6/1912

Τηλ/μα Ὑπ. Συμβ. Ἰταλίας ὅτι ἐνεργοῦν διὰ τὴν τύχην τῶν νή-
σων τοῦ Αἰγαίου τῶν ἀπελευθερωθεῖσων ὑπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἀπό-
φασις διὰ γεῦμα 40τηρίδος Ὑπ. Συμβ. εἰς Ἀκταῖον τὴν 12/7/1912
«ἰδίᾳ δαπάνῃ».

19/8/1912

Ὑπ. Ταξ. Γαλάνης ἐπανῆλθεν ἐξ Αἰγύπτου.

31/12/1912

Θησαυροφύλαξ Μινέϊκο. Προϋπολ. 1913 δρχ. 2.800

3/2/1913

Προαγωγή εἰς 18° Σπ. Νάγου, Ἀντ. Ἀδριανοπούλου, Θ. Πλού-
μου. Συννenoήσεις μέ Δ. Μαργαρίτην δι' Ἱδρυσιν Ἀρ. Πάγου εἰς
ἀπελευθερωθεῖσαν Θεσ/κην.

31/3/1913

Ύποδοχή άδ. Σερβικής Άποστολής διά κηδεϊάν Βασιλέως Γεωργίου Α΄

4/7/1913

Διαμαρτυρία Ύπ. Συμβ. διά Βουλγαρικής ώμότητας.

15/9/1913

Άνδρ. Άνδρεάδης έγκρίνεται διά 33°.

3/11/1913

Έργαστήρια Άθηνών Άλήθεια, Σοφία, Ίερουσολήμ.

24/11/1913

Έπειδή Ύπ. Συμβ. Τουρκίας ούδέν Έργαστήριον έν ένεργεία έχει, καθίσταται προβληματική ή άναγνώρισις του έν ένεργεία.

1/12/1913

Καλογερόπουλος διαβιβάζει άπόφασιν Γαλάνη νά παραιτηθῇ συμπληρώνων 45ετίαν έν τῷ Τεκτονισμῷ.

22/12/1913

Παραίτησις Γαλάνη λόγω γήρατος καί ύγείας. Καλογερόπουλος έκθέτει δρᾶσιν του (είς σελ. 46). Σημαντικός ύπηρεσίας προσέφεραν Ροδοκανάκης, Γαλάνης, Κεφαλᾶς. Βρυζάκης όμιλεῖ διά Γαλάνην, έξαίρει όμως καί δρᾶσιν Δαμασκηνού. Γαλάνης άνακηρύσσεται Έπίτιμος Ύπ. Ταξ.

Διά φανεράς ψηφοφορίας εκλέγεται Ύπ. Ταξ. ό Ίω. Κεφαλᾶς διά 14 ψήφων.

Ύπατον Συμβ. Νοτ. δικαιοδοσίας ΗΠΑ προτείνει όπως άπαντα τά Ύπ. Συμβ. ζητήσωσι τήν κατάπαυσιν τών πολέμων καί τήν ειρηνικήν λύσιν διά διαιτησίας τών μεταξύ Κρατῶν διαφορών.

Έκλέγεται Άνθύπατος Ταξ. παμψηφεί ό Παν. Καλογερόπουλος.

23/2/1914

Συνθήκη Ύπ. Συμβ. — Μεγ. Άνατολής. Εύχαριστίαι είς Κεφαλάν καί Άνδρεάδην. Κ. Άγγελόπουλος 30°.

4/3/1914

Μέλη Ἐπιτροπῆς: Κεφαλᾶς, Καλογερόπουλος, Γκιουράνοβιτς, Ἀνδρεάδης, Μινέϊκο.

22/6/1914

Γ. Ζαβιτσιάνος ἀρχηγός Τεκτονισμοῦ εἰς Κέρκυραν

29/7/1914

Μεγ. Ἀν. δέν δύναται νά ἐνοικιάσῃ οἶκημα διά Τεκτον. Μέγαρον ἀπό 1/9/1914. Ὑπατον Συμβ. ἐνοικιάζει Νίκης 14 δύο δωμάτια δρχ. 50 μηνιαίως διά Γραφεῖον καί φύλαξιν σκευῶν.

14/9/1914

Οἰκονομικαί ἀνάγκαι. Μεγ. Στοά Γαλλίας ζητεῖ βοηθήματα ὑπέρ τραυματιῶν πολέμου

28/9/1914

Δέν ἐργάζονται Στοαί καί Ἐργαστήρια, λόγω ἐλλείψεως Στέγης. Διωγμοί ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

22/12/1914

Παραίτησις Ἀθ. Βρυζάκη
Ἐνοικίαισις Μεγάρου ὑπό Στοᾶς Ἡσίοδος.

8/3/1915

Ὑπ. Συμβ. Σερβίας ζητεῖ ἐνίσχυσιν θυμάτων πολέμου. Μεγ. Ἀν. ζητεῖ νά γίνωνται ὁμιλίας πρὸς μόνωσιν τῶν Τεκτόνων.

1/12/1916

Μέγ. Διδ. Ἱερουσαλήμ Π. Καλογερόπουλος

10/4/1917

Συνεδρία εἰς 30°. Μύησις μέ τό κατά πρῶτον τιθέμενον ἐν χρήσει Τυπικόν τοῦ 30°.

20/5/1917

Πρίγκιπες Ἀνδρέας καί Χριστόφορος μυοῦνται εἰς Τεκτονισμόν καί ἀνυφοῦνται εἰς 33°.

3/6/1917

Ἀποχώρησις Κων/νου, Βασιλεύς Ἀλέξανδρος, Ἰω. Θεοτόκης
καί Γ. Πεσμαζόγλου 18°. Ἰω. Μεταξᾶς 30°.

9/12/1917

Ἀπονομή 32° εἰς Μεγ. Διδ. Κ. Ἀγγελόπουλον. Ἀναστολή ἐπὶ
ἔτος λειτουργίας Ἀληθείας. Ἀνασυγκρότησις Ὑπ. Συμβ. διὰ 9ετίαν
1918-1926.

Ὑπ. Ταξ. Ἰω. Κεφαλᾶς
Ἀνθύπ. Π. Καλογερόπουλος
Μέγ. Γεν. Γρ. Σπ. Ἀραβαντινός
Μέγ. Ρήτ. Ἀ. Ἀνδρεάδης
Μέγ. Θησ. Ἀβρ. Κωνσταντινίδης
Μέγ. Ἀρχ. Ἀνδρ. Δεληγιάννης
Μέγ. Τελετ. Ρ. Ρώσσης
Μέγ. Ἀρχ. Φρ. Μιλ. Πουρῆς
Μέγ. Σημ. Δοκ. Ἰ. Μαργαρίτης
Ἀναπλ. Ρήτ. Ἰ. Καρακατσάνης

Ὑπατοι Ταξιάρχαι Ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ

Δ. Ροδοκανάκης 1872-1903
(Ν. Δαμασκηνός 1895-1901)
Ἐμ. Γαλάνης 1903/1913
Ἰω. Κεφαλᾶς 1913/1919
Π. Καλογερόπουλος 1919-1929
Ἀ. Στούπης 1929-1936
Δ. Βαφιόπουλος 1936-1937
Π. Χατζηπᾶνος 1937-1950
Β. Κριμπᾶς 1950-1964
Δ. Διάκος 1964-1966
Δ. Ἰωαννίδης 1966-1970
Κ. Μελανίδης 1970-1972
Δ. Τσῆρος 1972-1980
Μ. Λογοθέτης 1980-

Για άναγγελία τής έκδόσεως νά στέλνετε ένα αντίτυπο. Για βιβλιοκρισία, χωρίς νά δεσμευεται τó περιοδικό, νά στέλνετε δύο αντίτυπα

Σημειώσεις Νίκου Τέντα

Κων. Κ. Χατζόπουλου: «ΟΙ ΑΡΩΜΟΥΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΟΥ D. BOLINTINEANU».

Κριτική θεώρηση των θέσεων του ιστορικού μελετητή V. SA-SU γιά τó «πρόβλημα των Αρωμούνων» είναι η εργασία του Κ.Κ. ΧΑΤΖ., ανάπτυπο από τη Βαλκανική βιβλιογραφία του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου.

Με επιστημονική επιχειρηματολογία αποκρούει ο Κ. Χατζ. τις αστήρικτες δοξασίες του S. για ένα ουσιαστικά ανύπαρκτο ζήτημα. Γιατί όπως είναι γνωστό: «ουδέποτε στην ιστορία οι Έλληνες επεδίωξαν τον με οποιοδήποτε τρόπο εξελληνισμό άλλων λαών». Μαρτυρία αδιάψευστη ο περιορισμός της «Κοινής» στα εθνικά μας όρια και τον ελληνισμό της διασποράς. Η επιστροφή σε αμφισβητούμενες μεθοδεύσεις ενός μισαλλόδοξου παρελθόντος δεν προάγει την ιστορική έρευνα γιατί περιφρονεί την αλήθεια. Εκείνην ακριβώς που στηρίζει η φιλία δύο πατροπαράδοτα συνεργαζόμενων λαών για πρόοδο και ειρήνη σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Τατιάνα Αβέρωφ-Ιωάννου: «ΜΑΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ» Μελέτη

Μια ειδική εργασία στηριγμένη στην εφαρμογή των συγχρόνων πορισμάτων της Κοινωνικής Επιστήμης, σε σχολείο της πρω-

τοβάθμιας εκπαίδευσης, με στόχο την ανάπτυξη της συνεργατικότητας των μαθητών μέσα από τη σχολική αγωγή, είναι η κρινόμενη κοινωνικοπαιδαγωγική μελέτη της κ. Τατιάνας Αβέρωφ-Ιωάννου.

Η βασική επισήμανση ότι ζούμε σε κοινωνία με ανταγωνιστική δομή, προσδιορίζει και τη δυσκολία του εγχειρήματος, αφού κοινή είναι η διαπίστωση ότι «τα παιδιά και εμείς κουβαλάμε στη πλάτη μας μια Παιδεία που μας αντιστρατεύεται».

Η εδραιωμένη σε βαθύτατη γνώση του προβλήματος επιχειρηματολογία και η από «περαματική» διδασκαλία εκπορευόμενη αποδεικτική αξία της, θεμελιώνουν την ανάγκη αλλαγής σε βασικούς τομείς του οργανωμένου βίου: «Οικογένεια, εκπαιδευτικά προγράμματα, εκπαιδευτική φιλοσοφία, και οι σχέσεις που απορρέουν από αυτά, θα έπρεπε να υποθάλπουν αντί, όπως συνήθως γίνεται, να υποσκάπτουν την ανάπτυξη της συνεργατικότητας, της πρωτοβουλίας και της υπευθυνότητας».

Η ώριμη σκέψη και η στιβαρή γραφή της Τα. Αβ.-Ιωάν., προδιαγράφει με σαφήνεια τους στόχους ενός προγράμματος συνεργατικότητας όπου κύριο στοιχείο αγωγής θα είναι η απόλυτη ελευθερία και η ανεκτικότητα. Έτσι, η μελέτη της γίνεται, στα χέρια του εκπαιδευτικού ή του κοινωνικού μεταρρυθμιστή, εργαλείο δημοκρατικής διάπλασης των μικρών μαθητών μας.

Ρ. Παπαγγέλου: «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ» Ποιήματα

Πόσες σκάλες ανάμεσα σε δυό καρδιές!
Πόσες πόλεις, πόσοι κάμποι, πόσα σούρουπα.
Κόσμος ολάκερος από ένα χέιλι σε άλλο.
Άβυσσος ανάμεσα σ' ένα φιλί και δάχτυλα πλεγμένα.

Η μεστωμένη ποίηση του Ρ. Παπ. κάνει, με τη μαγεία του πλού, το αίνιγμα του Είναι, προσωπικό ταξίδι. Κι αποκαλύπτει του πόντου το μεγάλο μυστικό με τραγούδι ανταριασμένο, τονισμένο με των γλάρων τις ιαχές στο πεντάγραμμα της ίριδας. Και της μοίρας το ξελόγισμα:

Το ξεκίνημα ξεπροβοδάει το γυρισμό.

Η «Μεσόγειος» είναι μια συμφωνική σύνθεση στή ροή του υγρού στοιχείου. Ήχος και εικόνα πυρπολούν τη θαλάσσια άχνα, καθώς το κύμα καταπίνει το λιόγερμα. Και μια φωνή χορική να μικραίνει την αρνησίθεση περπατησιά της σκιάς με το φωτισμό της ανθρώπινης θέλησης — ελευθερίας: το κάλλος αψηφάει τό ζόφο!

Πολλές παρηχήσεις: «ξένοι άξενοι ξερόβραχοι ξεσκίζουν» κρατούν αιχμάλωτη την υγρή συλλαβή σε μιά ένταση για τελειότητα:

Κατά που οδηγούν τα κύματα;
Πιό νάναι τέλος πάντων το νόημα
του δρόμου: «γέννα-θάνατος;»

Ο Ρ. Παπ., δεν λοξοτέμνει ούτε λοξοδρομάει το πεπρωμένο. Το αυλακοτομεί με πνευματικό αγώνα. Με πολυδύναμο λόγο. Με στίχο στιβαρό. Είναι, αναμφισβήτητα, ένας γόητας των γραμμάτων μας

Κύπρου Χρυσάνθη: «Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ» Ποιήματα.

Η Κύπρος είναι μια σταγόνα αγάπης
να μένει στη Μεσόγειο με τα έκπληκτά της μάτια
τα ελληνικά φωνήεντα να μετρά
στων ουρανών τ' αλφαβητάρι.

Λόγος ξενυχτισμένος απ' τα παραμύθια του φεγγαριού στην αγκαλιά του γιασσεμιού. Γι αυτό έχει το λυγμό του μεσονυχτίου και μια λαβωματιά φωτός: «δεν βλέπω βέβηλους· μα αφώτιστους». Ξέρει μύστης ποιητής το μήνυμα των περιστεριών που νικούν τους ορίζοντες: το φως υπάρχει στον πυρήνα του καθενός. Κι ακόμη πώς: «την Κύπρο μνημονεύουν στον εσπερινό οι Αρχάγγελοι στον ουρανό!»

Ο στίχος του Κυπ. Χρ. είναι λυγρός γιατί είναι καμωμένος από χαλκό κι ανθό της Κύπρου. Και μουσικός γιατί ανακυλάει τη ροή Θείας ευφροσύνης στις σταυροφορίες του κόκκινου καλοκαιριού. Για να μην έχουν πια ομίχλες τα πρωϊνά μας. Για να χαιρόμαστε την «καλημέρα» του περαστικού. Και απλός σαν το χάδι στο κεφάλι πρωτογιού:

Πόσο πολύ Θεός μες στην απλή γραμμή!

Μα, κυρίως, η ποίηση του Κ.Χ., μεθά με τη πνοή του τριανταφυλλιού το μεσογειακό ήλιο. Γι αυτό και δίκαια κατέχει τη πρώτη θέση στους ποιητές για τις πορείες του ήλιου. Ο φωτεινός του λόγος οδηγεί στην ψυχή μας την αγάπη σαν κυριακάτικο πρωί...

Dr. MARK HAVEN

‘Ο Άγνωστος Διδάσκαλος Καλιόστρο

Μελέτη Ιστορική καί κριτική
ἐπὶ τῆς Ὑψηλῆς Μαγείας.

Μέ τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ ΚΑΛΙΟΣΤΡΟ ἀπό τόν Ἄντ. Κουνάνη σέ ἐπιτυχή μετάφραση τοῦ Διοδ. Καρυδάκη, προσφέρεται γιά κάθε ἐνδιαφερόμενο, μιά πολύτιμη ἐργασία τοῦ Dr. Mark Haven, ντοκουμενταρισμένης ἀποκατάστασης τῆς μεγάλης αὐτῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποία τόσο συκοφαντήθηκε ἀπό τούς ἐχθρούς του καί συσχετίσθηκε μέ τήν ἀγυρτία.

Στό βιβλίο του ὁ συγγραφέας παραθέτει ὅλα ἐκεῖνα τά σοβαρά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν καί ἀποδεικνύονται, ἀπό ἐπίσημα ἔγγραφα καί ἀξιόπιστες μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες ἀποκαθιστοῦν τήν ἀλήθεια, γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς μνήμης ἐκείνου γιά τόν ὁποῖο οἱ Ἱερωμένοι δικαστές του, ζητοῦσαν τό αἷμα του, γιά προστασία τῆς Ἀγίας Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ὁποῖος, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἔκαμε τήν ἀκόλουθη ἱστορική, φωτεινή καί ἀποκαλυπτική

ἀπολογία του, ὅπως παρατίθεται στό βιβλίο πού ἐκδόθηκε¹.

«Δεν ἀνήκω σε καμιά ἐποχή οὔτε σε κανένα τόπο. Ἐκτός χρόνου καί χώρου το πνευματικό μου ΕΙΝΑΙ, ζεῖ την αἰωνία του ὑπαρξη. Κι ἂν βυθίζομαι στίς σκέψεις μου ἀναπλέων τον ροὺν των αἰώνων (ἐποχών), ἀν ἐκτείνω το πνεῦμα μου πρὸς ἕνα τρόπο ὑπαρξης ἀπομακρυσμένης, αὐτῆς που ἀντιλαμβάνεσθε, γίνομαι αὐτός που ἐπιθυμῶ. Μετέχοντας συνειδητά στο ἀπόλυτο Ὀν, ρυθμίζω τὴ δράση μου σύμφωνα με τὸ περιβάλλον που με περιστοιχίζει. Τὸ ὄνομά μου εἶναι ἐκεῖνο του ἔργου μου καὶ τὸ διάλεξα ὅπως διάλεξα καὶ τὸ ἔργο μου, γιατί εἶμαι ἐλεύθερος. Πατρίδα μου εἶναι αὐτὴ που σταματῶ πρόσκαιρα τὰ βήματά μου. Σεῖς χρονολογεῖσθε ἀπὸ τὸ χθές ἂν τὸ θέλετε ἀξιολογούμενοι ἀπὸ χρόνια που ἐζήσαν πρόγονοι οἱ ὁποῖοι ἦσαν ξένοι πρὸς σας ἢ ἀπὸ τὸ αὔριο με τον ψεύτικο

1. Μνημόνιο γιὰ τον κατηγορούμενο κόμη Καλιόστρο ἐναντίον τοῦ Γενικοῦ Εἰσαγγελέα S.L. Παρίσι 1786 σελ. 12.

κορπασμό ενός μεγαλείου που ίσως δεν θα είναι ποτέ για σας. Εγώ είμαι αυτός που είμαι.

»Δεν έχω παρά μόνον ένα πατέρα. Διάφορες περιστάσεις της ζωής μου μ' έκαναν να υποπτευθώ «ἐπ' αὐτοῦ» μεγάλες και συγκλονιστικές ἀλήθειες. Ἀλλά τα μυστήρια αὐτῆς της καταγωγῆς και οι σχέσεις που με συνδέουν μ' αὐτόν τον ἀγνωστο πατέρα, εἶναι και παρμένουν τα μυστικά μου, ὥστε ὅλοι ὅσοι κληθοῦν να τα μαντέψουν και να τα διείδουν, ὅπως το ἔκανα ἐγώ, να με καταλάβουν και να με ἐπιδοκιμάσουν. Ὅσο για το μέρος και την καθορισμένη στιγμή που το υλικό μου σώμα, ἐδῶ και σαράντα χρόνια, συγκροτήθηκε στη Γη, ὅπως και για την οκογένεια που διάλεξα γι' αὐτό, θέλω να τ' ἀγνοῶ. Δεν θέλω να ἔχω ἀνάμνηση του παρελθόντος για να μην αυξάνω τις ευθύνες, ἤδη βαριές, για κείνους οι οποίοι μ' ἐγνώρισαν γιατί εἶναι γραμμένο. Δεν θα σπρώξεις να ρίξεις κάτω τον τυφλό.

»Δεν γεννήθηκα οὔτε ἀπό σάρκα, οὔτε ἀπό ἀνθρώπινη θέληση. Γεννήθηκα ἀπό πνεῦμα. Τ' ὄνομά μου, αὐτό που εἶναι για μένα και ἀπό μένα, αὐτό που διάλεξα για να ἐμφανισθῶ μπροστά σας, αὐτό εἶναι που σας κάνω γνωστό. Αὐτό που με κάλεσαν κατὰ τη γέννησή μου, αὐτό που ἔδωσαν στη νεότητά μου και μ' αὐτά που σ' ἄλλους

χρόνους και τόπους ἔγινα γνωστός τα παράτησα ὅπως θα εἶχα παρατήσῃ ρούχα ἐπίσης περασμένης μόδας και ἀχρηστα πλέον.

»Ἰδοῦ ἐγώ, εἶμαι ευγενής και ταξιδιώτης. Μιλῶ και ἡ ψυχὴ σας φρικιά, ἀναγνωρίζουσα ἀρχαίους λόγους. Μια φωνή που βρίσκεται μέσα σας και που εἶχε σιγήσει ἀπό πολύ καιρό, ἀπαντᾷ στην πρόσκληση της δικῆς μου. Ἐνεργῶ και ἡ εἰρήνη ξαναγυρίζει στις καρδιές σας, ἡ υγεία στα σώματά σας και ἡ ἐλπίδα και το θάρρος στις ψυχές σας. Ὅλοι οι ἀνθρώποι εἶναι ἀδελφοί μου. Ὅλες οι χώρες μου εἶναι προσφιλεῖς. Τις διατρέχω για να μπορέσει το Πνεῦμα (Θεῖα ἐμπνευση) να κατεβεί και να βρεῖ ἓνα δρόμο να διοχετευθεῖ προς Σας. Δεν ζητῶ ἀπό τους βασιλιάδες, των ὁποίων σέβομαι τη δύναμη, παρά μόνον τη φιλοξενία στις χώρες τους. Κι ὅταν αὐτὴ μου παρσχεθεῖ, περνῶ, κάνοντας γύρω μου ὅσο το δυνατόν περισσότερο καλό. Ἀλλὰ περνῶ μόνο. Δεν εἶμαι ἓνας ευγενικός ταξιδιώτης;

»Ὅπως ο ἀνεμος του Νότου², ὅπως το ἀπαστράπτον φως της Μεσημβρίας που χα-

2. Το ὄνομα Καλιόστρο σύμφωνα με δύο ἰταλικές ρίζες μπορεῖ να ἐρμηνεύεται: ο ἀνεμος του νότου που στεριώνει, που γλυκαίνει και κατευνάζει.

ρακτηρίζει την πλήρη γνώση των πραγμάτων και την ενεργό επικοινωνία με το Θεό, έρχομαι προς το Βορρά, προς την ομίχλη και το ψύχος εγκαταλείποντας παντού κατά το πέρασμά μου μερικά κομμάτια του εαυτού μου, καταναλωνόμενος και εξασθενούμενος, αλλά όμως αφήνοντας σε σας λίγο φως, λίγη θερμότητα και λίγη δύναμη, μέχρις ότου επιτέλους σταματήσω τελειωτικά στο τέρμα της σταδιοδρομίας μου, την ώρα που το Ρόδο θ' ανθίσει επί του Σταυρού. Είμαι ο Καλιόστρο.

»Γιατί σας χρειάζεται κάτι τι περισσότερο; Αν είσαστε τέκνα του Θεού, αν η ψυχή σας δεν ήταν τόσο ματαιόδοξη και γεμάτη περιέργεια, θα είχατε ήδη αντιληφθεί!

»Αλλά σας χρειάζονται λεπτομέρειες, σημεία και παραβολές. Ακούστε λοιπόν. Άς ξαναγυρίσουμε πολύ μακριά, στο παρελθόν, αφού το θέλετε.

»Κάθε φως προέρχεται από την Ανατολή, κάθε μύηση από την Αίγυπτο. Ήμουν, όπως και σεις, τριών ετών, κατόπιν επτά, κατόπιν η ηλικία του «ανδρός» και ύστερα απ' αυτήν την ηλικία δεν ξαναμέτρησα. Τρεις επτάδες ετών κάνουν εικοσιένα χρόνια και πραγματοποιούν το πλήρωμα της ανθρώπινης ανάπτυξης (μεταμόρφωσης). Στην πρώτη μου παιδική ηλικία υπό το νόμο της μεγάλης ακρίβειας (αυστηρότητας) και δικαιοσύ-

νης³, υπέφερα στην εξορία όπως το Ισραήλ μεταξύ ξένων κρατών. Αλλά όπως το Ισραήλ είχε μαζί του την παρουσία του Θεού, όπως Metatron το φύλαγε κατά τις οδοιπορίες του, το ίδιο ένας ισχυρός Άγγελος αγρυπνούσε πάνω μου, καθοδηγούσε τις πράξεις μου και φωτίζε την ψυχή μου εκτυλίσσοντας τις υπάρχουσες μέσα μου λανθάνουσες δυνάμεις. Αυτός ήταν ο Διδάσκαλος και οδηγός μου⁴.

»Το λογικό μου διαμορφωνόταν και καθοριζόταν. Διερωτόμουν σπουδαζόμουν και λάβαινα συνείδηση για το κάθε τι που με περιέβαλε. Έκανα πολλά ταξίδια. Πολλά ταξίδια, τόσο γύρω από το χώρο των διαλογισμών μου, όσο και στους Ναούς και τα τέσσερα μέρη του κόσμου (σημεία του ορίζοντα). Αλλά όταν ήθελα να εισδύσω στην προέλευση του ΕΙΝΑΙ μου και ν' ανέλθω προς το Θεό με ένα ενθουσιασμό της ψυχής μου, τότε το αδύνατο λογικό μου σιγούσε και μ' άφηνε παραδομένο στους στοχασμούς μου.

»Μια αγάπη που με έλκυε προς κάθε πλάσμα, με κάποιο παρορμητικό τρόπο, χωρίς να θέλω, ένας ακαταμάχητος διακαής πόθος και μια βαθιά συναίσθηση των δικαιωμάτων

3. Μεδίνα. Loc cit, σελ. 12.

4. Althoras. Loc cit, σελ. 13.

μου για όλα τα πράγματα, από της Γης μέχρι τον Ουρανό, με ωθούσαν και με έριχναν προς τη ζωή και η προσδοκτική εμπειρία των δυνάμεών μου, της έκτασης της δράσης τους, της ευχέρειας της κίνησής τους και των ορίων τους, ήταν ο αγώνας που είχα για να υποβαστάσω (διεξαγάγω) εναντίον των κοσμικών εξουσιών⁵. Εγκαταλείφθηκα και επιχείρησα μέσα στη μοναξιά. Πάλεψα όπως ο Ιακώβ με τον Άγγελο και με τους ανθρώπους όπως και με τους δαίμονες κι' αυτοί νικημένοι μου έμαθαν τα μυστικά που αφορούν το κράτος του σκότους για να μη μπορέσω ποτέ να παραπλανηθώ σε καμιά απ' αυτές τις «οδούς» που δεν ξαναγυρίζεις.

»Μια μέρα, ύστερα από πόσα ταξίδια και χρόνια, ο Ουρανός (εισάκουσε) εκτίμησε τις προσπάθειές μου. Θυμήθηκε το θεράποντά του και ντυμένος με γαμήλιο ένδυμα έτυχα της χάριτος να γίνω όπως ο Μωϋσής δεκτός προ του Θεού⁶. Από τότε δέχθηκα μ' ένα καινούργιο όνομα μια ειδική αποστολή.

»Ελεύθερος και κύριος της ζωής, δεν σκεπτόμουν πια παρά να τη χρησιμοποιήσω μόνο για το έργο του Θεού. Ήξερα πως θα στήριζε τις πράξεις μου και τους λόγους μου, όπως κι εγώ θα στηρίξω το όνομά του και

τη βασιλεία του επί της Γης. Υπάρχουν υπάρξεις οι οποίες δεν έχουν πια φύλακες Αγγέλους. Υπάρξα ένας απ' αυτούς.

»Να η παιδική μου ηλικία, ακριβώς όπως την απαιτεί το ανήσυχο και επιθυμόν λόγους πνεύμα σας. Αλλά αν αυτή έχει διαρκέσει περισσότερα ή λιγότερα χρόνια ή αν αυτή την πέρασα στις χώρες των πατέρων σας ή σε άλλες χώρες, τι σας ενδιαφέρει; Δεν είμαι ελεύθερος άνθρωπος; Κρίνετε τα ήθη μου, δηλαδή τις πράξεις μου.

Πέστε αν αυτές είναι καλές. Πέστε αν έχετε δει πιο ισχυρές απ' αυτές και μην ασχολείσθε πια με την εθνικότητά μου, την κοινωνική μου θέση και με τη θρησκεία μου.

»Αν, ακολουθώντας την ευτυχή διαδρομή αυτών των ταξιδιών καμιά μέρα κάποιος από σας προσεγγίσει στις χώρες αυτές της Ανατολής που είδαν τη γέννησή μου, ας με θυμηθεί μόνο, ας προφέρει τ' όνομα μου και οι θεράποντες του Πατρός μου θ' ανοίξουν μπροστά του τις πύλες της Άγιας Πόλης.

»Τότε ας ξαναγυρίσει να πει στους αδελφούς του αν έκανα μεταξύ σας κατάχρηση κάποιου ψεύτικου γόητρου κι αν πήρα από σας κάτι που δεν μου ανήκε»

5. Trebizonde, Loc cit, σελ. 16

6. Η Μέκκα. Loc cit, σελ. 15.

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «Ίλισου», Χαρ. Τρι-
κούπη 26, α' όροφος Κωδ. 106 79, εί-
ναι άνοικτά καθημερινώς πλην Σαββά-
του 9,30 - 12,30
Τηλ. Γραφείων 3620.702

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, άποστέλλετε με τα-
χυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν είς
τήν διεύθυνσιν: «Κωστών Μελισσαρό-
πουλον, Χαρ. Τρικούπη 26, α' όροφος
Κωδ. 106 79, Άθήνας». Άποστολαί
με τραπεζικάς έντολάς μās δυσκο-
λεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη άποσταλέντα στους κατωτέ-
ρω συνδρομητάς μας, έπεστράφησαν
άπό τό Ταχυδρομείον με την σημείω-
σιν: «μετώκησε» ή «άγνωστος». Παρα-
καλούνται όσοι τούς γνωρίζουν νά
τούς είδοποιήσουν ή νά μās δώσουν
τάς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Στ. Μαυροειδής, Άθήναι

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Νικ. Άθανασόπουλος, Πάτραι
Άντ. Ζιούρας, Βόλος
Δημ. Καλφόπουλος, Βόλος
Άβρ. Όβαδίας, Βόλος

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Με τη σειρά λήψεως)

Εκδόσεις Καστανιώτη: Χοάνγκ Τι: Νέι
Κίνγκ Σό Ουέν (Τά κλασικά κείμενα
του Κίτρινου Αυτοκράτορα). Βίβλος
του Άρχαίου Παραδοσιακού Βελο-
νισμού. Είσαγωγή - Μετάφραση -
Σχόλια Φ. Π. Ρώσση σελ. 544
Δρχ. 1.000.

Γεωρ. Βακάλης: Άνέσπερη Μέρα
(Ποίηση). Θεσ/κη 1984.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κρητική Έστία. Διευθ. Έμ. Παπαγρη-
γοράκης (Άν. Φεβρ.)

Ηπειρωτική Έστία. Διευθ. Δ. Κόκκινος
(Άν.-Φεβρ.-Μάρτ.)

Τριφυλιακή Έστία. Διευθ. Διον. Πιττα-
ράς (Μάρτ.-Μάη)

Προβλήματα. Έκδότης π. Γ. Πυρουνά-
κης (Άπρ.-Άούν.)

Σύγχρονη Σκέψη. Διευθ. Γ. Παπαγεωρ-
γίου. Άρχισ. Γ. Χαλατσάς (Μάιος)
Χρονικά. Άπεύθ. Άω. Λόβιγγερ
(Μάιος)

Άσραηλινά Νέα. Έκδ. Δ. Νικολαΐδης
(Μάιος-Άούν.)

Άνοιχτοί Όρίζοντες. Διευθ. Γαβρ. Μα-
ραγκός (Άούν.)

Πνευματική Κύπρος. Έκδ. Κύπρος
Χρυσάνθης (Μάρτ.-Μάη)

Ροταριανός Παλμός. Διευθ. Έμ. Δελά-
κης (Άπρ.-Άούν.)

Κρίκος. Διευθ. Ά. Γιαλλούρος (Μάιος-
Άούν.)

Βορειοελλαδικά. Διευθ. Φώτ. Τριάρχης
(Μάη, Άούν., Άούλ.-Αύγ.)

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»
 τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας
 ἐν Ἑλλάδι
 Χαρ. Τρικούπη 26-Ἀθήναι 106 79
 Ἐκδότης Διευθυντής:
 Κωστής Ν. Μελισσαρόπουλος
 Πλατ. Ἑθνικῆς Τραπεζίης 3, Φιλο-
 θέη 152 37
 Τιμὴ τεύχους Δρχ. 80
 Ἰούλιος-Αὐγ. 1984

Ζάκυνθος: Ἴππ. Καλογερόπουλος
 Ἡράκλειον: Λ. Κουντή
 Θεσ/νίκη: Εὐ. Ψαρᾶς, Βιβλιοπωλεῖον
 Ἴπποδρομίου 10, τηλ. 265.042
 Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης
 Καβάλα: Πέτρος Φραγκίδης
 Κέρκυρα: Κ. Ἀγιοῦς
 Κομοτινὴ: Ἰω. Σαμουρκασιδῆς
 Λαμία: Κ. Φαλίδας
 Λάρισα: Ἄρ. Σοφίτης
 Μυτιλήνη: Δ. Ροδάκης
 Ξάνθη: Μάριος Κουτσουρίδης
 Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκης
 Ρέθυμνο: Ἀντ. Βιστάκης
 Ρόδος: Σταῦρος Βαφείδης
 Σέρραι: Ἀνέστης Σάββας
 Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης
 Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου
 Χανιά: Ἐμμ. Νοδαράκης
 Ἀμμόχωστος: Ἄνδρ. Τσόκκος
 Λεμεσός: Ἄνδρ. Σωτηρίου, Ἄντ.
 Στυλιανοῦ
 Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς, Ρένα Στυ-
 λιανάκη
 Πάφος: Κ. Καθητζιώτης
 Ἰσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

ΠΑΚΟΕ. Διευθ. Παν. Χριστοδουλάκης
 (28 Ἰούν.)

Περιοδικό Ἑλληνίδων θορ. Ἑλλάδος,
 Ὑπεύθ. Ρούλα Παπαδημητρίου.

Ὁ Φυσιολάτρης (Ἰούλ.-Αὐγ.)

Νέα Σύνορα. Διευθ. Δ. Βαλασκαντζῆς
 (Ἰούλ.-Σεπτ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ἡ διεθνὴς Πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Radha Burnier θά ἐλθῇ στὰς Ἀθήνας τῇ Δευτέρᾳ 3 Σεπτ. Τό ἴδιο βράδυ θά μιλήσῃ στὰ Γραφεῖα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι (Χαρ. Τρικούπη 26) ὥρα 7.30 μ.μ. στὰ μέλη τῆς Θ.Ε. Τὴν Τρίτῃ 4 Σεπτ. θά μιλήσῃ στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ὥρα 7.30 μ.μ. Εἴσοδος Ἐλευθέρα.

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ

τὴν συνδρομὴν σας 1984

Δρχ. 500 ἢ ἐθελοντικῶς κατὰ βούλησιν

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Βιβλία Krishnamurti

Στά πόδια του Διδασκάλου (έκδ. 1966)	100
Έκλογαι από τον Κρισναμούρτι (Κ. Μελισσαροπούλου)	200
Ο Κρισναμούρτι για τον Διαλογισμό (Κ. Μελισσαροπούλου)	100
Εκπαίδευσι και σημασία ζωής	— 1953 250
Έλευθερία, ή αρχή και τὸ τέλος	— 1954 450
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Α' σειρά)	— 1956 500
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Β' σειρά)	— 1958 500
Στοχασμοί πάνω στη ζωή (Γ' σειρά)	— 1960 500
Όμιλίες στην Εύρώπη	— 1967 400
Στη σιγή του Νοῦ	— 1970 300
Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς	— 1970 300
Τὸ πέταγμα τοῦ ἀετοῦ	— 1971 300
Τὰ πρῶτα βήματα τῆς μάθησης	— 1975 450

Ἐγγράψετε νέους συνδρομητὰς

Συνδρομή 1984 δρχ. 500 ἑξωτερικοῦ \$ 12
ἀεροπορικῶς \$ 20

«Ἐπιλογαὶ» ΙΛΙΣΟΥ

Α' Τριετίας 1956–1957–1958

Β' Τριετίας 1959–1960–1961

Γ' Τετραετίας 1962–1965

ἐκάστη δεμένη πρὸς δρχ. 400

Δ' Πενταετίας 1966–1970

Χαρτόδετη δρχ. 400, δεμένη δρχ. 500

Αἱ συνδρομαὶ ἢ ἀντίτιμον βιβλίων νὰ ἀποστέλλωνται μὲ ταχυδρομικὴν ἢ
τραπεζικὴν ἐπιταγὴν -ὄχι μὲ ἐντολὴν- ἐπ' ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου
ἢ ΙΛΙΣΟΥ, Χαρ. Τρικούπη 26, α' ὁροφος Κωδ. 106 79. Τηλ. 3620-702

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Βασικὲς πληροφορίες περὶ Τεκτονισμοῦ
καὶ τὸ «περιβόλι» τοῦ Ἀντικτεονισμοῦ στὸ βιβλίο.
ΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΤΟΩΝ Δρχ. 200

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Νικ. Παλαιολογόπουλος: Μορφαι Ἐλευθερίας	217
Σάκης Τέντας: Ἡ εὐχή τοῦ Πατέρα	226
Σαράντος Παυλέας: Εἴσοδος-Οἱ φανατικοὶ-Τὸ Στιλβωτήριο	227
Αἰμιλία Ἰβου: Ὑδροχοϊκὴ Ἐποχὴ	228
Π.Α. Μακρῆς: Τὰ ὄρια τῆς ἀνθρώπινης σοφίας	229
Ἀθάνατα Ὀμηρικὰ Ἔπη	230
Αἰκατερίνη Τσόπελα: Στ' ἅγιό σου τὸ κάλεσμα	242
Ἄντα Μπρούμη: Τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης	243
Χρῆστος Κατσιγιάννης: Σχόλιο στὸ μῦθο	257
Γιῶργος Σιέττος: Τὸ βίωμα	257
Λούλα Κωνσταντινίδου: Ἡ ἀοριστία τοῦ Χρόνου	258
Λουλοῦ Καραβᾶ-Νικολαΐδου: Προσκύνημα	258
Θωμᾶς Κιουστελίδης: Τί εἶναι Καλὸ καὶ τί εἶναι Κακὸ	259
Καίτη Παπαδάκη-Καραμήτσα: Τηλεβόας	264
Παν. Παπασλιώτης: Θεοσοφικὲς ἀπόψεις γιὰ τὸν Πνευματισμὸ	265
Ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου	271
Νίκου Τέντα: Τὰ Νέα Βιβλία	280
Π. Ἀναγνώστου: Ὁ ἀγνωστος Διδάσκαλος Καλιόστρο	283

Στὰ προσεχῆ τεύχη

Ἀθάνατα Ὀμηρικὰ Ἔπη
Ἰω. Μπρούμη: Ἐλευσινιακὸς Μῦθος
Λένα Ἀναστασιάδου: Ἡ φυσιολατρεία καὶ ἡ χαρὰ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα
Ὁ Ταγκὸρ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀγωγή
Ἀφιέρωμα στὴν παγκόσμια ἡμέρα τῶν ζώων
Νικ. Τέντας: Πυθαγορικὰ Χρυσὰ Ἔπη
Γ. Σιέττος: Ὑακίνθια Μυστήρια
Ἰππ. Καλογερόπουλος: Ταξίδι στὴ Γαλάζια Πολιτεία
Χρ. Ριζόπουλος: Ἡ ἀπήχηση τῆς Μετενσαρκώσεως στὴν παγκόσμιον Φιλολογία
Ρωμ. Βαμβακόπουλος: Ὁ Μωάμεθ καὶ τὸ Ἰσλάμ